СЛУЖЕБЕН ВЕСТНИК НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ГОДИНА VI – № 12	ЦАРИБРОД, 04.05.2022	

СЪДЪРЖАНИЕ

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ ЦАРИБРОД

1. Решение за допълнение на Решението за Общинска правозащита на Община Цариброд.....2
2. Решение за прехвърляне правото на ползване на недвижим имот – кадастрален парцел.№ 256 КО Цариброд.....3
3. Решение за отчуждаване на недвижим имот от публична собственост на община Цариброд чрез пряк договор - к.п. № 674 КО Цариброд.....5
4. Програма за развитие на туризма на община Цариброд 2022-2024 г.....7
5. Програма за подкрепа на селскостопанската политика и политиката за развитие на селските райони на община Цариброд през 2022 г.....119
6. Решение за даване на съгласие за изменение на Бизнес програмата на ОП „Комуналац" Цариброд за 2022 г. с финансовия план и ценоразпис на услугите за 2022 г.....149
7. Решение за приемане на отчета за работата на Центъра за социални дейности към Община Цариброд с финансовия отчет за 2021 г.....150
8. Решение за приемане на отчета за работата на Съвета по здравеопазване към Община Цариброд за 2021 г.....151
9. Решение за даване на съгласие на Плана за работа на Съвета по здравеопазване към Община Цариброд за 2022 г.....152
10. Решение за прекратяване на мандата на членовете на Училищния съвет на ОУ „Христо Ботев" Цариброд.....153
11. Решение за назначаване на Училищен съвет на ОУ „Христо Ботев" Цариброд.....154
12. Решение за даване на съгласие на Решение за изменение и допълнение на Устава на Народна библиотека „Детко Петров" Цариброд.....155
13. Решение за приемане на отчета за работата на ЧК Цариброд с финансовия отчет за 2021 г.....156

На основание чл. 2 и чл. 51 от Закона за правозащита („Държавен вестник на Република Сърбия“, № 55/2014), чл. 20, ал. 1, точка 11 от Закона за местното самоуправление („Държавен вестник на Република Сърбия", № 129 /2007, 83/2014 - други закони, 101/2016 - други закони, 47/2018 и 111/2021 - други закони), чл. 27, ал. 2 и чл. 40, ал. 1, т. 6 от Устава на Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 6/2019 г.), чл. 37. от Решението за организацията на Общинска администрация на Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 16/2019 и 22/2019), чл.6 от Закона за печата на държавни и други органи. („Държавен вестник на РС“, № 101/2007 г. и 49/2021 г.), Общинският съвет на община Цариброд на заседанието, проведено на 29 април 2022 г. взе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА ДОПЪЛНЕНИЕ НА РЕШЕНИЕТО ЗА ОБЩИНСКА ПРАВОЗАЩИТА НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

Член 1

В Решението за Общинска правозащита към Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 22/19), прието от ОбС на Община Цариброд на 18.10.2019г. се извършва допълнение, така че в чл. 16 след алинея 3 се добавят три нови алинеи, които гласят:

Алинея 4: „Общинският правозащитник може чрез пълномощно да възложи на лице, работещо в органите на Община ДЦариброд и други юридически лица, чието финансиране е осигурено от бюджета на Община Цариброд или чийто учредител е Община Цариброд, да предприеме определено действие в производство пред съда, административния орган или друг компетентен орган.“

Ал.5: „Лицето, на което е възложено представителството по смисъла на ал.4 на този член, трябва да е дипломиран юрист с положен правосъден изпит.“

Ал.6: "Лицата по ал.4 на този член действат в рамките на даденото им писмено пълномощно."

Член 2.

Настоящото Решение влиза в сила на осмия ден од деня на публикуването му в „Служебен вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-1
В Цариброд, 29.04.2022 година

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.32, ал.1, т.6 от Закона за местното самоуправление ("Държавен вестник на РС", № 129/2007 г., 83/2014 г. - др. закони, 101/2016 г. - др. закони, 47/2018 г. и 111 /2021 г. - друг закон), чл.19, чл.20 и чл.27, ал.10 от Закона за публична собственост ("Държавен вестник на РС", № 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/ 2016 г. – др. закон, 108/2016, 113/2017, 95/2018 и 153/2020), чл. 4 от Закона за библиотечната и информационна дейност ("Държавен вестник на РС", № 52/2011 и 78/2021), чл.40, ал.1, т.40 от Устава на Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд”, № 6/2019 г.), чл.33, ал.1 и чл.34, ал.1 от Решението за придобиване, разпореждане, управление и ползване на вещи – публична собственост на Община Цариброд ("Служебен вестник на Община Цариброд", № 10/21), ОбС-Цариброд на заседанието, проведено на 29.04.2022 г. години, взе

РЕШЕНИЕ ОДЛУКУ
ЗА ПРЕХВЪРЛЯНЕ ПРАВОТО НА ПЛЗВАНЕ НА НЕДВИЖИМ ИМОТ -
- кадастрален парцел № 256 КО Цариброд

Член 1.

Община Цариброд, като носител на публична собственост, прехвърля правото на ползване на Народна библиотека "Детко Петров", Цариброд, ул. "Сутиеска" № 14, номер по ДДС: 101045386, ЕИК: 17044150, върху всички сгради на кадастралния парцел и по целия кадастрален парцел № 256, вписан в имотния регистър № 117, с обща площ 1871 м2, ул. Сутиеска и по части:

- № на част 1: според вида на земята в зоната за застрояване, според културата, земята под сградата и друг обект с площ от 405 м2 с обект No 1 на част 1 – сграда за основно обучение с площ 405 м2,
- № на част 2: според вида на земята в зоната за застрояване, по култура земя под сграда и друг обект 65 м2 със сграда № 2 на част 2 – помощна сграда 65 м2,
- № част 3: според вида на земята в зоната за застрояване, по култура, земя под сградата и друг обект от 31 м2 с обект No 3 на част 3 – помощна сграда с площ от 31 м2,
- № на част 4: според вида земя в зоната за застрояване, по култура земя до сграда и още една сграда с площ от 1370 м2.

Недвижимите имоти, посочени в алинея 1 от този член, се предоставят за ползване без възнаграждение за неопределен период от време.

Правото на собственост не се прехвърля чрез предоставяне за ползване на недвижимия имот, посочен в алинея 1 на този член.

С влизане в сила на настоящото решение отпада правото на ползване върху недвижимия имот по този член на досегашния ползвател - ОУ "Христо Ботев" Цариброд, номер по ДДС: 100610938, ЕИК: 07133049, а на осн. същия акт, с който се прехвърля правото на ползване на Народна библиотека „Детко Петров” за заличаване на правата на досегашния ползвател при РГИ – Служба по кадастър на недвижимите имоти Цариброд.

Член 2.

Народна библиотека "Детко Петров" Цариброд поема ползването на недвижими имоти по чл.1 от настоящото решение със задължението да ги използва за извършване на регистрирани дейности в съответствие с естеството и предназначението им.

Народна библиотека "Детко Петров" Цариброд се задължава да поддържа недвижимите имоти по чл.1 от настоящото решение и да поема всички разходи по поддръжката.

Член 3.

Въз основа на това Решение ще бъде сключен договор с ползвателя за преотстъпване на правото на ползване на недвижим имот по чл.1 от настоящото решение.

След сключването на договора по ал.1 на този член, правото на ползване се вписва в полза на Народна библиотека „Детко Петров” Цариброд към РГИ – Служба по кадастър на недвижимите имоти Цриброд.

Член 4.

Правото на ползване на недвижим имот по чл.1 се прекратява при отчуждаване от публична собственост на Община Цариброд, въз основа на решение на компетентния орган и независимо от волята на носителя на правото на ползване върху този недвижим имот, както и в други случаи, определени със законови и подзаконови разпоредби и актове на компетентния орган на местното самоуправление и чрез договор.

Член 5.

Настоящото Решение влиъа в сила на осмия ден от деня на публикуването му в „Служебен вестник на община Цариброд”.

№ 06-59/2022-17/17-2
В Цариброд, дата 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл. 27, ал. 10, чл. 28, ал. 2, чл. 29, ал. 1 и ал. 4 ал. от Закона за публична собственост („Държавен вестник на РС“ № 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016 – др. закон, 108/2016, 113/2017, 95/2018 и 153/2020), чл.3, ал.2 от Указа за условията за придобиване и отчуждаване на недвижими имоти чрез пряк договор, отдаване под наем на вещи публична собственост и процедури за публичен търг и събиране на писмени оферти ("Държавен вестник на РС", №16/2018 г.), чл.40, ал.1, т.38 от Устава на Община Цариброд ("Служебен вестник на Община Цариброд" № 16/19), чл. 5, 6 и 15, ал. 4 от Решението за придобиване, разпореждане, управление и ползване на вещи - публична собственост на Община Цариброд ("Служебен вестник на Община Цариброд", № 10/21) и Решението за отчуждаване на недвижим имот чрез пряко договаряне – к.п. № 674 КО Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 67/2021 г.), Общинският съвет Цариброд на заседанието, проведено на 29 април 2022 г., приема следното

Р Е Ш Е Н И Е

За отчуждаване на недвижим имот от публична собственост на община Цариброд

Чрез пряк договор– к.п. № 674 КО Цариброд

1. Отчуждава се недвижим имот от публичната собственост на Община Цариброд, а именно - земя в зона за застрояване, по вид земя под сграда и друг обект с площ от 30 кв.м. помощен обект от 30 м2 (обект № 1), целият на к.п. № 674, вписан в акта за недвижим имот № 926 КО Цариброд, публична собственост на Община Цариброд с дял 1/1.

2. Недвижимият имот по т. 1 от настоящото решение, публична собственост на Община Цариброд, се продава чрез пряко договаряне на купувачите Мирослав Младенов и Иван Младенов, така че купувачите да придобият по ½ дял от недвижимия имот по т. 1 от настоящото Решение.

3. Пазарната цена е определена от компетентния данъчен орган - Министерството на финансите на Република Сърбия, Данъчната администрация, Отдел за отделни дейности, Пирот - Отдел за контрол, в отговор на искането за оценката на пазарната стойност на недвижими имоти номер 079-464-08-00013 /2022-0000 от 21.03.2022г. Пазарната цена на недвижимите имоти в к.п. № 674 КО Цариброд възлиза общо на 34 500,00 динара за предмета на продажбата.

Въз основа на отчета за оценка на пазарната стойност на недвижим имот No 079-464-08-00013/2022-0000 от 21.03.2022г. и имуществените интереси, които Община Цариброд има върху въпросния недвижим имот, предложената и договорена стойност на имота от точка 1 от настоящото решение е 34 500,00 динара.

Купувачите са длъжни да заплатят покупната цена еднократно, при сключване и заверка на договора за покупко-продажба на недвижим имот, по сметка No 840-811151843-89 - постъпления от продажба на недвижими имоти в полза на общинско ниво - Община Цариброд, на номер: 84-037.

4. При пропуснато плащане в срок Община Цариброд кани клиентите да изпълнят задължението си в последващ срок от 15 дни от датата на връчване на поканата. Ако купувачът не изпълни задължението си и в определения впоследствие срок, Община Царибрдо може да прекрати Договора за отчуждаване на недвижим имот и да иска обезщетение от купувача.

5. Най-късно до 30 дни от датата на връчване на настоящото решение на купувача ще бъде сключен Договорът за отчуждаване на недвижим имот.

Договорът по предходната алинея се подписва от името на Община Цариброд от Кмета на Община Цариброд, след получено становище от Общинския правозащитник.

6. Решението се публикува в „Сл. Вестник на община Цариброд“ и се изпраща на купувачите.

№ 06-59/2022-17/17-3
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНАСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р

ПРОГРАМ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 2022-2024

ДЕЦЕМБАР, 2021.

О изради Програма развоја туризма: Општина Димитровград

Програм развоја туризма општине Димитровград 2022-2024 израдила је Агенција за консалтинг и менаџмент „Саветник у туризму“ из Београда уз помоћ Радне групе са локалног нивоа. Општинско веће општине Димитровград, 30.06.2021. године формирало је Радну групу у следећем саставу:

- Јелена Ђорђевић - председница радне групе, чланица општинског већа ресорно задужена за омладину и туризам
- Саша Манчев – члан, саветник у КЛЕР, Општинска управа Димитровград
- Катја Геров Димитров – чланица, саветница у КЛЕР, преводилац и координаторка КЗМ, Општинска управа Димитровград
- Васко Андрејев – члан, директор ТО „Цариброд“
- Марија Ставров Нацков – чланица, аналитичарка за промоцију и унапређење туристичких производа, ТО „Цариброд“

САДРЖАЈ

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА 4
УВОД 5
1. МЕТОДОЛОГИЈА 7
2. ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 9
2.1. Институционални оквир 9
2.2. Регулаторни оквир 11
3. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И АНАЛИЗА РЕСУРСНЕ ОСНОВЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 16
3.1. Географске, демографске и климатске карактеристике 16
3.2. Природно наслеђе 18
3.3. Културно - историјско наслеђе 25
3.4. Саобраћајна и комунална инфраструктура 33
3.5. Степен привредног развоја 35
4. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА КАО ПОТЕНЦИЈАЛНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ 38
4.1. Кључни показатељи туристичког промета на територији општине Димитровград 38
4.2. Анализа понуде туристичко – угоститељских капацитета (објеката за смештај) 40
5. SWOT АНАЛИЗА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 43
6. ДЕФИНИСАЊЕ И АНАЛИЗА КЉУЧНИХ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И ТУРИСТИЧКИХ ТРЖИШТА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 48
6.1.Пиоритетне активности на развоју туристичких производа 51
6.1.1.Специјални интереси 51
6.1.2.Рурални туризам 55
6.1.3. Етно туризам 58
6.1.4. Транзитни туризам 60
6.1.5. Манифестације 61
6.1.6. Тематске туристичке и културне руте 65
7. ВИЗИЈА, МИСИЈА И РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА 69
7.1. Стратешки и оперативни циљеви развоја туризма 69
8. РАЗВОЈНИ МОДЕЛ И ПРОЈЕКЦИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА 71
9. ПЛАН КОНКУРЕНТНОСТИ СА ПРЕДЛОГОМ КЉУЧНИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ ПРОЈЕКАТА 73
9.1. Кључни инвестициони пројекти на територији општине Димитровград 74
10. МОДЕЛ УПРАВЉАЊА ТУРИСТИЧКОМ ДЕСТИНАЦИЈОМ ДИМИТРОВГРАД 78
АКЦИОНИ ПЛАН АКТИВНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД 80
ЗАКЉУЧАК 102
ПОПИС ТАБЕЛА, ГРАФИКОНА И СЛИКА 106
ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА 108
СПИСАК УЧЕСНИКА РАДИОНИЦА 110
ОБЈАВЉИВАЊЕ И СТУПАЊЕ НА СНАГУ 112

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

АМСС- Ауто мото савез Србије

АПР – Агенција за привредне регистре

ЕУ – Европска унија

ЈЛС – Јединица локалне самоуправе

ЈН – Јавне набавке

ЈПП – Јавно-приватно партнерство

КЛЕР – Канцеларија за локални економски развој

ЛЕР – Локални економски развој

ЛПА - Локална пореска администрација

ЛТО - Локална туристичка организација

МТТТ - Министарство трговине, туризма и телекомуникација

МУП – Министарство унутрашњих послова

НКН – Нематеријално културно наслеђе

НВО – Невладина организација

ПП – Парк природе

ППО – Просторни план општине

РГЗ – Републички геодетски завод

РЗС – Републички завод за статистику Србије

РС – Република Србија

РТО – Регионална туристичка организација

СРП – Специјални резерват природе

СТД – Сеоско туристичко домаћинство

ТИЦ – Туристичко информативни центар

ТОС – Туристичка организација Србије

УОПК – Уговорна окружна привредна комора

ЦИС – Централи информациони систем

УВОД

Општина Димитровград (Цариброд) препознаје туризам као важног покретача локалног економског развоја. Међутим, и поред природних и створених услова и атрактивности заштићених природних и културних добара туризам још увек није значајан фактор привредног развоја, будући да потенцијали нису довољно активирани и искоришћени. Стога, Програм развоја туризма са акционим планом општине Димитровград 2022-2024 треба да понуди реални оквир стратешког и планског развоја туризма са остваривим циљевима, дефинише активности, предлоге и смернице у циљу унапређења конкурентности ове туристичке дестинације у настајању. Притом се мора имати у виду, да се туризам успешно повезује са већином привредних (пољопривреда, индустрија, шумарство, грађевинарство, занатство, трговина, банкарство, саобраћај и услуге) и непривредних (школство, здравство, култура и уметност, спорт, безбедност, државна управа) делатности, што доприноси расту животног стандарда и запошљавања становништва. Да би се туризам развио потребно је селектовати и валоризовати потенцијале и ресурсе које треба трансформисати у специфичне одрживе туристичке производе димитровградског краја и интерпретирати их туристима и локалном становништву. Кључно је осмислити и припремити иновативну туристичку понуду засновану на традиционалној локалној култури у споју са природним вредностима, нагласити идентитет, изградити туристички имиџ и креирати доживљај, да би се побољшала тржишна видљивост и атрактивност Димитровграда са околином.

Програм представља стратешки корак у креирању туристичке политике на локалном нивоу која води ка већој препознатљивости и конкурентности Димитровграда. При изради Програма, поред локалних стратешких докумената (Просторни план општине Димитровград до 2025. са изменама и допунама из 2018, План генералне регулације из 2013. са изменама и допунама из 2020., Стратегија одрживог развоја из 2010., План руралног развоја до 2022. и Стратегија развоја туризма из 2008. године), коришћени су резултати теренских и кабинетских истраживања и радионица са заинтересованим странама. Програмом су одређени општи, посебни и појединачни циљеви развоја туризма, дефинисане активности, кључни туристички производи и њихова динамика развоја. Сагледана је и анализирана туристичка тражња и савремени туристички трендови у светлу пандемије. Сагласно туристичким производима одређена су циљна тржишта, тржишни

сегменти и њима одговарајући канали промоције и дистрибуције. Дефинисане су маркетиншке активности помоћу којих би се осим унапређења услова, атрактивности, живота грађана и доживљаја туриста, остварили приоритети развоја туризма општине Димитровград.

У Програму се актерима туристичке привреде, локалној заједници и свим заинтересованима, дају предлози и смернице за унапређење активности и подизање конкурентности у туризму. Треба подићи свест о Димитровграду у оквиру стратегијом предвиђене, јединствене туристичке дестинације „Стара планина“.

Томе иде у прилог све већа посећеност и препознатљивост Старе планине у пост пандемијском периоду. Шанса за пласман туристичких производа Димитровграда се огледа у иницијативи за формирање Регионалне ТО покренуте са циљем обједињавања и укрупњавања туристичке понуде

1. МЕТОДОЛОГИЈА

При изради Програма развоја туризма општине Димитровград 2022-2024. године, коришћен је метод партиципативног приступа свих заинтересованих страна на нивоу локалне заједнице. То је захтевало сарадњу и заједничке активности консултантског тима са радном групом - стручним тимом и представницима локалних институција, невладиног сектора, сектора туризма, културе, образовања, пољопривреде, предузетника, заштите животне средине, медија и шире јавности. Сви наведени актери допринели су креирању овог документа, што указује на њихову спремност да учествују и у његовој реализацији.

Основни кораци при изради овог стратешког документа били су:

- избор консултантске агенције за израду документа
- формирање радне групе - стручног тима на локалном нивоу
- одржавање интерактивних радионица са заинтересованим странама ради израде SWOT анализе, креирања визије, мисије, стратешких циљева и приоритета развоја туризма општине Димитровград и ближег окружења у јуну 2021. године
- креирање истраживачких упитника за сагладевање развоја кључних туристичких производа, сегмената туристичког тржишта и дефинисања туристичке тражње, те истраживања на локалном нивоу и обрада резултата
- теренски обиласци природних и културних ресурса и добара
- анализа потенцијала и креирање праваца развоја на бази туристичке понуде и тражње
- идентификовање примарних туристичких производа
- преглед текућих и планираних инвестиционих пројеката
- израда Акционог плана активности (имплементација и мониторинг).

Истраживања су вршена методом посматрања са учествовањем. При спровођењу методологије примењене су методе и технике истраживања претежно засноване на статистичким методама обраде података, као што су:

- анкете (затворени упитници за мерење ставова уз помоћ Ликертове скале код оцењивања тренутног стања и будућег развоја туристичких производа и канала дистрибуције, према одређеним групама испитаника и испитаница)
- полуструктуирани интервјуи са заинтересованим странама на локалном нивоу

- кабинетско истраживање („desk research”) стратешких и других локалних докумената, као и научних и стручних радова
- теренска истраживања („field research“), ради упознавања са природним и културним ресурсима и смештајно - угоститељском понудом у циљу процене стања и потенцијала за развој туризма
- обрада истраживачких упитника у циљу испитивања туристичке понуде и тражње, диференцирања примарних и секундарних туристичких производа и комплементарних садржаја за унапређење квалитета туристичких услуга.

При изради Програма развоја туризма општине Димитровград 2022-2024 године користи се методологија Агенде 21,[1] која наглашава економске, културолошке, еколошке, социолошке и друге принципе одрживости. Примењена методологија усклађена је са локалним, националним и европским стратешким документима, са акцентом на пословање по окончању пандемије и усмерена ка јачању сарадње заинтересованих страна уз механизме за остваривање дефинисаних циљева, мониторинг и евалуацију предвиђених активности на бази транспарентности и демократичности.

Овај Програм је израђен у складу са принципима родне равноправности. Предложене мере и активности подразумевају стварање једнаких могућности за учешће и равноправан третман жена и мушкараца у области туризма. У процес израде Програма развоја туризма укључени су и млади до 30. година старости.

У Програму се наводе туристички производи, кључна тржишта (коме је намењена туристичка понуда), те тржишни сегменти и маркетинг стратегија коју треба развити како би се остварили предвиђени циљеви. У циљу ефикаснијег спровођења овог документа предвиђена је институционализација надлежности, која подразумева да се одлуке општинске управе подрже од стране грађана и пословних актера, у складу са принципима одрживог развоја и јачања предузетништва.

[1] Агенда 21 је акциони план за одрживи развој, усвојен је на Конференцији Уједињених нација о заштити животне средине и развоју (UNCED), Самиту планете Земље у Рио де Жанеиру јуна 1992. године.

2. ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ПРОГРАМА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

Плански основ за израду Програма развоја туризма са акционим планом општине Димитровград 2022-2024 садржан је у доле приказаном институционалном и регулаторном оквиру.

2.1. Институционални оквир

Институционални оквир обухвата надлежности државних органа и институција јавног сектора од значаја за развој туризма општине Димитровград.

Министарство трговине, туризма и телекомуникација (МТТТ), у оквиру Сектора за туризам обавља послове који се односе на: спровођење Закона о туризму и Закона о угоститељству, Стратегије развоја туризма РС, праћење и анализу системских решења, правне регулативе и мера економске политике на пословање туристичке привреде и предлагање мера у циљу развоја туризма, и остале послове приказане на интернет страници МТТТ. На предлог Сектора за туризам МТТТ, Влада је усвојила Стратегију развоја туризма РС 2016-2025, Закон о туризму и Закон о угоститељству које прате правилници, уредбе и остала правна акта из области туризма на националном и локалном нивоу. Сектор туристичке инспекције МТТТ делује превентивно и обавља инспекцијски надзор над применом закона и прописа у области туризма и угоститељства.

Туристичка организација Србије (ТОС) према Закону о туризму (Сл. гласник РС, бр. 17/2019 члан 33), обавља послове промоције туризма, координације активности туристичких организација, привредних и других субјеката у туризму на територији РС.

ЈП „Стара планина“ са седиштем у Књажевцу, управља развојем Старе планине као „green field“ пројектом развоја планинског зимског и летњег туризма у РС. Поред изградње смештајних капацитета, комерцијалних, спортско рекреативних објеката и примарне и секундарне инфраструктуре пружа консултантске услуге, проналази суинвеститоре за изградњу објеката и оператере за управљање изграђеним објектима.

Уговорна окружна привредна комора (УОПК) основана је на иницијативу привредника пиротског Управног округа и уз подршку ЈЛС Пирота, Бабушнице, Беле Паланке и Димитровграда. Мада УОПК не спада у део институционалног оквира и још увек нема потребну репрезентативност, као колективни члан Привредне коморе Србије

(ПКС), компанијама из пиротског округа омогућује: учешће у пројектима ЕУ, услуге канцеларије у Пироту, сарадњу са сличним привредним коморама у ЕУ и свету, подршку специфичним локалним компанијама и робним маркама на тржишту, специјализацију услуга локалним привредним друштвима, реализацију локалних стратешких планова и промоцију инвестиционе климе.

Општина Димитровград врши послове из своје надлежности утврђене Уставом и законом, као и послове из оквира права и дужности Републике који су јој законом поверени. Органи општине су: Скупштина општине, председник општине, Општинско веће и Општинска управа. У складу са законом којим се уређује правобранилаштво, орган Општине и Општинско правобранилаштво.[2]

Скупштина општине Димитровград као највиши орган Општине врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, Законом и Статутом,

Општинска управа врши управне послове у оквиру права и дужности Општине и одређене стручне и административно – техничке послове за потребе Скупштине општине, председника Општине и Општинског већа.

Јавну установу за спорт и туризам „Спортско туристички центар (СТЦ) Цариброд” основала је Скупштина општине Димитровград у циљу остваривања заједничких интереса, потреба и унапређења спорта и туризма, одржавања спортских објеката, унапређења и промоције туризма и послова развоја, очувања и заштите туристичких вредности. СТЦ ради на подизању свести о значају туризма, стварању услова за привлачење што већег броја туриста, координирању активности и сарадње између привредних и других субјеката у туризму овог краја који утичу на његов развој. Органи управљања СТЦ су: Управни одбор, Надзорни одбор и Директор установе. Ради усаглашавања са позитивним прописима који регулишу делатност туризма, односно, услађивања са одредбама Члана 41. Закона о туризму („Сл. Гласник РС“ 17/2019) и Уредбом о класификацији делатности и промени назива и претежне делатности установе („Сл. Лист општине Димитровград“ бр.53/21), СТЦ од 01.01.2022. године послује под именом Туристичка организација „Цариброд“, Димитровград.

[2]Статут Општине Димитровград

2.2. Регулаторни оквир

Програм развоја туризма општине Димитровград, као документ јавних политика, проистиче из националних и локалних стратешких документа и у њих се интегрише. Програм се на националном нивоу усаглашава са Стратегијом развоја туризма РС 2016-2025 („Сл. гласник РС“, бр. 98/2016), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр.17/2019), Законом о угоститељству („Службени гласник РС”, бр. 17/2019), Законом о планском систему РС („Службени гласник РС”, бр. 30/18), Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржаја појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, бр. 8/2019) и Уредбом о методологији за израду средњорочних планова („Службени гласник РС”, бр. 8/2019) и Правилником о садржини и начину израде програма развоја туризма („Сл. гласник РС“, број 86/2020). Програм се на локалном нивоу усаглашава са кровним документима општине Димитровград. Закон о планском систему РС, обавезује ЈЛС да израде План развоја, те ће се тако овај програм развоја туризма интегрисати у План развоја општине Димитровград. Сагласност на Програм развоја туризма општине Димитровград даје МТТТ.

Стратегија развоја туризма РС 2016-2025 сврстала је Димитровград у ширу дестинацију „Стара планина“ која обухвата просторни оквир Пирота, Књажевца и Димитровграда. Као кључне вредности (атрактивности), препознати су: Културно наслеђе, Природна богатства, Стара планина и Мали градови. Предвиђен је развој Планинског туризма, Руралног туризма, Манифестација, Етнотуризма и туризма Специјалних интереса. Доносиоци одлука и носиоци туристичке понуде Димитровграда закључили су да се због великог потенцијала дуж путног Коридора 10 (Крака Ц) и оближњег граничног прелаза са Бугарском, у туристичке производе овог краја треба уврстити и транзитни туризам са пратећим смештајним и угоститељским садржајима.

Стратегијски маркетинг план РС[3] до 2025. године наводи да Стара планина (на скали од 1 до 5), припада средње развијеним дестинацијама са оценом 3, за Процену развоја туристичких производа, Туристичку инфраструктуру, Промоцију и маркетинг активности и Јасно дефинисан бренд, док су Смештајни капацитети оцењени са 2.

[3] https://mtt.gov.rs/download/Strategijski%20marketing%20plan%20turizma%20RS%20do%202025..pdf (приступљено 22. 06. 2021.). стр.36.

Мастер план „Стара планина“ из 2007. са ревизијом 2013. године, дефинише димитровградски простор као бег у сањиву, спокојну, мирну и тиху природу, уз опуштање. Доминира туризам специјалних интересовања везано за елементе природе и рурални смештај. Кључне атракције су: манастир Св. Јован Богослов, кањон реке Јерме и Звоначка бања.

Општина Димитровград и ТО „Цариброд“ корисници су портала Е-туриста која обједињује податке о угоститељима и угоститељским објектима за смештај и доприноси развоју туризма на локалном и националном нивоу. У складу са Правилником о начину уношења, рада, вођења и коришћења централног информационог система и његовој садржини и врсти података („Сл. Гласник РС“, бр. 87 од 19. јуна 2020, 67 од 2. јула 2021.), евидентирани су угоститељи и угоститељски објекти на подручју општине Димитровград и донета Одлука о боравишној такси у складу са Законом о туризму и Законом о угоститељству.

Просторни план општине Димитровград (ППО) 2012-2025 са изменама и допунама из 2018. године, наводи да северни део територије Општине припада дестинацији „Стара планина“ са целогодишњом понудом, јужни део представља секундарни туристички простор, а централним делом у правцу исток-запад пролази друмски међународни транзитни туристички правац I степена, ауто-пут (Е-80) Ниш-граница Бугарске. Општи циљ развоја туризма је повећање броја долазака и ноћења туриста и туристичких капацитета, обједињавање туристичке понуде, уз увођење и поштовање принципа одрживог развоја, у погледу рационалног коришћења, заштите и унапређења природне и културне баштине. Оперативни циљеви су: валоризовање туристичких потенцијала у складу са трендовима тражње; заокружење туристичке понуде; формирање и диверзификација идентитета туристичких локалитета на бази природних и културно историјских вредности; развој специфичних стационарних и привремених облика смештаја за различите категорије туриста и различите видове туризма; опремање села туристичком и комуналном инфрастуктуром; едукација локалног становништва у руралном туризму, унапређење постојећих и нових простора за рекреацију и туризам; формирање инфо пунктова, развој путне инфраструктуре ради повећања доступности садржајима; обезбеђење пратећих садржаја туризма (трговина, услуге) у туристички атрактивним подручјима; презентација објеката и целина од културног и историјског

значаја уз уређење окружења; предузимање законских, институционалних, организационих и других мера за увођење стандарда квалитета услуга и функционално повезивање туризма са комплементарним делатностима.

Просторни развој туризма се заснива на стратешким приоритетима доминантних видова туризма на основу мотивских, просторних, еколошких, економских и функционалних критеријума и принципима одрживог развоја. Према природним вредностима и материјалној основи, основу туристичке понуде чине: највреднији делови просторних целина у складу са режимима заштите; културно-историјске знаменитости; повољан гео-саобраћајни положај; унапређење материјалне основе; туристички садржаји руралне зоне (организовањем домаћинстава у сеоском туризму и спортско-рекреативних и манифестационих садржаја у атару села).

Упориште развоја туризма је у: *планинској зони* Старе планине, са ТЦ Сенокос, туристичким селима и сектору алпског скијалишта и *подпланинској зони*, уз интеграцију са природним и културним вредностима у окружењу.

Главна туристичка понуда рејона се организује на локалитетима:

- туристички к-д П-1 Стара планина (југ) око градског туристичког центра Пирот и општинског центра Димитровград (у оба центра к-д се преклапа са к-д П-2), са ПП Стара планина, Видличем, Завојским и Смиловачким језерима.
- туристички к-д П-2 око центара Пирот и Димитровгад (где се преклапа са к-д П-1) и општинског центра Бабушница (где се преклапа са к-д Н-1), са Звоначком Бањом и клисуром Јерме.

Туристичка понуда се примарно ослања на већ опредељене и ангажоване субјекте у оним видовима који представљају базу потенцијално конкурентних туристичких производа (културни, спортско-манифестациони, ловни и риболовни, рурални и туризам специјалних интереса).

У Просторном плану утврђене су следеће туристичке зоне:

1. Зона „А“ просторне целине „Висок“ на сектору „Сенокос/Сребрна глава“ (слив Каменичке реке), као део јединственог система алпског скијалишта планинске зоне Старе планине, са доминантном зимском понудом. Предвиђено је повезивање са сектором скијалишта ТЦ „Берковски Балкан-Ком” у Бугарској. У вишем планинском појасу доминантни су стационарни и излетнички планински туризам,

са целогодишњим коришћењем капацитета (за алпско скијање и активности на снегу а лети за спортско-рекреативни туризам), ТЦ „Сенокос 2“, насељем „Сенокос 1“, и селима Сенокос и Каменица, уз активирање алпског скијалишта). Садржај летње понуде у нижем планинском појасу чине стазе за спортски риболов (Каменичка река), планинарење, излети (пешице, на коњу, планинском бициклу), боравак у природи, параглајдинг, змајарење и друго. Посебни мотиви су вредности Парка природе (ПП), са „стазама природе”, у комбинацији са излетничким и планинарским итинерерима, логориштима планинара, извиђача итд. На Старој планини и Видличу предвиђена су ловишта у складу са режимом заштите ПП.

2. Зона „Б“ у оквиру просторне целине „Забрђе са Видличем“ коју чине Смиловска језера, Петрлашка пећина, Видлич и сеоска насеља у функцији туризма. Уређење плаже, пристана за чамце и једрилице и развој спортског риболова уз порибљавање аутохтоним врстама на Смиловским језерима су допунска летња излетничка понуда. Риболов се предвиђа на уређеним местима и боксовима за рекреативни и такмичарски риболов дању и ноћу. На панорамском путу Видлича ће се уредити пешачке стазе, одмориште, видиковаци и полетне параглајдинг тачке према Одоровском пољу или долини Височице. Сеоска насеља Смиливци, Радејна, Одоровци и Протопопинци могу постати агро-хотели са целогодишњом понудом, производњом еко-хране, етно-занатским производима у комбинацији са ловним, риболовним, кружним путовањима и другим видовима туристичке понуде.

3. Зона „В“ просторне целине „Понишавље“ коју чине Димитровград (окосница планског развоја и организовања туристичке понуде), Коридор 10 (Крак Ц) и приградска насеља у долини Нишаве. У урбаном језгру Димитровграда као комплексном туристичком мотиву са архитектонским, грађевинским и историјским објектима и споменицима новије историје, треба реконструисати и изградити смештајне и угоститељске капацитете, обогатити туристичку понуду и презентацију. За транзитни туризам најзначајнији је друмски међународни правац Ниш-граница Бугарске (Е-80) са мотелима, бензиским пумпама, одмориштима и инфо-пунктовима на прилазима Општинском центру. Развој је усмерен ка екскурзионом, транзитном, манифестационом, конгресном и културном туризму.

4. Зона „Г“ у оквиру просторне целине „Знепоље са долином Јерме“ коју чине Гребен планина, клисура Јерме, акумулација Трнски Одоровци, ТЦ Ћиринци и сеоска насеља у фунцији туризма је јединствена контрактивна целина са југоисточним делом општине Бабушница и јужним делом општине Пирот. СРП Јерма је посебно атрактивна комплементарна туристичка вредност. На Гребен планини ће се уредити и изградити пешачке стазе, одморишта и видиковци. У туристичком насељу Ћиринци, низводно од акумулације Трнски Одоровци, уредиће се излетничке пољане, караван-камп, извиђачки логор, насеља са еко-бунгаловима, спортским теренима и изградити визиторски центар за потребе СРП-а. У насељима Поганово, Трнски Одоровци, Куса Врана уредиће се СТД. Звоначка Бања, на делу општине Димитровград ће развити здравствено-лечилишни туризам, обогатити садржаје, боље користити смештајне капацитете и продужити сезону. Изградиће се објекти здравственог туризма, одмаралишта, пансиони и др.

Туристичка понуда ће се комплетирати и интегрисати у ПП „Стара планина“ и градским туристичким центрима уз изградњу и уређење на делу сектора „Топли До”, „Сенокос-Сребрна Глава” и ТЦ „Сенокос”. Планирани су: ТЦ Сенокос, туристичка села и сектор алпског скијалишта и специфичне туристичке функције за општински центар Димитровград, туристичка села Сенокос и Каменица и села у функцији туризма Изатовци (као центар заједнице села), Брађевци, Бањевдол, Горњи Криводол и Доњи Криводол.

Декларација о проглашењу Парка агробиодиверзитета на територији општине Димитровград број: 06-34/12-I/5-1, коју је 13.11.2012. године донела Скупштина општине Димитровград, омогућава ефикасније унапређење и промовисање активности у циљу валоризовања специфичности и додатног подстицања развоја пољопривреде, туризма и заштите животне средине, посебно у заштићеним просторима - ПП „Стара планина“, СРП „Подручје реке Јерме“ и СП „Петрлашка пећина“.

План руралног развоја општине Димитровград 2012-2022 истиче значај руралног туризма као водећег туристичког производа уз обезбеђивање комуналне и туристичке инфраструктуре и формирање већег броја смештајних капацитета.

3. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И АНАЛИЗА РЕСУРСНЕ ОСНОВЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

3.1. Географске, демографске и климатске карактеристике

Општина Димитровград лежи између 42º42' и 43º12' северне географске ширине и 22º32' i 23º00' источне географске дужине, на надморској висини од 463 m. Са градом Пиротом као центром и општинама Бела Паланка и Бабушница, припада Пиротском округу, на крајњем југоистоку Србије.[4] Простор општине Димитровград захвата површину од 481 km^2, дужине 73 km уз српско-бугарску границу и ширине која ретко премашује 10 km. Граничи се са општинама Пирот и Бабушница и Републиком Бугарском. Доминирају брдско-планински облици рељефа (Стара планина, Влашка, Гребен, Руј и Видлич и њихова побрђа), са долинама Нишаве, Височице, Јерме и Лукавачке реке. У геолошкој подлози преовлађују кречњаци и црвени пешчари.

Општину Димитровград чини пет целина са 43 насеља: *Горње Понишавље* (Димитровград, Лукавица, Гојин Дол, Жељуша, Градиње, Бачево и Паскашија), *Горњи Висок* (Брађевци, Изатовци, Влковија, Доњи Криводол, Горњи Криводол, Бољев Дол, Каменица и Сенокос), *Забрђе* (Петрлаш, Радејна, Бребевница, Пртопопинци, Смиловци, Височки Одоровци, Гуленовци, Мазгош и Мојинци), *Бурел* (Горња Планиница, Грапа, Прача, Сливница, Верзар, Било, Бањски Дол, Барје, Доња Невља, Горња Невља, Поганово, Драговита, Скрвеница, Врапча) и *Дерекул* (Куса Врана, Трнско Одоровце, Искровци и Петачинци). Најисточнији град Србије и центар јединице локалне самоуправе, Димитровград, лежи у средишту свог атара на површини од 17,17 км^2. Са примарним функционалним подручјем обухвата примарна насеља: Лукавица, Градиње, Сливница, Бачево и Паскашија са укупно 6.484 становника. Насеља у Високу и Забрђу су збијена и груписана, док су у Дерекулу разуђена.

Према пописима из 1991., 2002. и 2011. године, укупан број становника стално опада, што потврђује и негативна стопа природног прираштаја од -12 у 2019. години. Димитровград је са 46% патуљастих планинских насеља са мање од 20 становника, демографски најдепресивнија општина у Србији.

[4] https://www.dimitrovgrad.rs/onama (приступљено: 29.06.2021.)

Слика број 1.Панорама Димитровграда

Извор: Општина Димитровград

Према процени РЗС средином 2019. године у општини Димитровград живело је 9.104 становника, уз густину насељености од 9 становника по км^2, што је далеко испод просека за Републику Србију. Просечна старост становништа је око 48 година. Највећи број становника (59%) је у старости између 18 и 65 година. Већинско становништво чине Бугари (5.413) и Срби (2.819), уз Југословене, Роме Хрвате, Црногорце и Македонце. Један број становника се изјашњава као Шопи или Шопови, што је регионални назив за становнике на централном Балкану. Највећи број становника има средње (3.580) и основно образовање (2.648). Општине Димитровград и Босилеград су једине у Србији где је у службеној употреби бугарски језик.

Општи циљ развоја демографског потенцијала је ублажавање смањења броја и равномеран размештај уз побољшање старосне структуре становника. Посебни циљеви су: смањење миграција село-град и незапослености, задржавање младог становништва, развој могућности за запошљавање становништва у области трговине, сектора услуга, пољопривреде и прехрамбене индустрије и инфраструктурно опремање насеља уз подизање нивоа образовне структуре становништва, смањење броја неписмених, побољшање социјалне и здравствене заштите становништва.[5]

[5] https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPPPN_SRP_Jerma_NACRT_JAVNI_UVID.pdf стр. 29

Клима на простору општине Димитровград је углавном умерно-континентална са јасно израженим годишњим добима али знатно оштрија у планинским пределима. Према мерењима локалне хидрометеролошке станице средња температура зими је 1,1° C, у пролеће 9,5° C, у лето 18,18° C а у јесен 11° C. Најтоплији месеци су јул и август са просечном температуром од 19° C, а најхладнији јануар од -4,8° C. Годишње је у просеку 99 ледених дана. Просечна количина падавина је 635 mm/m^2. Највише падавина има у мају (74,9 mm) и јуну (87,1 mm), а најмање у септембру (38,9 mm) и октобру (39,1 mm). Просечна влажност ваздуха је 72,1, која варира од 65,9 у априлу и августу, до 81,5% у децембру. Највећа облачност је у децембру, јануару и фебруару, а највећи број сунчаних сати у јулу, августу и септембру. Под маглом је у просеку мање од 11 дана годишње. Доминирају ветрови из југоисточног, источног и североисточног правца, док са запада дувају углавном током јула и августа месеца. Од новембра до априла, снег пада просечно 40 дана. У планинама се снежни покривач дуго задржава што скраћује вегетациони период и ограничава развој биљне производње.[6]

3.2. Природно наслеђе

На територији општине Димитровград природна добра заузимају 32,33% од укупне површине подручја Просторног плана (48.325,00 ha). Истичу се три заштићена природна добра - ПП „Стара планина", СРП „Јерма" и Споменик природе „Петрлашка пећина". Ту су и друге природне вредности: EMERALD подручје, значајно са становишта примене Бернске конвенције у Србији; међународно значајно подручје за биљке (IPA - Important Plant Areas); међународно и национално значајно подручје за птице (IBA - Important Bird Areas) и одабрано подручје за дневне лептире (PBA - Prime Butterfly Areas in Serbia). Према подацима статистике шумарства РСЗ под шумом је 2017. године било 15.538 ha.

Парк природе „Стара планина“ у Србији заузима површину од 142.219 ha на територији општина: Зајечар (9.958 ha), Књажевац (57.968 ha), Пирот (63.194 ha) и Димитровград (11.099 ha) коме припада најјужнији део, од атара села Сенокос и Брађевци до Сребрне главе и атара села Влковија. Стара Планина је просторним планом класификована као подручје од националног, међународног и међудржавног значаја са

[6] https://www.dimitrovgrad.rs/fajlovi/dokumenta/Strateski%20dokumnti/Sektorski-plan-ruralnog-razvoja-opstine-Dimitrovgrad.pdf стр.10 и 11.

изразитим геоморфолошким и биогеографским карактеристикама, са очуваним карактеристичним представницима појединих примарних и секундарних екосистема ретких и угрожених врста. Подручје Старе планине на простору општине Димитровград под именом Висок, обухвата територију од 113,68 km^2 са осам села: Влковија, Горњи Криводол, Доњи Криводол, Изатовци, Каменица, Сенокос, Бољевдол и Браћевци. Кроз Висок протиче река Височица, која извире у Бугарској, а напаја Завојско језеро на простору града Пирота.

Слика број 2. Парк природе Стара планина

Извор: Општина Димитровград

Генералним планом Републике Србије за развој туризма на Старој планини предвиђена је изградња ски стаза и пратећих објеката код села Каменица и Сенокос. Због бујне вегетације, чистог ваздуха, здраве хране, богатства флоре и фауне у димитровградском делу Старе планине могуће су активности у природи уз опуштање у руралном етно смештају, посебно за љубитеље туризма специјалних интересовања.

Специјални резерват природе (СРП) „Јерма” (Службени гласник РС, број 101 од 19. септембра 2014.), обухвата кањон реке Јерме, масиве Гребен (1337 m) и Влашке планине (1442 m), на територији општина Бабушница и Димитровград и града Пирота.

Општини Димитровград припадају делови катастарских општина Куса Врана, Трнски Одоровци, Поганово, Драговита, Искровци, Скрвеница, Петачинци и Врапча. Ово

заштићено подручје I категорије је од међународног, националног и изузетног значаја. Због геоморфолошких и биогеографских карактеристика, стрмих падина, пећина и јама и великог броја ендемичних врста флоре и фауне, занимљив је породицима, авантуристима и еколозима. Најживописнији предео је на потезу од врха Асеново кале до села Власи. У СРП евидентирано је 901 биљна врста, од којих 77 ендемичних и субендемичних, 110 врста птица, 25 врста сисара, 11 врста водоземаца и гмизаваца, 17 врста риба и 39 врста дневних лептира. У режиму I степена заштите је 883,15 ha, II степена 359,03 ha и III степена 5.320,78 ha. Река Јерма дуга 72 km, извире источно од Власинског језера, прелази у предео Знепоље у Бугарској (под именом Трнска река), враћа се у Србију и тече ка северу до ушћа у Нишаву код пиротског села Суково.

Слика број 3. Специјални резерват природе (СРП) Јерма

Извор: Општина Димитровград

У рејону Дерекула корито Јерме је у проширењима широко, а у клисури врло уско. Кроз Гребен и Влашку планину Јерма гради два кланца, тзв. Одоровско и Влашко ждрело, који су до 1927. године били непролазни, када је за потребе рудника каменог угља „Ракита” пробијена траса железнице уског колосека. Седамдесетих година пруга је

замењена асфалтним путем. Кањон је најпосећенији у летњем периоду током спортско туристичких манифестација.

Споменик природе „Петрлашка пећина", КО Петрлаш, СО Димитровград је сложени спелеолошки објекат пећинског типа са разноврсном подземном морфологијом и пећинском фауном, заштићен Решењем о заштити бр. 02 - 2065/1, 19.05.1969. Групи Петрлашких пећина припадају: Велика Попова или Петрлашка пећина, Борејина пећ, Хоџина или Оџина дупка, Данчулица – Кристална пећина (дупка), Тмна дупка, Недељина дупка, Живкова пећина и јаме Џеманска пропаст и Овчија.[7] Петрлашка пећина лежи на јужном ободу великог крашког Одоровачког поља, у рејону Забрђа, код села Петрлаш, на висоравни планине Видлич, 12 km северно од Димитровграда. Кроз пећину протиче понорница Одоровска река. Завод за заштиту природе Србије је 2006. године у елаборату о заштити "Петрлашких пећина" предложио и заштиту пећина Тмна дупка (170 m), Оџина дупка (150 m), Данчулица (108 m) и Недељина дупка (68 m).[8] Према Правилнику о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС", број 97/15)[9] СП „Петрлашке пећине", сврстава се у II категорију – регионалног, односно великог значаја. Управљање је поверено ТО „Цариброд". Започело се са опремањем пећине за спелеолошки туризам и обуком спелео водича, а у плану је постављање инфо табли и уређење околног простора за спелеолошки камп. Пећина би уз даља мања улагања могла постати место окупљања љубитеља неуређених пећина за дивље пећињарење (wild caving).

[7] https://www.zzps.rs/wp/casopisi_pdf/013/casopis.pdf стр.117. (приступљено:20.06.2021.)
[8] http://visitnis.org/wp-content/uploads/2020/08/1.1.-Studija-integralnog-turistickog-proizvoda-ji-Srbije-2.pdf (приступљено: 25.06.2021.)
[9] https://www.ekologija.gov.rs/obavestenja/zastita-prirode/obavestenje-o-postupku-pokretanja-zastite-spomenika-prirode-petrlaske-pecine (приступљено: 27.06.2021.)

Слика број 4. Споменик природе „Петрлашка пећина"

Извор: Спортско – туристички центар - www.udimitrovgradu.rs (28.09.2021.)

Смиловска језера, Сват 1 (5,3 ha, са акумулацијом од 83.000 m^3 воде и дубином до 6 m) и Сват 2 (22 ha, са акумулацијом од 420.000 m^3 воде и дубином до 6 m) су вештачке акумулације у рејону Забрђа, у крашкој Одоровачко-смиловској котлини (на око 700 m н. в.) код села Смиловци. Направљена су 1979., односно 1985. године у циљу мелиорације крашког поља, одводњавања у пролеће и наводњавања у лето и јесен. Језера се на овом излетишту користе за риболов, а недавно су порибљена. Лове се и штука, сом, црвенперка, бодорка, амерички сомић и караш. Од Димитровграда до језера води асфалтни пут у дужини од 12 km. Смиловским језерима управља ТО „Цариброд“.

Поред језера је Центар за хипорехабилитацију деце са сметњама у развоју и особа са функционалним ограничењима, неуромоторним и сензорним дисфункцијама (церебралном парализом, мишићном дистрофијом, парезом, плегијом, аутизмом и сметњама у интелектуалном и психосоцијалном развоју). Осим терапијског, у понуди је и рекреативно јахање коња али само у сезони, те би простор требало покрити.

Слика број 5. Смиловска језера

Извор: Општина Димитровград

Звоначка Бања лежи на 630 m.n.v. претежно на територији општине Бабушница.[10] Удаљена је од Пирота око 40 km, а од Бабушнице и Димитровграда око 30 km. Вода спада у групу хипотерми са 28°C и помаже у лечењу: реуме, болести локомоторног апарата, тегоба са кичменим стубом, упалних промена на очима, повишеног крвног притиска, климактеричних тегоба, слабе периферне циркулације, нервне болести и сл. Ово некадашње бањско, климатско и ваздушно лечилиште је већ дужи низ година запуштено. У току је реконструкција базена од стране компаније „El Greko DMG D.O.O“, која најављује обнову хотела „Мир“ и целог девастираног бањског комплекса. На основу геолошке грађе у широј околини Звоначке бање, претпоставља се да је потез Звоначка бања – Трнски Одоровци – Драговита, на територији општине Димитровград, перспективно подручје термалних вода. (Геолошки институт, 2009).[11] За даљу валоризацију овог подручја неопходно је извршити детаљна хидрогеолошка испитивања.

Одоровачко крашко поље дугачко седам, а широко преко четири киломентара, нагнуто у правцу југозапада и југа, највеће је у Источној и Југоисточној Србији. Окружују га нижи кречњачки гребени и Видлич на чијем превоју су недавно постављени видиковац са погледом на цело Забрђе и инфо табле на више локација. Дном поља отиче понорница

[10] http://www.pirot.co.rs/downloads/konkursi/zip/procena_potreba.pdf (приступљено: 28.06.2021.)

[11] Геолошки институт Србије: Студија (анализа) минерално сировинског потенцијала општине Димитровград – I фаза, Београд, 2009.

Одоровачка река. Поље је погодно за рурални туризам и спортско рекреативне активности у оквиру туризма специјалних интересовања.

Од више стотина врста самониклог лековитог и ароматичног биља економски су најзначајније: клека, шипак, слез, мразовац, велебиље, линцура, јагорчевина, коприва, одољен, липа, смиље, бреза, глог, медвеђе грожђе, кантарион, боквица, маслачак итд. Ту су и бројни шумски плодови, воће, гљиве и друго од значаја за осмишљавање бројних активности у природи. У планинском подручју се срећу висока (срна, јелен и дивља свиња) и ниска дивљач (зец и перната дивљач - јаребица, препелица и дивљи голубови).

Ловачко удружење „Видлич“ из Димитровграда са око 380 чланова газдује истоименим ловиштем брдско-планинског типа површине 43.689,93 ha. Гајене врсте су: срнећа дивљач, дивља свиња, пољска јаребица, зец, вук, шакал, лисица, дивља мачка, дивљи голуб гривнаш и селице препелица и шумска шљука.

Од пре неколико година европски јелен је стална врста ловишта „Видлич“. У пределу Липинског поља до атара села Бребевница издвојено на око 6.000 ha ловишта одвија се само комерцијални лов, као би се популација од око 20-так јединки јелена повећала. Ловни објекти у ловишту омогућавају организацију лова са: 50 осматрачница, 68 чека на дрвету, 52 хранилишта за крупну дивљач, 130 солишта, 70 хранилишта за ситну дивљач и две топле чеке за вишедневни боравак за лов на предаторе.

Ловни туризам је делимично развијен, углавном на ситну пернату дивљач. За ловце из Италије организује се лов на препелице, шумске шљуке и обуке паса птичара на пољску јаребицу. Лов на крупну дивљач се за сада организује само за домаће ловце. У сарадњи са ТО Цариброд, ловци туристи користе планинарски дом у селу Сенокос.

Према ППО природни ресурси на простору Димитровграда доприносе развоју:

- *спортско-манифестационог туризма,* за летње спортске класичне (кошарка, одбојка, тенис, мали фудбал, бициклизам, јахање, пешачке-тренинг туре на стазама и видиковцима) и екстремније активности (бициклистички крос, параглајдинг, спортско летење, пењање...) и зимске спортове и активности у сектору „Сенокос/ Сребрна глава“.
- *сеоског туризма* у приватном смештају (сеоским домаћинствима) у зависности од развоја специјализованих облика пољопривреде, унапређења услова сеоског становања и проналажења интереса мештана за пружање услуга туристима.

- *излетничко-рекреативног туризма* са полудневним, дневним и викенд туристичким кретањима, пасивном и активном рекреацијом, претежно домаћих туриста (шетње, излети, купање, планинарење, контакти са сеоским становништвом, сакупљање лековитог и ароматичног биља, санкање, скијање, клизање...). За ове потребе локалитети се морају боље саобраћајно повезати са околним урбаним центрима.
- *геотуризма*, са акцентом на географске карактеристике места, културу, предео и баштину с обзиром на изражен геодиверзитет. Организоваће се кружна путовања, у циљу функционалне интеграције шире туристичке понуде на бази природних и антропогених ресурса, атрактивних видиковаца и амбијенталних целина.
- *лова и риболова,* као перспективној и рентабилној привредно-туристичкој делатности уз мере заштите, обнове популације дивљачи и побољшање капацитета ловишта и узгоја дивљачи (срна, зец, фазан...), у ловиштима „Видлич“ и „Стара Планина 2“. Спортски риболов се одвија на Смиловској акумулацији и водотоцима Височице, Нишаве, Јерме и Лукавичке реке.
- *транзитног туризма,* у зависности од потреба путника саобраћајног Коридора 10 (Крак Ц) и државних путева II реда – 121, 244 и 244а (општинских путева). Насеља на магистралним путевима су погодна за лоцирање угоститељских, рекреативних и смештајних објеката.
- *екотуризма, туризма специјалних интересовања* и других видова туризма.

Сви наведени видови туризма из ППО, усклађени су овим Програмом са туристичким производима из Стратегије развоја туризма РС на дестинацији „Стара планина“.

3.3. Културно - историјско наслеђе

Трагови првих насеља на простору општине Димитровград датирају из енеолита (3.300 – 2.200 г. пне), прелазног периода из каменог у метално доба, о чему сведоче археолошки налази камене и бакарне секире, керамичке посуде, тегови и култни предмети. Присуство насеља из бронзаног и гвозденог доба (од 2.200 г.п.н.е до I века) потврђују остаци металних секира, стрелица и бронзаног накита. Овај простор добија на важности у античко доба када је у I в.н.е. овде пролазио војни пут „Via Militaris“ спајајући исток и запад. Тадашње насеље било је једно од постаја места за одмор „Mansiones“ и

станица за промену коња „Mutationes“, које су се налазиле на сваких 20 km војног пута. На основу античког итинерарија из IV века, станица „Mutatio translitus“ се највероватније налазила у самом насељу или покрај њега. Недалеко од језгра Димитровграда, било је античко насеље „Balanstra“, у коме су пронађени керамички жижак и вотивни рељефи античких божанстава Јупитера, Хекате и Митре. Данашњи друмски и железнички путеви углавном прате правац војног пута од „Singidunuma“ до „Bizantiona“(Цариграда).

У касноантичком и рановизантијском периоду на три километара северозападно од града, у IV веку подигнуто је утврђење са двоструким бедемима ради заштите од напада, које је обновљено за време Јустинијана у VI веку. Пронађени су делови керамичких посуда, стаклених чаша, алатки, стрелица и накита.

У званичним списима насеље на месту данашњег Димитровграда први пут се помиње у XV веку у османлијским документима под именом Теквин бинари (Царски бунар). Словени су га називали Спри брод, Царски брод, Заринброд, да би се за време влададавине Турака (1433-1877), усталио назив Цариброд на месту где се „бродила“, премошћивала река. По легенди име је везано за грађење моста, где се на повратку за Турску, зауставио караван турског цара који је наредио да се направи мост (на турском „брод“) преко Нишаве, те је место названо Царски брод – Цариброд. До краја I светског рата ова варошица је била у саставу Бугарске, а од 1920. године је у Србији. Град од 1950. године носи име Димитровград, по Георги Димитрову револуционару, политичару и председнику Бугарске. Последњих деценија, било је више покушаја да се врати стари назив Цариброд који и Бугари користе.

Манастир Св. Јован Богослов, у народу познат као Погановски манастир у долини реке Јерме, на 15 km од Димитровграда вековима је био центар духовности и писмености.[12] Задужбина властелина Константина Дејановића Драгаша, обласног господара из XIV века изграђена је од кречњака и пешчара, са конацима и доксатима у складу са традиционалним начином градње. Омања трихонхална црква у моравском стилу, посвећена је Св. Јовану Богослову – свецу љубави, што је јединствено у Србији. Живопис површине на око 360 м^2 спада у највиша сликарска остварења XV века на Балкану. Уз Јована Богослова насликани су Св. Симеон Немања и Св. Сава. Фреске

[12] https://eparhijaniska.rs/manastiri/manastir-poganovo (приступљено: 26.06.2021.)

припадају Костурској поствизантијској школи и спадају међу најбоље очуване у Србији, јер манастир никада није рушен. Скупоцена византијскоплава боја (чији је килограм вредео килограм злата), делимично се очувала на зидовима цркве. Иконостас припада Грчко-егејској и Охридској школи. Властелинова кћи Јелена, жена византијског цара Манојла II Палеолога, старала се о задужбини након очеве смрти. Од 1879. године, до краја Првог светског рата, манастир је био у поседу Бугара. Изузетно вредна тзв. Двострука икона из XIV века са представом чуда у Латомском манастиру са једне и ликовима Св. Јована Богослова и Пресвете Богородице са друге стране, дар византијске царице Јелене, однета је заједно са иконостасом велике уметничке вредности и данас је у Националном музеју у Софији.

Слика број 6. Погановски манастир

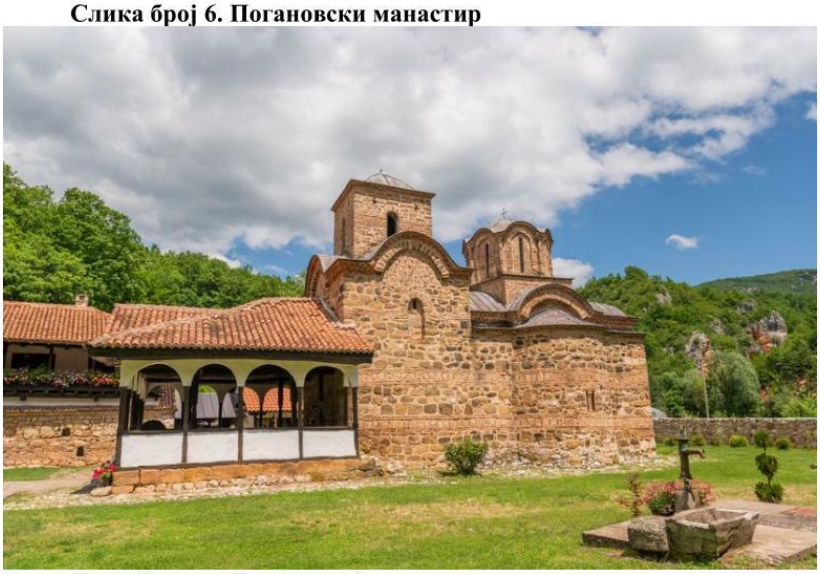

Извор: Општина Димитровград

Манастир је проглашен за споменик културе од великог значаја 1979. године. Последња већа реконструкција била је 1997. године. Овде се сваке године одржава ликовна колонија у организацији Галерије „Методи Мета Петров”. Погановски манастир је недоступан туристичким аутобусима због узаног кривудавог пута и ниских тунела којима је некада пролазила железничка пруга уског колосека, те је потребно урадити

студију изводљивости да би се утврдило да ли би отварање граничног прелаза Петачинци повећало доступност и посету, посебно из правца Софије, Перника, Брезника и Трна (АР).

Манастир Св. Кирик и Јулита код села Смиловци подигнут је 1839. године на основама већег старијег манастира од тесаног камена који је коришћен за изградњу новог. Покривен је каменим плочама које су касније замењене ћерамидом. Некада је овде била манастирска школа тзв. килијно училиште. Манастир је као споменик културе под заштитом државе од 1984. године**.**

Слика број 7. Манастир Св. Кирик и Јулита

Извор: Општина Димитровград

Манастир Св. Димитрије (Манастирче), из 1870. године, лежи јужно од Димитровграда у подножју планине Мртвине између борове и храстове шуме. Манастир је реновиран и освећен 1996. године. Манастирче је једно од омиљених излетишта Димитровграђана и место за шетњу.

Црква Светог Архангела у селу Бољев дол изграђена је од ломљеног камена и покривена каменим плочама почетком XIV века. Храм је правоугаоне основе малих димензија са апсидом на истоку. Улаз је украшен луком од тесаног камена. Откривена су три слоја фресака из различитих периода. Црква је од 1975. године под заштитом државе као споменик културе.

Црква Рождество Богородичино у Димитровграду изграђена је на иницијативу грађана Цариброда 1895. године. Поред интересантне архитектуре, највреднији је иконостас од шимшировог дрвета у техници „чипке“, дело дебарских мајстора. Иконопис је радио зограф Иван Константинов из Петрича.[13]

Слика број 8. Црква Рождество Богородичино

Извор: Општина Димитровград

Црква Св. Петка лежи на око три километара југозападно од села Смиловци. Цркву је подигао Манча Неделков, сељак из Смиловаца, који је провео више година на црквеном имању Св. Петке у граду Јашију у Румунској Молдавији. Према легенди, у жељи да заштити тек рођену децу, помолио се моштима велике светице да му продужи потомство. Вратио се у родни крај промењен и посвећен вери. Пошто се заветовао светитељки да ће јој подићи цркву, то је и учинио 1894. године и поклонио је селу.

Поред поменутих, на простору општине Димитровград налази се још око двадесетак цркава и више културно историјских споменика из различитих временских периода.

[13] Стратегија одрживог развоја општине Димитровград, 2010. стр. 26

Слика број 9. црква Св. Петке

Извор: Општина Димитровград

„Паметник“ је јединствени антиратни споменик - заједничка спомен костурница око 300 српских и бугарских бораца погинулих новембра 1885. године током Српско-Бугарског рата на Нешковом брду. До споменика води макадамски пут са кога се пружа леп поглед на град и околину.

Слика број 10. Споменик Паметник

Извор: Општина Димитровград

Бољевдолска (Турска) чесма из XVII века је изузетно очувана. Према арапском натпису, чесму је за добијање ордена саградио Спахија Хусеин.

Основна школа „Христо Ботев“ из 1869., гимназија „Св. Кирило и Методије“ из 1891. и Народна библиотека „Детко Петров“ из 1898. године, сведоче о раном почетку и напретку културе и образовања на овим просторима.

Материјално културно наслеђе овог краја се сакупља, обрађује и чува у Завичајној музејској збирци при Народној библиотеци „Детко Петров” у Димитровграду.

Деоница римског војног пута „Via Militaris“ код Димитровграда спада у најзначајнија археолошка открића у Србији почетком XXI века. Укупна дужина истраженог дела саобраћајнице са две једнаке коловозне траке је око 60 m. Римски друм је овде изграђен у првој половини III века и коришћен у античком и рановизантијском периоду и делимично у средњем веку. „Via Militaris“ се са малим прекидима прати од границе са Бугарском до Гојиндолског калеа, где прелази на леву обалу Нишаве и наставља ка Пироту. На градском подручју Димитровграда пут се губи, па се његова траса установила на западној периферији града. Радови на превентивној конзервацији и заштити две трасе римског пута, обављени су у 2012. години јер је на плавном терену (Кндина бара) било немогуће извршити презентацију „in situ“ због високог насипа за трасу аутопута Е 80, и убрзаног пропадања. Извршено је покривање геотекстилом, преко кога је насут шљунак, па ризла, да би деонице биле уочљиве у односу на околни терен. Око покривеног налаза постављена је ограда, а планира се постављање инфо табли.[14]

Римски војни пут је претеча цариградског друма (царског или моравског пута или тзв. велике џаде) који је спајао Београд са Истанбулом и пролазио кроз северни део општине Димитровград, што потврђују остаци на терену од Смиловских језера ка највећем пиротском селу Крупац. Цариградским друмом пролазиле су војне формације, Хуни, римске легије, Турци и свита свете Браће Ћирила и Методија, који су преко Моравске кнежевине ширили писменост и хришћанство међу Словенима.[15]

Ова археолошка открића се у сарадњи са другим земљама (првенствено Републиком Бугарском), на римском војном путу, односно цариградском друму, могла ставити у функцију туризма и едукације.

---

[14] http://www.heritage.gov.rs/latinica/zastitna_arheoloska_iskopavanja_koridor_10_Seliste_Via_militaris.php (приступљено 25.7. 2021.)

[15] http://www.arheo-amateri.rs/2012/06/carigradski-drum/ (приступљено 25.7. 2021.)

Слика број 11. Завичајна музејска збирка

Извор: Општина Димитровград

У Центру за културу Димитровград, активни су театар „Христо Ботев“ основан 1888. године, који носи име бугарског песника, револуционара и публицисте и Галерија „Методи Мета Петров“ названа по карикатуристи, стрип аутору и илустратору из овог краја. После преко 150 организованих изложби, формирао се богат уметнички фонд. У Центру је и КУД „Цариброд“ основано 1947. године. Од важности је и рад Културно-информативног центра бугарске националне мањине „Цариброд“.

Слика број12. Центар за културу Димитровград

Извор: Општина Димитровград

Значајни за културу и промоцију су и познате личности овог краја: сценариста и режисер Златан Дудов, глумица Паулина Манов, естрадна уметница Јелена Костов, хип-хоп извођач Далибор Андонов Гру, музичар Ђорђе Гогов, параолимпијка у стрељаштву Ружица Алексов и други.

Нематеријално културно наслеђе (НКН) треба уврстити у туристичку понуду преко креативних индустрија, традиционалних вештина, обичаја, старих и уметничких заната, да би се уз гастрономију, фолкор, песму и игру представило на манифестацијама и догађајима. Тако би се даље чуло за занимљиве манифестације, сеоско наслеђе и локалне специјалитете: бели преврели боровски овчји сир у кришци, овченик, „шушпе с урду“, „плњене шушпе“, „задушено“, „спржу“, „посипан качемак“, „морузницу“, „зељаник“ сукану питу, вурду, јанију, овчетину на пари, царибродску сушеницу, старопланинско јагње и јаре у вурњи или под вршником у црепуљи итд. НКН се преко креативних индустрија пласира у форми: дрвених играчака, грнчарије, гумене обуће са локалним мотивима, одевних предмета са златовезом, пица од локалних месних, млечних и биљних производа, воћних вина од црне рибизле итд. Елементи НКН се примењују у модном и графичком дизајну, музици, аудио-визуелним медијима, гастрономији и културном туризму. Развој сиромашнијих, рубних и руралних подручја се управо подстиче кроз креативне идеје, индустрије и предузетништво како би локална аутентична култура била видљивија унутар и ван националних граница.

3.4. Саобраћајна и комунална инфраструктура

Кроз Димитровград пролази друмски и железнички магистрални Коридор 10 (Крак Ц), Београд - Ниш – Димитровград – Градина – Софија, који повезује Европу са Азијом. Окосницу друмских веза чини Државни пут IA реда бр. 4 (Ниш – Бела Паланка – Пирот – Димитровград – граница са Републиком Бугарском) који се пружа правцем исток-запад јужним ободним подручјем општинског центра, у дужини од око 11 km. Димитровград је Београда удаљен 360 km, од Ниша 96 km а од Софије 60 km, а до њега се стиже аутобусом, возом или колима. Најближи аеродроми су Константин Велики у Нишу и у Софији. Реконструкцијом и електрификацијом пруге Ниш – Димитровград на Коридору 10 решава се проблем нишког чвора, а изградњом обилазнице измешта железнички саобраћај из центра Димитровграда.

Према подацима „Саобраћај и телекомуникације РЗС“ из 2019. године, укупна дужина путева у општини Димитровград износила је 199 km, од којих је 110 km савремени коловоз. На пет километара источно од града налази се највећи гранични прелаз са Републиком Бугарском и један од три најфреквентнија у Републици Србији – Градина, на коме су од недавно и граничари Европске агенције за граничну и обалску стражу (Fronteks), да би помогли у спречавању илегалних прелазака границе. Регионални и локални путеви нису у добром стању и углавном немају хоризонталну и вертикалну саобраћајну сигнализацију. Путну инфраструктуру за потребе туризма треба побољшати нарочито у северном делу општине. Током 2021. године асфалтиран је део државног пута II-А реда бр. 221 од Бољевске баре до Каменичког моста у Горњем Високу на Старој планини, прстена који спаја територије општине Димитровград и града Пирота и деоница Пирот - Димитровград кроз кањон реке Јерме. Почетак реконструкције и модернизације брзе пруге Ниша - Димитровград предвиђен је за пролеће 2022. године.

Укупна дужина водоводне мреже је око 55 km са прикључених 3.216 домаћинстава, а канализационе 45 km са 2.630 домаћинстава на канализационој мрежи. Један број домаћинстава која примају туристе остаје без воде у летњим месецима а често и без електричне енергије, што је дестимулативно. Од великог енергетског и привредног значаја је изградња магистралног гасовода од Ниша до Димитровграда. Највећи потенцијал за коришћење енергије сунчевог зрачења за производњу електричне енергије у Југоисточној Србији је у граду Пироту и општини Димитровград јер годишњи просек дневне енергије сунчевог зрачења на хоризонталну површину прелази 4,2 kWh/m^2.[16]

За прикупљање, транспорт и одлагање чврстог комуналног отпада на територији Општине надлежно је ЈП Комуналац. Прикупљањем отпада обухваћено је око 2.450 домаћинстава, односно око 9.000 становника, са подручја насеља Димитровград, граничног прелаза Градина и са пет централних општинских насеља (Градиње, Лукавица, Белеш, Жељуша и Гојин Дол).

[16] https://www.mis.org.rs/wp-content/uploads/odrzivi-turizam-unep.pdf стр. 153. (приступљено: 23.06.2021.)

3.5. Степен привредног развоја

Општина Димитровград спада у групу изразито недовољно развијених јединица локалне самоуправе чији је степен развијености испод 60% републичког просека.[17] Основне привредне делатности су пољопривреда, прерађивачка индустрија, водопривреда, трговина, туризам и сектор услуга и шумарство. Главни изазови привредног развоја су: слаба диверзификација привредних активности, инфраструктурна неопремљеност, изражена депопулација и неповољна старосна, миграциона и образовна структура становништва.

Према подацима АПР у 2019. години у општини Димитровград активно је било 139 привредних друштава и 246 предузетника са 2.608 запослених. Просечна зарада без пореза и доприноса у 2020. години износила је 46.543,00 РСД. Незапослене су биле 1.062 особе.
На територији општине Димитровград 289,88 km^2 или 59,98% подручја чини пољопривредно земљиште - оранице, воћњаци и виногради (60,81km^2 или 12,58%) и ливаде и пашњаци (229,07 km^2 или 47,40%).[18] Просечно регистровано пољопривредно газдинство има земљишни посед од 2,59 ha ораничних површина. Пољопривреда је основна привредна делатност (првенствено ратарство, воћарство и сточарство), али је екстензивна, ограничена брдскопланинском конфигурацијом терена, недовољно квалитетним земљиштем, високим учешћем ливада и пашњака, малим и испарцелисаним поседима, великом зависношћу од климатских услова и малом производњом, углавном за личне потребе. Доминантне су ратарска производња и производња крмног биља које се валоризују кроз традиционално сточарство - овчарство и говедарство, где има тржних вишкова у производњи млека и меса. Посебан траг на наслеђе и економију оставили су Црновунци (Саракачани, Каракачани), номадски сточари влашког порекла који су напасали стада на Старој планини, трговали сточарским производима до Првог светског рата и генерацијама преносили вештину израде качкаваља и рукотворина од вуне.

Као један од најзначајнијих регионалних центара очувања генетичких ресурса, старих угрожених раса домаћих животиња, Општина Димитровград прогласила је своју територију Парком агробиодиверзитета. Око 20 газдинстава је у програму гајења

[17] https://ras.gov.rs/uploads/2019/01/uredba-o-utvrdivanju-jedinstvene-liste-razvijenosti-regiona-i-jedinica-l-2.pdf (приступљено: 23.06.2021.)
[18] https://www.dimitrovgrad.rs/fajlovi/dokumenta/Strateski%20dokumnti/Sektorski-plan-ruralnog-razvoja-opstine-Dimitrovgrad.pdf (приступљено: 27.06.2021.)

аутохтоних врста (домаћи брдски коњи, балкански магарац, каракачанска, пиротска, бардока овца, балканска коза...). Институционална подршка повезала је власнике домаћих животиња и предузетнике са локалном самоуправом ради креирања одрживе туристичке понуде, чему је раније доприносио и Међународни сајам агробиодиверзитета и сеоског наслеђа, кога треба обновити и промовисати.

Незагађена природа и богат биодиверзитет су предуслови за мултифункционални развој пољопривреде. Старопланински качкаваљ од овчијег и крављег млека и старопланинска јагњетина су производи са географским пореклом, али треба афирмисати и друге локалне занатске производе и домаће расе: свиње мангулице, качкаваљ из Сенокоса, бели сазрели сир из Борова, урду, мед и производе од вуне, што би допринело даљој популаризацији, већој посећености и туристичкој потрошњи. Активирањем више сеоских домаћинстава у руралном и агротуризму, рурална економија би се диверзификовала у микрорегионалним еко - етно селима,.

Индустријска (радна) зона Белеш, која ради у режиму Слободне бесцаринске зоне Пирот од великог је значаја за економију димитровградске општине али је пандемија успорила њено активирање, мада су све парцеле продате инвеститорима.

Од значаја за развој туризма, одрживо коришћење и промоцију природног и културног наслеђа је рад бројних удружења: Natura Balkanika, Центра за одрживи просторни развој ”БалканАРХитрав”, удружења грађана ”Цариброд”, удружења Хармонија, удружења Емблема (информисање, медијски садржаји, развој културног идентитета бугарске националне мањине), удружења Авантуристичка мрежа, ловачког удружења ”Видлич”, Одгајивача старих раса Србије, Удружења пчелара итд.

Општина Димитровград и Савет за младе су од 9. до 23. октобра 2020. године спровели онлине анкету о положају и потребама младих узраста од 14 до 30 година у Димитровграду. Према мишљењу већине највећи потенцијали су у развоју туризма (60,4%), а остало су пољопривреда, угоститељство и IT сектор. Међутим, забрињава што чак 79,3% испитаника не види себе у Димитровграду у наредних 10 година. Као услов за останак и повратак младих истиче се стално запослење и радно место које одговара струци за коју се школују и које омогућава пристојан живот али и више културних (позориште), забавних (биоскоп, клизалиште, локали), спортских (планинарски клуб, већи број спортова, плесова) и едукативних садржаја (ради професионалног усавршавања).

Резултати анкете упућују на закључак да је нужна што чвршћа сарадња и повезивање туризма са осталим секторима у циљу остваривања синергије и формирања интегрисаног туристичког производа на овом простору. Од посебног значаја је укључивање младих у развој туризма општине Димитровград.

Мада је општина Димитровград у економском смислу сиромашна, њен положај на источном краку Коридора 10, близина границе и Софије, етничка повезаност локалног становништва са становницима Бугарске уз вредне природне и културне ресурсе представља велики невалоризовани потенцијал у туризму и њему комплементарним привредним гранама.

4. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА КАО ПОТЕНЦИЈАЛНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ

У овом делу приказани су кључни показатељи туристичког промета, стање материјалне базе туризма (туристичко - угоститељски капацитети) и изабрани туристички производи на простору општине Димитровград.

4.1. Кључни показатељи туристичког промета на територији општине Димитровград

У периоду од 2016. до 2019. године туристички промет у општини Димитровград је имао тренд раста, да би услед пандемије вируса Ковид 19 током 2020. године, дошло до наглог пада туристичког промета, баш као и у Србији и свету уопште.

Табела број 1. Укупан број долазака и ноћења туриста на територији општине Димитровград у периоду 2016-2020. година

Године	Број долазака туриста			Број ноћења туриста		
	Домаћи	Страни	Укупно	Домаћи	Страни	Укупно
2016	938	969	1907	1600	1411	3011
2017	1615	4189	5804	2039	5068	7107
2018	2333	4822	7155	2578	5684	8262
2019	2595	5308	7903	3532	5945	9477
2020	1304	2093	3397	2185	2824	5009

Извор: Републички завод за статистику Србије, припремио ТО „Цариброд“

Према подацима из табеле број 1. закључује се да у укупним доласцима и ноћењима предњаче страни туристи, што је предност и реткост за ЈЛС па и Србију у целини. Нагли скок броја долазака и ноћења страних туриста бележи се од 2017. године, када је број њихових долазака био више него четири пута већи, а број ноћења преко три пута већи у односу на 2016. годину. Мада су овом расту највише допринели туристи из Бугарске, свакако је то и заслуга актера у туризму и угоститељству у јавном и приватном

сектору на простору општине Димитровград, који су адекватно одговорили на захтеве и преференције туристичке тражње.

Слика број 13. Укупан број долазака и ноћења у Димитровграду у периоду 2016-2020. године

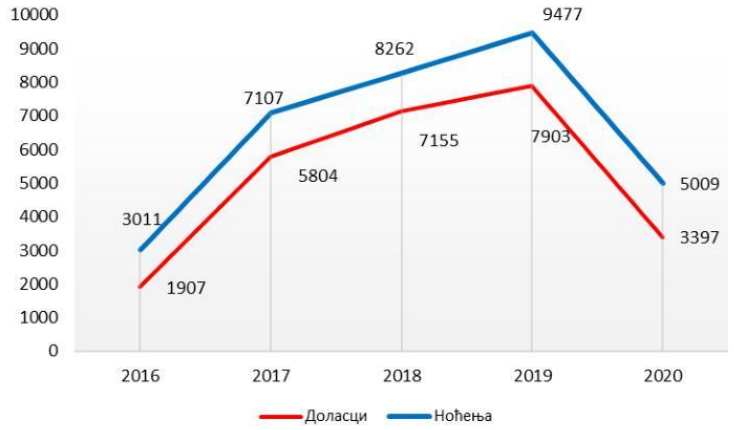

Извор: Обрада података, Агенција „Саветник у туризму“, према РЗС, припрема ТО „Цариброд“

Посматрано према израчунатим ланчаним индексима укупног броја долазака и ноћења туриста на слици број 13 уочава се да је укупан број долазака туриста у 2017. години био за 204,36% већи него у 2016. години. С обзиром да је и укупан број ноћења био је за 136,04% већи него у 2016. години, 2017. година је прекретница у посматраном периоду развоја туризма општине Димитровград. Раст укупног броја долазака и ноћења туриста наставио се и у 2018. години (доласци су порасли за 23%, а ноћења за 16,25% у односу на 2017. годину). У 2019. години укупан број долазака туриста повећан је за 10,45%, а ноћења туриста за 14,71% у поређењу са 2018. годином. У 2020. години долази до пада броја долазака туриста за 57,02%, а броја ноћења за 45,15% у односу на 2019. годину, као последица увођења ванредног стања у земљи и свеприсутне пандемије.

Након заустављања позитивног тренда и пада туристичког промета 2020. године, треба започети са ревитализацијом туризма општине Димитровград у складу са променама на туристичком тржишту и новим тенденцијама у пост-ковид периоду, са нагласком на развој руралних области и интерактивних садржаји у природи и на отвореном.

4.2. Анализа понуде туристичко – угоститељских капацитета (објеката за смештај)

Понуда смештајних, па и угоститељских туристичких објеката у општини Димитровград је на скромном нивоу имајући у виду потенцијале за развој атрактивних смештајних капацитета намењених првенствено боље платежној клијентели из Бугарске, транзитним путницима и домаћим туристима. Модернизација постојећих, уз изградњу и опремање нових смештајних објеката у складу са стандардима, ојачали би материјалну базу и туристичку понуду димитровградског краја.

Табела број 2. Смештајни објекти на територији општине Димитровград

Место/Насеље	Врста објекта	Категорија (број звездица)	Укупан број смештајних јединица (смештајних структура*)	Укупан број кревета	Укупан број индивидуалних лежаја (капацитет)
Поганово	Соба	3	1	1	2
Влковија	Кућа	2	3	5	6
Трнски одоровци	Етно кућа	-	1	4	5
Димитровград	Хотел	3	22	24	33
Поганово	Сеоско туристичко домаћинство	3	5	12	17
Радејна	Сеоско туристичко домаћинство	1	15	30	30
Поганово	Сеоско туристичко домаћинство	3	2	5	5
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Поганово	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	2	1	2	3
Поганово	Соба	3	1	1	2
Поганово	Соба	3	1	1	2

Поганово	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	3	1	1	2
Трнски Одоровци	Соба	2	1	2	3
Димитровград	Преноћиште	-	20	37	44
Каменица	Сеоско туристичко домаћинство	2 звездице	2	7	7
Димитровград	Преноћиште	-	47	93	94
УКУПНО			**131**	**233**	**271**

Извор: Општинска управа Димитровград, на дан 15.11.2021.

У Димитровграду постоји један категорисан хотел са три звездице, који располаже са 22 смештајне јединице (3 апартмана и 19 соба), капацитета 24 кревета, односно 33 индивидуална лежаја. На порталu eТуриста евидентирана су два преноћишта, једно са 20 смештајних јединица и 37 кревета, односно 44 индивидуална лежаја, а друго са 47 смештајних јединица и 93 кревета, односно 94 индивидуална лежаја. У хотелу и преноћиштима је укупно 89 смештајних јединица са 154 кревета, односно 171 индивидуалним лежајем.

На територији општине Димитровград постоји четири категорисана сеоска туристичка домаћинства (СТД) и то: два са три звездице, једно са две звездице и једно са једном звездицом. Они располажу са укупно 24 смештајне јединице, са 54 кревета, односно 59 индивидуална лежаја. У смештајним објектима домаће радиности (собе, куће, апартмани) евидентирано је укупно 14 соба (12 соба са три, а две собе са по две звездице) и једна кућа са две звездице. Собе располажу са 14 смештајних јединица у којима је 16 кревета, односно 30 индивидуалних лежаја. Кућа располаже са три смештајне јединице, у којима је пет кревета, односно шест индивидуалних лежаја. У насељу Трнски Одоровци

постоји и једна етно кућа са једном смештајном јединицом са четири кревета, односно пет индивидуалних лежаја.

Сви смештајни објекти на простору општине Димитровград (хотел, сеоска туристичка домаћинства, објекти домаће радиности и једна етно кућа) располажу са укупно 131 смештајном јединицом у којој су 233 кревета, односно 271 индивидуални лежај.

Број смештајних објеката на простору општине Димитровград треба повећати изградњом привремених глампинг објекта, пренаменом напуштених штала, амбара, пастирских колиба, вајата и слично, што не захтева дуготрајну припрему, обимну техничку документацију и капиталне инвестиције. Уз мала улагања у реконструкцију и рестаурацију, за смештај се брзо могу оспособити објекти задружних домова и старих неактивних школа у сврхе туризма, мини кампови на породичним газдинствима (глампинг за истраживаче природе, планинаре, бициклисте...), уз предуслов редовног снабдевања водом и струјом.

5. SWOT АНАЛИЗА РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

SWOT анализа је енглеска скраћеница за „Strengths“- снаге, „Weaknesses“- слабости, „Opportunities“- могућности и „Threats“- претње. Основа је за израду програма развоја према коме се стратешки циљеви, односно стратегије, развијају максимално користећи снаге и могућности како би се у оптималном временском року ублажиле или превазишле слабости и претње. Анализа развоја туризма на територији општине Димиторвград има за циљ да идентификује основне карактеристике и специфичности потенцијала за развој туризма, узимајући у обзир спољашње и унутрашње окружење. По идентификовању ових потенцијала приступа се њиховој даљој анализи.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Људски ресурси Стручан и образован кадар у туризму и другим областима Добро познавање бугарског језика Мултиетничност, мултиконфесионалност и мултикултуралност Оспособљеност за израду стратешких, просторних и урбанистичких планова Иницијатива недомицилног становништва за покретање предузетништва ***Инфраструктура и саобраћај*** Добра међународна повезаност -друмски и железнички Коридор 10, уз границу са Бугарском Близина емитивних центара Ниша и Софије Близина међународних аеродрома (Ниш и Софија) Развијена инфра и супра структура у Димитровграду, приградским насељима и граничном прелазу Добра покривеност интернет мрежом у	***Људски ресурси*** Депопулација, негативни природни прираштај, старење становништва, мала густина насељености, пуста села Миграција и исељавање стручног кадра Велики број незапослених Низак ниво свести о значају туризма за економски развој Недостатак специјализованог кадра у туризму (туристички водичи и аниматори) Слаба сарадња јавног и приватног сектора Нерешени имовинско-правни односи Изостанак анимације и аниматора у туризму Нема туристичких водича Недовољно познавање страних језика Недовољна институционална подршка носиоцима развоја туризма ***Инфраструктура и саобраћај*** Неизграђена комунална и телекомуникациона инфраструктура у руралном делу Нерешено водоснабдевање у сеоским насељима

граду ***Туристички производ*** Ресурси за развој руралног туризма (флора, фауна, шуме, пољопривредно земљиште, хидро и минерално-сировински потенцијал и узгој аутохтоних животињских раса). Обележити пешачке, тематске стазе и редовно одржавати излетишта, видиковаце, стазе и села са туристичком понудом Услови за развој транзитног туризма Више заштићених природних и културних добара као потенцијала за развој туристичких производа специјелних интересовања Очувана животна средина ***Компатибилност са осталим делатностима*** Традиционално бављење локалног становништва пољопривредом Заштићено географско порекло старо планинског качкаваља и јагњетине Повезаност пољопривреде и туризма и саобраћаја и туризма ***Маркетинг и дистрибуција*** Постојање и рад ТО „Цариброд“ Постојање члана општинског већа ресорно задужене за туризам и младе Проактивна сарадња са већником за младе и туризам у ОУ	Нередовно снабдевање електричном енергијом у селима Спорадична туристичка сигнализација Слаба саобраћајна повезаност јавним превозом између центра општине и сеоских насеља Нерешено питање дивљих депонија Руинирани објекти градитељског наслеђа Нерешени имовинско правни односи Недостатак финансијских средстава за унапређење инфраструктуре Недовољан обим и квалитет смештаја Неискоришћено земљиште и објекти који се могу ставити у функцију туризма ***Туристички производ*** Неиздиференцираност туристичких производа Недовољно искоришћени природни потенцијали за развој туристичких производа специјалних интересовања и руралног туризма Неразвијена/невидљива и неповезана туристичка понуда Изражена сезоналност Непостојање рецептивне туристичке агенције ***Компатибилност са осталим делатностима*** Недовољан број привредних субјеката у производној делатности Екстензивна пољопривредна производња Отежан пласман пољопривредних производа ***Маркетинг и дистрибуција*** Не постоји истраживање туристичког тржишта, посебно тражње Неадекватна промотивна активност Слаба маркетиншка видљивост Недовољно коришћење савремених технологија и дигитализације при маркетиншким активностима Неадекватна сувенирска понуда

МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
Људски ресурси Увођење дуалног образовања Проактивније коришћење европских фондова Решавање имовинско-правних односа – комасација Побољшање међуопштинске и прекограничне сарадње Јачање јавно-приватног партнерства у туризму и другим привредним гранама Подизање свести о значају одрживог развоја туризма и животне средине за економски развој општине Обуке и тренинг у туризму и угоститељству Укључивање младих у предузетништво у туризму. ***Инфраструктура и саобраћај*** Постављање туристичке сигнализације Коришћење објеката задружних домова и старих неактивних школа у сврхе туризма Коришћење објеката народног градитељства у сврхе туризма Комплетирање планске документације Спровођење гасификације Искоришћеност индустријске (радне) зоне Белеш Отварање граничног прелаза Петачинци ***Туристички производ*** Тенденција повећања тражње за здравим и одрживим туристичким дестинацијама Развој агротуризма на бази аутохтоних врста домаћих животиња Креирање заједничких туристичких производа са Бугарском или комплементарних производа на истој туристичкој дестинацији (Стара планина) Охрабривање локалног становништва за одрживо профитабилније коришћење природних ресурса у циљу развијања производа специјалних интересовања (организовати програмске садржаје и радионице у заштићеним природним	***Људски ресурси*** Даље одливање стручних кадрова Недовољно мотивисаности за усавршавање и покретање предузетништва Даљи раст негативних демографских трендови (миграције, већи удео старије популације у укупном броју становништва, негативан природни прираштај) Централизација надлежности и бирократија при спровођењу развојних пројеката у туризму Немогућност учешћа општине у управљању ПП и СРП ***Инфраструктура и саобраћај*** Негативан утицај ерозије земљишта на развој инфраструктуре Климатске промене и честе временске непогоде у овом крају Инертност доносиоца одлука за убрзано решавање питања реконструкције старих и напуштених објеката и објеката градитељског наслеђа за претварање истих у смештајне капацитете ***Туристички производ*** Слаб финансијски потенцијал приватног сектора за унапређење туристичке понуде Смањење субвенција за развој туристичких производа Неповољност кредитне политике усмерене на унапређење квалитета туристичких производа Ниска профитабилност туристичко угоститељске привреде Неадекватна издиференцираност производа ***Компатибилност са осталим делатностима*** Недовољна сарадња туризма са пољопривредом, трговином, саобраћајем, културом и образовањем Инертан приступ усмерен на побољшање услужних делатности повезаних са

добрима) Користити ИПАРД фондове за унапређење развоја производа руралног и сеоског туризма ***<u>Компатибилност са осталим делатностима</u>*** Проктивнији приступ повољним кредитним линијама за МСП у туризму и комплементарним делатностима ***<u>Маркетинг и дистрибуција</u>*** Коришћење савремених, дигиталних канала комуникације за промоцију и успостављање комуникације са туристима Прикључивање понуди туристичке дестинације Стара планина Тенденција раста тражње за алтернативним туристичким дестинацијама са очуваном природом и активностима у природи Брендирање сирева и неких пољопривредних производа из овог краја Могућност коришћења државних субвенција - охрабривање отварања рецептивних туристичких агенције Истраживање туристичког тржишта о афинитетима, преференцијама и степену задовољства корисника услуга	туризмом (услуге, занатство, креативне индустрије) ***<u>Маркетинг и дистрибуција</u>*** Недостатак финансијских средстава, средстава за инфраструктурне пројекте и обнову старих објеката. Споро и неефикасно активирање РТО Југоисточна Србија

SWOT анализа као ефикасан алат при стратешком планирању, указује на тренутно стање у области туризма, на неискоришћене предности и испољене слабости али и више шанси него претњи по туристички развој на простору општине Димиторвград. Посебну пажњу треба обрати на људске ресурсе јер мотивисаност за рад у туризму код локалног становништва постоји али су миграције и депопулација и велика слабост и претња развоју. Стручни кадар у туризму се мора обукама оспособити за обављање разнородних и уско специјализованих послова које туристичка тражња и савремени тржишни трендови намећу. Мора се инвестирати у комуналну и туристичку инфраструктуру и супраструктуру, обезбедити боља саобраћајна повезаност између урбаних и руралних делова, отклонити депоније, осигурати снабдевање водом и електричном енергијом у сеоским насељима и побољшати телекомуникационе и интернет везе на целој територији

општине Димитровград. Старе и напуштене куће народног градитељства али и друге у власништву општине, требало би ставити у комерцијалну функцију развоја туризма, претварањем у смештајне и угоститељске капацитете и објекте за културно уметничку делатност и забаву.

Према ставовима учесника на радионицама, природно, непокретно и покретно материјално и нематеријално културно наслеђе треба много више користити за креирање туристичких производа општине Димитровград. Потребно је унапредити постојеће и креирати нове туристичке садржаје који наглашавају специфичност и аутентичност царибродског краја и људи. У том смислу, треба појачати учешће у пројектима прекограничне сарадње са Бугарском и чвршће се повезати са суседним општинама у оквиру туристичке дестинације Стара планина и РТО Југоисточна Србија како би се креирали и понудили заједнички конкурентнији туристички производи на домаћем и регионалном тржишту.

Од кључног интереса за даљи развој туризма је повезивање са другим привредним и непривредним секторима - пољопривредом, саобраћајем, културом, образовањем, занатством, здравством, екологијом и другим, како би се унапредио ланац вредности услуга и омогућило боље тржишно позиционирање. По диференцирању туристичког производа у пост-ковид периоду треба агресивније покренути маркетиншке активности и промотивне кампање уз коришћење информационо - комуникационих технологија и алата који директно воде до крајњег корисника услуга (друштвене мреже, интернет презентације, веб сајт, блог, електронски медији, писани садржаји...). При том треба нагласити здравље, хигијену, очувану природу, сигурност и безбедност, превенцију, психофизички опоравак и рехабилитацију.

6. ДЕФИНИСАЊЕ И АНАЛИЗА КЉУЧНИХ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И ТУРИСТИЧКИХ ТРЖИШТА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

У Димитровграду је од краја јуна до краја јула 2021. године уз помоћ и подршку Општинске управе Димитровград и ТО „Цариброд“, спроведено испитивање носилаца активности, заинтересованих страна и доносиоца одлука, представника из области туризма, културе, образовања, пољопривреде, заштите животне средине, јавног и приватног сектора. Испитивање је спроведено уз помоћ анкете (структуисаних упитника), у циљу утврђивања степена развијености туристичких производа и њихове очекиване динамике развоја. Резултати анкете приказани су на графикону број 1. Сви наведени кључни туристички производи су још увек у раној првој фази развоја.

Графикон број 1. Потенцијални приоритетни туристички производи на територији општине Димитровград

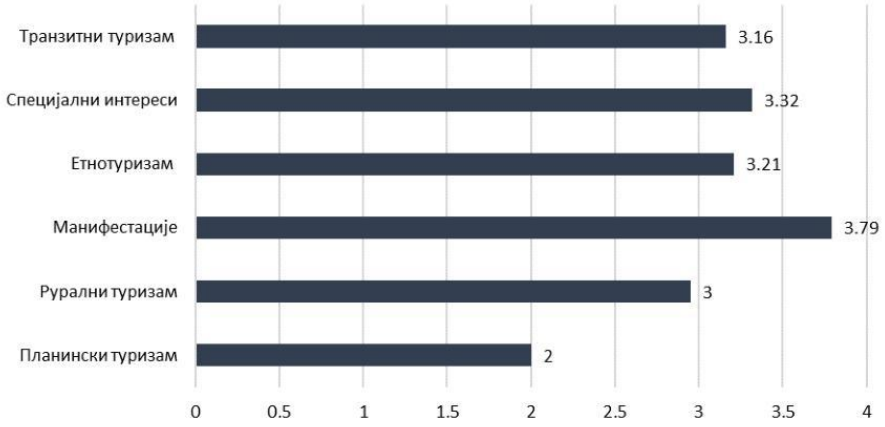

Извор: Обрада, Агенција „Саветник у туризму“, према спроведеним истраживањима

Резултати испитивања показују да су манифестације тренутно развијеније од осталих туристичких производа. Следе готово подједнако вредновани специјални интереси и етнотуризам, па транзитни и рурални туризам, док је планински туризам најмање развијен. Поред туристичких производа усклађених са предложеним туристичким производима у Стратегији развоја туризма РС 2016-2025, испитивањем носилаца

активности у туризму на локалном нивоу, утврђено је да на простору општине Димитровград, треба развијати транзитни туризам, производе културног туризма заснованог на нематеријалном културном наслеђу и тематске културно туристичке руте.

За разлику од манифестација које су једнократне и трају тек неколико дана годишње, остали туристички производи могу привући туристе да остану дуже, чешће користе бројне садржаје и активности и потроше више. У делу документа који се односи на приоритетне активности на развоју туристичких производа дат је приказ конкретних корака према циљним групама и тржиштима.

Табела број 4. Очекивани период могућег развоја туристичких производа на територији општине Димитровград

Туристички производи	Краткорочно	Средњорочно	Дугорочно
Планински туризам			
Рурални туризам			
Манифестације			
Етнотуризам			
Специјални интереси			
Транзитни туризам			

Извор: Обрада, Агенција „Саветник у туризму“, према спроведеним истраживањима

На основу резултата истраживања приказаних у табели број 4. предвиђа се да ће се туристички производи развијати по следећој временској динамици:

- Почевши од прве године, треба активно развијати манифестациони и туризам специјалних интересовања
- Средњорочно (после прве године), развој треба усмерити на: рурални, етно и транзитни туризам уз даљи развој осталих издиференцираних туристичких производа.
- Дугорочни развој туристичких производа има очекиване ефекте од треће па и након 10 година, те у том периоду треба наставити са развојем свих туристичких производа, са акцентом на планински туризам.

Општина Димитровград би требало да примени препоруке и моделе Светске туристичке организације (UNWTO), којима се промовише одрживи развој туризма у функцији смањења сиромаштва, генерисања прихода и отварања радних места. Уз помоћ локалне самоуправе, већника за туризам, ТО „Цариброд“, предузетника и удружења и осталих заинтересованих страна, треба диверзификовати привреду и применити тзв. „pro-poor“ (PPT) стратегију развоја туризма која се заснива на мањим пројектима у локалним заједницама. Ова стратегија укључује неразвијене у све аспекте туризма и генерише економске социјалне, еколошке, културне и друге користи за локалну заједницу. „PPT“ принцип се имплементира у развојне стратегије, планове и активности у туризму и њему сродним областима у циљу праведније расподеле и смањења сиромаштва и остварује више позитивних ефеката и прихода од негативних ефеката и трошкова туризма. Мада не под овим именом, поменута стратегија развоја туризма у великој мери је усклађена са локалним развојним плановима општине Димитровград и државним регулаторним документима. Међутим, недостају инструменти контроле спровођења активности развоја, примене стратегија и снажна институционална материјална и нематеријална подршка. Користи од примене стратегије „PPT“ туризма делују на промене расподела користи, стварања пословних могућности, повећања запослености, унапређења образовања и већег учешћа локалне заједнице у доношењу одлука. Предуслов за грађење и имплементацију стратегија PPT туризма је сарадња између доносилаца одлука („stakeholders“) на различитим нивоима и разумевање заједничких и појединачних интереса. „PPT“ подстиче развој туристичке дестинације кроз подршку запослености локалног становништва, те микро и малим туристичким предузећима, кроз сарадњу са локалним добављачима.[19]

Треба имати у виду да после великих криза, попут још увек актуелне пандемије, највећи број туриста тражи јефтинија путовања са доживљајима вишег квалитета и посећује места где њихов новац „вреди више“. Ова чињеница је додатна шанса за развој туризма општине Димитровград да у „новим околностима“, развије туризам у руралним подручјима и на отвореном на ободу града са акцентом на производе специјалних интересовања, рурални и етно туризам.

[19] https://educons.edu.rs/wp-content/uploads/2016/02/Iva-%C5%A0krbi%C4%87-disertacija.pdf, приступљено 12.07.2021.

6.1. Приоритетне активности на развоју туристичких производа

У овом делу документа представљене су активности везане за кључне туристичке производе на којима ће се у наредним годинама базирати туристичка понуда општине Димитровград. Подаци о циљним тржиштима, тржишним сегментима и видовима промоције добијени су теренским и емпиријским истраживањима током јуна и јула 2021. године у Димитровграду. Заинтересоване стране из области туризма, културе, образовања, заштите животне средине, пољопривреде из јавног, приватног и цивилног сектора попунили су структуиране упитнике за потребе истраживања. Аутори овог документа и радна група на локалном нивоу, на основу препорука Стратегије развоја туризма РС 2016-2025, кабинетског и теренског истраживања и сугестија заинтересованих страна на радионицама, дали су препоруке за развој туристичких производа на простору општине Димитровград, уважавајући утицај глобалне кризе изазване пандемијом вируса Ковид - 19.

6.1.1.Специјални интереси

Специјални интереси Ова врста туризма се односи на путовања ради активног одмора, активности и доживљаја, у складу са специфичним интересовањима појединаца или група. При креирању овог туристичког производа важно је нагласити аутентичност и улогу локалног фактора. Програме треба поделити по циљним групама и сезонама на тзв. грубе (“hard”) и благе (“soft”) активности. Од грубих активности најчешће се практикују: вожња кануом и кајаком, проучавање кањона, пећина и напуштених рудника, планински бициклизам, „cross country“ скијање, планинарење, дуготрајно ходање узбрдо („trekking“), параглајдинг, летење змајем, рафтинг, слободно пењање („free climbing“), џип сафари - „Off Road 4x4“ итд. Код благих активности преовлађују: камповање, пешачење обележеним стазама („hiking“), бициклизам, јахање, лов, риболов, речне експедиције, активности у природи (нпр. фото сафари) итд. Активности у којима туристи активно учествују, поред спорта, треба да обухвате и стицање нових знања и вештина (учење заната, плеса, кувања локалних специјалитета…) и бављење посебим хобијима.

Слика број 14. Пешачење у СРП ”Јерма”

Риболов на Смиловским језерима

Извор: Општина Димитровград

Слика број 15. Одгајивачница балканских магараца Центар за хипорехабилитацију

Извор: Општина Димитровград

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Специјални интереси: су засновани на принципу 3E (Entertainment, Excitement, Education) - забави, узбуђењу и образовању. У овим активностима туристи активно учествују, доживљавају одређени степен узбуђења, упознају локалне специфичности уз посвећеност заштити околине и екологији. Овај производ треба базирати на пешачењу, планинарењу, планинском трчању, еколошким радионицама у природи, посматрању птица, вожњи кајака, бициклизму, спортском пењању на природној и вештачкој стени, дивљем пећинарењу, лову и риболову, учењу старих заната и вештина и специфичним терапијама овог краја.
Предлози за побољшање квалитета производа
1. Пројектовати, трасирати, очистити, обележити и брендирати пешачке и планинарске стазе и тематске руте на територији општине: - Реактивирати Планинарски клуб у Димитровграду и креирати тим за уређење и редовно одржавање планинарских стаза - Креирати руте различитог степена тежине према циљним групама - Обележити пешачку стазу до водопада Скок, Двојни водопад и Ивков вир на Воденичкој реци изнад села Сенокос. - Обележити пешачку стазу до пећине „Света вода", комбиновањем шетње, спелеологије, авантуре и планинарења. Поставити туристичку сигнализацију - путоказе ка стази и пећини и инфо таблу о пећини са правилима понашања.

- Обележити планинарску стазу Најисточнија тачка Србије – Сребрна глава, „Успон на „Сребрну главу" и „Успон на Црни врх" од села Сенокос.
- Обележити планинарску стазу „Планинарење до Мучи-бабе", (1727 m.н.в.) изнад села Сенокос на граничној линији између Србије и Бугарске. За обе поменуте пешачке руте поставити туристичку сигнализацију, путоказе са информацијама о дужини и тежини стазе, успону и пратећи мобилијар. Обновити старе „летњиковце" ЈП „Србијашуме".
- Одржавати стазе за пешачење и планинарење у СРП ”Јерма”
- Одржавати и уређивати позната излетишта

Активности спроводити у сарадњи са локалним институцијама, управитељима природних добара а према критеријумима Завода за заштиту природе Србије

- Креирати еколошке пешачке стазе упознавања биодиверзитета у СРП ”Јерма” (Гребен и Влашка планина), ПП ”Стара планина” (Горњи Криводол, Сенокос, Каменица)
- На Смиловским језерима, уредити и обележити пешачку стазу на једном, а на другом језеру, бициклистичку и стазу за јахање уз пратећи мобилијар

2. Са Удружењем пчелара промовисати лековита својстава меда и медних производа. Активирати апи комору у селу Прача. Организовати радионице о пчеларству (заштита биодиверзитета, значај пчела за екосистем, начини коришћења меда, третмани, продаја меда и медних производа).
3. Креирати тематске еко стазе и радионице упознавања, брања и коришћења лековитог биља, гљива, истраживања геолошких и геоморфолошких феномена.
4. Креирати тематску руту „Бистри предели бистар ум“ - прстеном која спаја СРП ”Јерма” са Градом Пиротом, општином Бабушница и Старом планином са посетом фармама и атрактивним видиковцима. У оквиру руте води некадашњи шумски пут уз Воденичку реку до водопада „Скок", око 700 m узводно је „Двојни водопад", а 200 m даље, „Ивков вир". Сва три водопада са више мањих на Воденичкој реци, уз флору, фауну и занимљиве геоморфолошке облике пружају доживљај.
5. Креирати и реализовати пројекат гвоздени пут – Via Ferrata на стенама у кањону реке Јерме, уз набавку опреме и обуку водича и спасилаца.
6. Проширити понуду за туристе-ловце и увести лов предатора са чеке и лов голуба гривнаша у сарадњи са Ловачким удружењем „Видлич“ Димитровград
7. Организовати и промовисати обуку посебно аутохтоних каракачанских раса паса (организовати такмичења паса птичара у Одоровском и Смиловском пољу, ради повећања броја ловаца туриста из иностранства) у сарадњи са ловачким удружењем.
8. Прилагодити Петрлашку и пећине око Сенокоса за дивље пећинарење и истраживање подземног света. У III зони заштите или на подручју Јерме у пећинама и шпиљама организовати игру „Потрага за благом".„Благо“ би се сакрило у једној од пећина, до које води обележена стаза.
9. Креирати програме за посматрање птица у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије на подручјима СРП „Јерма” и ПП „Стара планина” (Криводол).
10. Организовати школу/курсеве за спортско пењање на природној стени у кањону Јерме уз сарадњу са управљачем природног добра, цивилним сектором и спортским клубова ради бољег одржавања, уређења, коришћења и промоције.

11. Организовати радионице за децу на вештачкој стени у кањону реке Јерме у сарадњи са управљачем природног добра, цивилним сектором и спортским клубова ради бољег коришћења и промоције. 12. Организовати радионице за посматрање и истраживање фосила и упознавања са древним животом и праисторијом на стенама поред старе сеоске школе и цркве Св. Пантелејмон у селима Сенокос, Каменица и Горњи Криводол. 13. Уредити одморишта и видиковце у: СРП ”Јерма”, Забрђе, Видлич, ПП Стара планина у сарадњи са надлежним институцијама и управљачем природних добара а по критеријумима Завода за заштиту природе Србије 14. Унапредити услове у Центру за хипорехабилитацију крај Смиловских језера за јахање и у зимским месецима изградњом мањежа и објеката за чување животиња. 15. Уз хипорехабилитацију, развити и понудити низ других терапија и лечења природом и у природи. Апитерапију, фитотерапију, биотерапију, шумску терапију („well being“, психотерапију и медитацију), реконекцију, терапију сунца, уметничку терапију, музикотерапију[20] и сл. 16. Увести активности на делу Турског друма као што су: вожња квада, јахање, вожња бицикла, пешачење… 17. Организовати обуке еко и планинарских водича за спортско пењање на природној и вештачкој стени, терапеуте шумске медицине, медијаторе шумског велнеса и друге специјализоване профиле водича и аниматора 18. Уредити објекте за пружање услуга ловцима и информисање туриста 19. Активније промовисати овај туристички производ
Циљни сегменти
- Родитељи са децом - Тинејџери - Индивидуалци - Старија популација 65+
Циљна тржишта
- Домаћи туристи - Туристи из ex YU република - Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније) - Туристи из других земаља Европе (Турска, Русија, Швајцарска и Лихтенштајн) - Туристи изван европских земаља (Кина, САД и остале ван европске земље)
Промоција

[20] *Апитерапија,* применом пчелињих производа - цветног праха, матичног млеча, меда, прополиса, пчелињег отрова, воска и инхалацијом ваздуха из кошнице (апикомора). *Фитотерапија,* коришћењем целе лековите биљке или само цвета, листа или корена у виду мелема, чајева, тинктура, облога, купки и сл. Локални травари и народни видари познају лековитост биљака и плодова као што су: дивљи здравац, суричица, хајдучка трава, дивизма, клека, копитњак, златница, вирак, лазаркиња, видац, боровница, брусница, имела, раставић, линцура, кантарион, кичица и око стотинак других, укључујући лековите гљиве (лавља гљива, храстова сјајница, ћуранов реп...). Као надоградњу увести *биоенергију* (биотерапију), *шумску терапију* (спојем психотерапије и медитације), *терапију сунца, уметничу (арт) терапију* и сл. Ради појачања утиска и доживљаја, све наведене терапије комбиновати са *музикотерапијом.*

- Интернет презентација и друштвене мреже
- Апликације на паметним телефонима
- Радио и ТВ
- Пружање информација и директна дистрибуција услуга у оквиру ТИЦ и ТО „Цариброд“ и Димитровград „on line„
- Сарадња са организаторима путовања у земљи и региону
- Студијска путовања за новинаре и туроператоре
- Наступи на сајмовима

6.1.2. Рурални туризам

Рурални туризам је туристички производ који подразумева боравак у руралним или сеоским подручјима са интерактивним садржајима у пријатном природном амбијенту. То може бити: пешачење, бициклизам, учешће на догађајима и манифестацијама у руралним срединама, учешће у пољопривредним пословима, упознавање и учествовање у сеоским обичајима, и друге активности повезане са начином живљења у овим подручјима. После препоруке Светске туристичке организације (UNWTO) да Србија развије рурални туризам за који има изванредне услове, овај туристички производ добија на снази.

Слика број 16. СТД ” Погановска шопка” **СТД ”Конак Тоша”**

Извор: Општина Димитровград

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Рурални туризам: Рурални туризам је најшири облик посматрања овог туристичког производа и подразумева све активности укључујући и смештај у руралним подручјима. Сеоски туризам је ужи појам од руралног туризма и подразумева активности и смештај у сеоским насељима. Најужи део овог производа је агротуризам, који подразумева услуге смештаја, исхране, пића и садржаја пружалаца услуга претежно свог и суседних пољопривредних газдинстава у руралном простору општине Димитровград. У свету се

овај туристички производ најчешће развија на фармама или кооперацијама-задругама више лица (од којих један има смештајне капацитете, други обезбеђују храну и пиће са својих пољопривредних поседа или фарми). Садржаји овог туристичког производа су одмор и рекреација у природи, излети у сеоске пределе, упознавање и уживање у сеоском начину живота са што више интерактивних садржаја... Предност Димитровграда за развој агротуризма су фарме на којима се узгајају аутохтоне расе домаћих животиња и врло образовани локални фармери и узгајивачи. Постоје предуслови да мед и пчелињи производи, лековито биље, шумско воће и гљиве буду производи са заштићеним географским пореклом.
Предлози за побољшање квалитета производа
- Спровести обуку локалног становништва о уређењу, опремању и категоризацији објеката у домаћој радиности (собе, куће, апартмани) и сеоским туристичким домаћинствима од значаја за развој руралног туризма, као и подизања свести мештана о диверсификацији пољопривредних производа кроз туризам. - Категорисати све смештајне и угоститељске објекте и унети их у базу Е-туриста - Спровести обуке за коришћење ИПАРД[21] програма у руралном туризму - Пренаменити и адаптирати старе школе ван функције, задружне домове и друге објекте у смештајне капацитете за потребе туризма - Уредити и промовисати погодно подручје као Парк агробиодиверзитета, односно место за унапређивање здравственог стања уз помоћ старих знања, здравих локалних производа животињског и биљног порекла - Оснажити локалне одгајиваче аутохтоних раса, фармере, пољопривредна газдинства за креирање и пласирање понуде на њиховим домаћинствима кроз радионице, програме и директно учешће туриста уз могућност куповине локалних производа. - Креирати забавни животињски парк за посету, дружење са животињама, јахање, учешће у мужи крава, оваца, коза, магарица… дегустацију млечних производа. - У забавном парку организовати тематске радионице за децу и одрасле на тему: аутохтоне расе животиња, лековито биље, дивље воће и гљиве, мед и пчелињи производи, вуна (гајење оваца, храњење, прича о аутохтоним расама, шишање, израда предмета од вуне, предење и пуствовање вуне, плетење, ткање (користити разбоје удружења Натура Балканика за туристичке посете). - Инвестирати и спровести мере у вези са: водоснабдевањем, снабдевањем електричном енергијом, изградњом прилазних путева, саобраћајном повезаношћу, покривеношћу интернетом, обезбеђеном здравственом службом, уређеношћу

[21] ИПАРД II ПРОГРАМ ЕУ - Мера 302 се односи на диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања. **Општи циљеви донација:** Подизање нивоа диверсификације и развоја економских активности у руралним подручјима. **Специфични циљеви:** Инвестициона подршка развоју туристичких објеката и услуга пољопривредним произвођачима и другим привредним субјектима у руралним областима, уз експанзију привредних активности у области руралног туризма; Подршка развоју туристичких рекреативних активности, посебно за породични и дечији туризам. **Инвестиције:** Улагање у изградњу и/или реконструкцију и/или опремање објеката за пружање туристичких и угоститељских услуга, соба, ресторана, објеката за рекреацију, игру, туристичке кампове, побољшање објеката на отвореном (за јахање, риболов у унутрашњим водама, бициклизам, тематске стазе), трошкове маркетинга, као што су штампање пропагандног материјала, креирање и одржавање сајта. Европска комисија је 1. априла. 2020. Србији одобрила акредитацију IPARD Мере 7, која се односи на диверзификацију пољопривредних активности у руралним подручјима, везано за рурални туризам. Више информација: https://ipard.rs/ipard-mera-7/

дворишта и окућница и одношењем смећа, отварања трговинских и занатских радњи, стакленика, пластеника и сл. у селима на територији општине Димитровград - Постављање туристичке сигнализације на територији општине Димитровград /унапредити постојећу у кањону реке Јерме (постојеће пројекте туристичке сигнализације из 2012. године ускладити са новим законским регулативама, Законом о службеној употреби језика и писма и Законом о националним мањинама и додати нове локалитете које је потребно обележити. Постављање туристичке сигнализације спровести фазно -
Циљни сегменти
- Родитељи и деца - Индивидуалци - Млади парови без деце - Старија популација 65+
Циљна тржишта
- Домаћи туристи - Туристи из ex YU република - Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније)
Промоција
- Интернет презентација и друштвене мреже - Радио и ТВ - Пружање информација и директна дистрибуција услуга у оквиру ТИЦ и ТО „Цариброд“ и „on line„ - Студијска путовања за новинаре и туроператоре - Наступи на сајмовима

Глампинг („гламурозни“ кампинг), је намењен породицама, љубитељима природе и младима, а не захтева дуготрајну припрему документације и велике инвестиције. Одговара туристима који воле боравак у природи и упознавање локалног окружења, без да изгубе превише од свог комфора. Глампинг пружа пословне могућности при креирању путовања на којима се формира читав ланац вредности уз неуобичајен вид превоза (фијакери, запреге, џипови...) и оригинални смештај од природног материјала у очуваној природи уз понуду „домаће“ хране и пића, занимљивих садржаја, локалних обичаја итд. Ову врсту смештаја нарочито користе туристи из Словеније, Аустрије, Немачке и из Скандинавских земаља.

Слика број 17. Врсте глампинга - основни преглед типова објеката

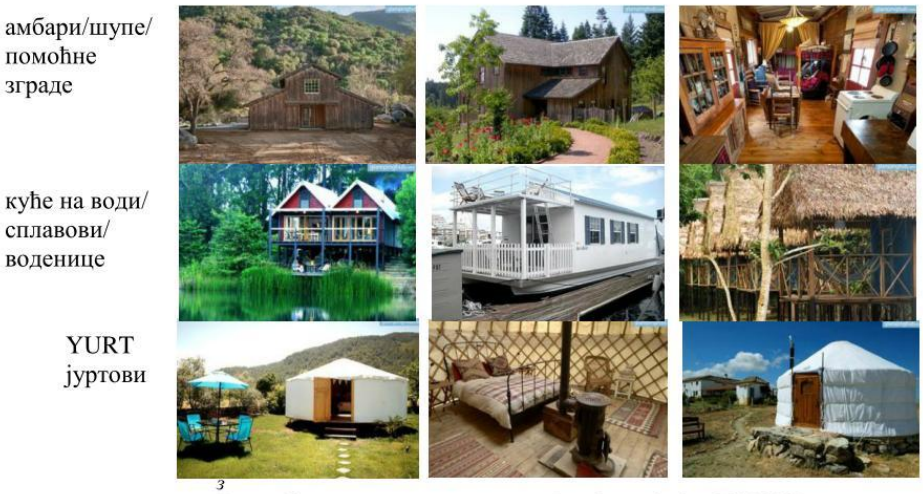

3

Извор :Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025

6.1.3. Етно туризам

Етно туризам укључује упознавање и учествовање у активностима везаним за фолклор, традицију, занате, обичаје, наслеђе и све оно што чини прошлост и корене једног народа, народности, националне мањине, друштвене групе итд**.** Производ етно туризма се заснива на боравку у руралним подручјима где се уз смештај нуде интерактивни садржаји у вези са производњом пољопривредних и занатских производа, ручних радова, манифестацијама и упознавањем материјалне, а посебно нематеријалне баштине и гастрономије. Током пандемије посебно су тражена брдско – планинска села у здравом окружењу која нуде локалну храну, пријатно окружење, активан одмор и етнографске – културно - историјске вредности, којима Димитровград располаже.

Од великог значаја за развој овог производа је пилот пројекат пописивања и процене НКН по УНЕСКО методологији у Србији. Пројекат је покренут у јулу 2021. године у сарадњи општине Димитровград са Сталном конференцијом градова и општина и Етнографским музејом из Београда, што ће омогућити бржу и ефикаснију туристичку валоризацију НКН.

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Етно туризам: Разноврсност, традиција, обичаји и историјско наслеђе су адути за развој етно туризма у Димитровграду који би обогатио туристичку понуду и подстакао предузетнике на самозапошљавање, а туристима пружио већи доживљај у природном амбијенту. Треба понудити што више интерактивних садржаја и укључити туристе у етно активности локалног становништва приликом њиховог боравка у руралним областима. Стратегија развоја туризма РС предлаже изградњу еколошког смештаја тзв. глампинга, компатибилног са етно туризмом.
Предлози за побољшање квалитета производа
- Амбијенталне целине поред реке Јерме, села Смилова, и у брдско-планинском подручју, искористити за развој етно туризма изградњом објеката за одмор у стилу традиционалне сеоске (народне) архитектуре. У објектима би се осим смештаја, организовале интерактивне радионице израде традиционалних ручних радова, које би туристи понели као сувенире, а који би били укалкулисани у цену радионице. - Заштитити и прописати мере ради очувања сеоског – етно амбијента у селима и руралним срединама који располажу богатим етно наслеђем – прописати начине реконструкције, градње и адаптације објеката у етно стилу. Локална самоуправа је у току 2021. године се радила на припреми ове одлуке како би се заштитила градњу у различитим стиловима, чиме би се нарушио простор. - Подржати рад месних заједница и локалног становништва и иницијатива на очувању сеоског амбијента и етно обележја подручја (уређење сеоских целина, истицање етно елемената, промоција и презентација етно обележја села) - Организовати радионице народног градитељства, старих заната и промовисати очување културног идентитета и наслеђа (села Поганово и Сенокос могу бити етно села погодна за наведене активности). - Брендирати етно ”тачке” – целине у општини Димитровград и активније промовисати етно понуду (нпр. Село Поганово). - Отворити дегустациони центар у некој од кућа народног градитељства где би се пробали и продавали локални производи (вуна, мед, воће, поврће, лековито биље) и укључити жене са руралног подручја у наведене активности. - Активирати НКН које мештани још не препознају као културну и туристичку вредност (нпр. Обичај „Камила“ уочи старе Нове године) према подацима из Завичајне музејске поставке у Димитровграду - Спровести обуку за „Storytelling“ како би се НКН ставило у функцију туризма и тако „оживело“ и генерисало приход - У НБ ”Детко Петров” или Дому културе организовати интерпретацију НКН „Доживи легенду“, по „Storytelling“ моделу, где би костимирана лица приповедала приче и легенде овог краја (на локалном дијалекту, бугарском и енглеском језику). Посетиоци би уз кафу слушали: У потрази за поп Мартиновим благом, Храброст капетана Катанића, Строшена чешма, Рударева срећа, Легенда о манастиру Света Петка (село Смиловци), Прича о селу и опис – Горњи Криводол, Легенда о селу Жељуша (Калиново), Чуј петл, Серију текстова под називом „Дописница: Димитровград“ Слободана Алексића, Легенда о „Мучи баби“ и ”Женски камик“. Приповедачи могу бити водичи, аниматори, професионални глумци, аматери или представници музеја Цариброд, Виртуелног музеја Цариброд, Удружења

БалканАРХитрав) - Започети процес брендирања производа са ознаком квалитета – мед, лековито и зачинско биље, сир, млеко, ручни радови... - Подстаћи физичка лица да адаптирају старе, напуштене објекте у објекте етно смештаја, понуде хране и пића итд…. - Подстаћи физичка лица да уреде простор и изграде глампинг смештајне капацитете уз реке и у брдско планинском подручју где је могућ прилаз путничким возилима. - Фабрику са старим машинама и постројењима за производњу производа од вуне ставити у функцију туризма као интерактивни музеј са радионицама и продавницом. Подстаћи фабрике и занатске радње на израду производа од вуне.
Циљни сегменти
- Родитељи и деца - Индивидуалци - Млади парови без деце - Старија популација 65+
Циљна тржишта
- Домаћи туристи - Туристи из ех YU република - Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније) - Туристи из других земаља Европе (Турска, Русија, Швајцарска и Лихтенштајн)
Промоција
- Интернет презентација и друштвене мреже - Апликације на паметним телефонима - Радио и ТВ - Пружање информација и директна дистрибуција услуга у оквиру ТИЦ и ТО „Цариброд“ - Сарадња са организаторима путовања у земљи и региону - Студијска путовања за новинаре и туроператоре

6.1.4. Транзитни туризам

Транзитни туризам је према Стратегији развоја туризма РС туристички производ од посебног значаја за Србију. Истиче се велики пословни потенцијал коридора али и недостатак кампова, мотела и одморишта са садржајима. Транзитни туризам се углавном односи на друмски саобраћај, односно, кретање кроз места, регије или земље, ка одредишту путовања. Карактерише га масован промет, кратко задржавање, наглашена сезоналност и највећа потрошња у односу на друге врсте транзита. Транзитни путници се нерадо одвајају од главних саобраћајница, па се најбољи економски ефекти остварују уз саобраћајнице под претпоставком добре понуде и обележја локалне средине. Аутопут као коридор тражње доводи путнике, па су места и ресурси дуж пута елементи понуде.

Задржавање транзитних путника зависи од циља заустављања, а креће се од неколико минута до једног или више ноћења. У одсуству шире квалитетне понуде, у структури трошкова транзитних туриста најзначајнији су гориво и исхрана.

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Транзитни туризам: Србија, као изразито транзитна земља, а посебно погранична подручја попут Димитровграда, треба да развију и прилагоде транзитни туризам потребама и културним навикама путника у зависности од земље порекла (Бугарска, Турска и др). Транзитни туризам омогућава економску валоризацију природних и културних ресурса у гравитационој зони аутопута и граничног прелаза, што повећава искоришћеност угоститељских капацитета. Међутим, текућа понуда не задовољава очекивања транзитних путника, што захтева изградњу рецептивне базе, првенствено смештајних и угоститељских објеката дуж главних саобраћајница и гравитационих зона.
Предлози за побољшање квалитета производа
- Постављање великог билборда код граничног прелаза Градина на уласку у Србију и на искључењу са ауто пута за Димитровград са кључним туристичким атракцијама овог краја - Изградња Туристичко – сервисне зоне на ободу Димитровграда (на друмском коридору), за пружање основних услуга путницима и локалном становништву (укључујући инвалидна лица): туристички инфо пулт, пумпа за гориво, сервис возила, паркиралиште, санитарни чвор, мењачница, банкомат, основна прва помоћ, мини маркет, сувенири, мотел, транзитни камп са рестораном, зеленило „селфи“ знак са маркетинг слоганом Димитровграда и сл. - Информисати АМСС о намерама у транзитном туризму и затражити помоћ и подршку при реализацији (сервис, инфо пулт, канцеларија АМСС...).
Циљни сегменти
- Родитељи и деца - Индивидуалци - Млади парови без деце
Циљна тржишта
- Туристи из ех YU република - Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније) - Туристи из других земаља Европе (Турска, Русија, Швајцарска и Лихтенштајн)
Промоција
- Интернет презентација и друштвене мреже - Апликације на паметним телефонима - Штампање брошура и пропагандног материјала

6.1.5. Манифестације

Манифестације су најзаступљенији туристички производ на простору општине Димитровград које се углавном организују уз помоћ ЈЛС. Претежно су спортског,

културно - забавног и верског карактера. Према истраживању, овај туристички производ треба развијати у наредним годинама, уз иновирање садржаја и побољшање квалитета.

Табела број 5. Календар манифестација на простору општине Димитровград

Назив манифестације	Време одржавања	Опис
Пливање за Богојављенски крст	19. јануар	Традиционалну манифестацију организују ТО „Цариброд“, Црквена општина Цариброд и Спортски савез Цариброд.
Великденска перашка	Сваке године на дан Ускрса	Традиционална манифестација промовише обичаје везане за Ускрс: осликавање ускршњих јаја, туцање јајима, изложба традиционалних јела, изложба народне радиности итд.
Нишавски хоровод	20. мај – 05. јун	Међународни фестивал фолклора и музичких група у организацији Центра за културу.
Jerma Golden Trails (планинска трка Златним стазама Јерме)	Мај	Планинска трка такмичарског и рекреативног карактера окупља такмичаре на Златним стазама кроз пределе Влашке и Гребен планине.
Турнир у малом фудбалу	Друга половина јула	Највећа спортска манифестација у граду у трајању од 15 дана. Екипе се такмиче у више категорија од пионира до ветерана. Турнир се организује од 1964. године. Организатор је ТО „Цариброд“
Царибродски МТБ маратон		Међународни бициклистички маратон промовише професионални и рекреативни планински бициклизам и природу овог краја. Стаза је комбинација асфалта, макадама и шумских путева дужине 95 km за маратон, 50 km за полумаратон и 32 km за мали маратон.
JUMP	Друга половина јула	Међународни атлетски скакачки митинг
Авантуристички Outdoor фестивал Јерма	Друга недеља августа	Петодневни фестивал на отвореном у СРП ”Јерма” промовише активности у природи, заштиту животне средине и локалне културне вредности. Туристи из Србије и околних земаља користе приватни смештај и исхрану, кампују, учествују у планинарењу, спортском пењању, риболову,

		пећинарењу, бициклизму, посматрању птица и другим еко активностима. Организатор је Удружење грађана Авантуристичка мрежа www.visitjerma.com
Међународна ликовна колонија „Погановски манастир“	Прва половина септембра	Колонију организује градска галерија сваке године у порти манастира Поганово. За 27 година кроз њу је прошло преко 300 уметника из Србије, Бугарске, Енглеске, Мексика, Јапана, Румуније итд. Сва дела колоније су власништво галерије.
Балкан театар фест	15.октобар – 10. новембар	Међународни фестивал професионалних и аматерских позоришта. Ужива се у представама наших и страних глумаца и редитеља из Бугарске и Македоније. Организатори су Центар за културу Димитровград и позориште “Христо Ботев”.
Дани Царибродске шушенице	Друга половина новембра	Туристичко-гастрономска манифестација је изложбено-продајног карактера. Промовише локалне традиционалне прехрамбене производе. Централни део манифестације је избор најквалитетније „шушенице“-димљеног свињског меса.
Изађи ми на теглу	Друга половина септембра	Такмичење у припреми ајвара

Извор: ТО „Цариброд“, Радна група: Календар значајнијих манифестација (које су реализоване пре пандемије вируса Ковид 19)

Према подацима ТО „Цариброд“, најпосећеније манифестације су: „Дани Царибродске шушенице“ (око 15.000 посетилаца), петнаестодневни Турнир у малом фудбалу (око 10.000 посетилаца), Међународни фестивал професионалних и аматерских позоришта „Балкан театар фест“ (око 2000 посетилаца) и „Изађи ми на теглу“ (око 500 посетилаца). Већину посетилаца, посебно спортских манифестација, чини локално становништво.

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Кључне манифестације: Великденска перашка, Међународни фестивал фолклора и музичких група „Нишавски хоровод“, Турнир у малом фудбалу, Међународни атлетски скакачки митинг „Jump“, Међународна ликовна колонија „Погановски манастир“,

Међународни фестивал професионалних и аматерских позоришта-Балкан театар фест, Дани Царибродске шушенице и Изађи ми на теглу, Царибродски МТБ маратон. Мада су наведене манифестације најпосећеније, њима углавном присуствује локално становништво док је туриста веома мало.
На манифестацијама треба увести много више елемената НКН овог краја (традиција, обичаји, специфичности, занати, рукотворине, музика, песма, плес...), и друге садржаје засноване на културној понуди у граду и околини.

Предлози за побољшање квалитета производа

- У оквиру манифестације Великденска перашка организовати радионице за децу из Димитровграда, околних општина и из Бугарске на тему обичаја за Ускрс.
- За учеснике манифестације Нишавски хоровод увести додатне садржаје као што су наступи са старим и ретким инструментима (зурла, шаргија, кавал) и народним ношњама Југоисточне Србије и Западне Бугарске.
- У оквиру манифестације Балкан театар фест увести нове садржаје уз помоћ средњошколских волонтера (гритера) са туристичког смера гимназије ”Свети Кирило и Методије”…..
- ради представљања града и „free walking“ тура.
- Међународну ликовну колонију у селу Поганово у долини реке Јерме обогатити тематским поставкама кључних природних и културних атракција овог краја. Стална поставка би могла бити у просторијама Планинарског дома уз мултимедијалне и дигиталне презентације туристичке понуде. Учесницима и гостима колоније понудити производе специјалних интересовања и етно туризма.
- Обновити и осавременити Сајам балканског агробиодиверзитета и сеоског наслеђа
- Подржати и оснажити локалне манифестације у руралним подручјима, догађаје које организују удружења грађана, локално становништво и месне заједнице.
- Увести нове манифестације:
  1. „Дани стрипа и карикатуре“ на којој би учествовати уметници из Србије, Македоније и Бугарске у првој години, а касније и из других земаља. За најбољи рад доделити награду Методи Мета Петров.
  2. Новогодишњи базар од 25. до 31. децембра са дочеком Нове године у Спортском центру „Парк“ у Димитровграду (у објекту и ван њега).
  3. „У љубави са природом“, обележавање 22. маја Светског дана биодиверзитета и заштите природе (изложбе цвећа, садница и расада, избор најлепшег двориштa, баште, терасе, балкона, цветни аранжмани, икебане...)

Циљни сегменти

- Тинејџери
- Индивидуалци
- Млади парови без деце
- Старија популација 65+

Циљна тржишта

- Домаћи туристи
- Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније)
- Туристи из ex YU република

Промоција

- Интернет презентације и друштвене мреже - Радио и ТВ - Штампани медији, брошуре, каталози, плакати, билборди - Студијска путовања за новинаре и туроператоре - Директни маркетинг у оквиру ТО „Цариброд“ - Наступи на сајмовима

6.1.6. Тематске туристичке и културне руте

Тематске туристичке и културне руте могу бити историјске, митолошке, гастрономске, винске, али и везане за неки пољопривредни производ (шумско воће, лековито биље, сир, млеко), тему или познате личности. Културна рута је одређени пут (траса) историјског значаја који се може презентовати као целина са заједничком темом, означен, интерпретиран и услужним садржајима прилагођен туристичким посетама.

ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКИХ ПРОИЗВОДА И АКТИВНОСТИ
Опис тематске туристичке руте: Рута је дефинисана инвентаром материјалних и нематеријалних, културних и историјских елемената, повезаних тематски, концептуално или дефиницијом као и идентификацијом локација постојећих културних добара, повезаних у тачкастој, линеарној или регионалној структури, који унутар јединственог контекста руте, чине обележену и интерпретирану континуирану целину. Руте могу бити: локалне, регионалне и међународне. За сада преко територије општине Димитовргад не пролази ни једна културно тематска туристичка рута, али овај туристички производ има предуслове и перспективу имајући у виду да се општина налази на путу „Via Militaris“ и Цариградском друму.
Предлози за побољшање квалитета производа
- Искуствене тематске локалне туре (руте) шумских плодова и/или лековитог и зачинског биља, меда и млека као огледни пример примене „pro-poor“ стратегије туризма са више мањих финансијских улагања. Подстаћи произвођаче да процес производње делимично прилагоде туристичкој посети, прикажу и објасне поступак од брања до финалног производа, начин употребе и користи. Гости би дегустирали и куповали производе и сувенире, ручали, наздравили уз здравицу домаћина и локалну музику, попили сок, кафу или чај, неформално разговарали, питали... Цена сировог лековитог биља и шумских плодова на тржишту је вишеструко нижа од цене финалног лепо упакованог производа у форми поклона. Треба понудити и друге локалне производе јер унакрсним продајама „cross sell“ и „cross“ маркетинг техникама, куповина једног производа подстиче куповину низа других роба и услуга. - Тематска рута пчеларства - меда и пчелињих производа (матични млеч, поленов прах, пчелињи отров, прополис...) Руту временом проширити на суседне општине. - Креирати локалне културне руте: „Стазама културног наслеђа од Димитровграда, преко Забрђа до Старе планине" и "Стазама културног наслеђа од Димитровграда до Погановског манастира"

- Културна рута возића Ћире захтева мапирање и постављање инфо табли са старим фотографијама ради увида у некадашње и садашње стање. Уз помоћ виртуелних технологија и реконструкције прошлости, помоћу ВР наочара или електронске презентације може се дочарати историја возића Ћира, рудника ”Јерма” у селу Ракита, снимања филма ”Рударева срећа” итд. Могао би се увести електрични панорамски аутобус (брендирани Ћира) од Сукова до Звоначке бања или на краћој релацији село Власи (Пирот), Влашко ждрело, Погановски манастир (Димитровград), Одоровачко ждрело, до Звоначке бање (Бабушница). Посетиоци би се информисали о атракцијама на успутним станицама и реду вожње електричног аутобуса. На рути се може возити на свом или изнајмљеном бициклу у смештајним објектима или преко удружења – спортских клубова). - Креирати и понудити културну руту: „Стазама познатих личности Димитровграда“ која би говорила о животу и делу, кућама у којима су живели (Методи Мета Петров, Златан Дудов, Георги Машев, Асен Балкански) - Креирати руту „Млечни пут“ која би повезала локалне произвођаче, фармере и газдинства који производе пиротски или сенокошки качкаваљ, старопланински димитровградски сир, козији и овчији сир и др. Млечни пут се поклапа и са мапираним атракцијама у оквиру Парка агробиодиверзитета.
Циљни сегменти
- Родитељи и деца - Индивидуалци - Млади парови без деце - Старија популација 65+
Циљна тржишта
- Домаћи туристи - Туристи из ex YU република - Туристи из ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније)
Промоција
- Интернет презентација и друштвене мреже - Апликације на паметним телефонима - Радио и ТВ - Штампани медији (брошуре, каталози, плакати, билборди...) - Студијска путовања за новинаре и туроператоре - Штампање мапа са тематским и културно туристичким стазама - Директни маркетинг у оквиру ТИЦ и ТО „Цариброд“ - Наступи на сајмовима

У културно туристичку понуду уврстити и обилазак историјског локалитета „Извориште“, где се виде геоморфолошки облици, литице „мали венци“ и „големи венци“ и последња од 40-так старих воденица у Сенокосу покривена каменим плочама. „Извориште“ је и место сећања јер је овде основан Царибродски партизански одред, што је забележено на спомен плочи „Партизанске чесме" уз реку. До распада Југославије,

сваког 7. јула се овде обележавао Дан устанка, уз културно-уметнички програм, окупљање Удружења бораца, извиђача и великог броја посетилаца из Димитровграда и околине. Сада на Дан устанка представници Удружења бораца и поједини грађани полажу венце, па би се обележавање овог историјског догађаја могло обновити.

Посебну пажњу треба посветити несвакидашњем антиратном споменику „Паметник“, заједничкој спомен костурници око 300 српских и бугарских бораца погинулих током Српско-Бугарског рата на Нешковом брду, новембра 1885. године. Први корак је израда Урбанистичко – архитектонског решења за уређење и намену простора око споменика у циљу промовисања садашњег српско – бугарског пријатељства, очувања културног наслеђа и повећања посете, а које је поред историјских вредности и најлепши видиковац града. Интерпретација културног наслеђа овог места сећања би се могла извести помоћу спектакла „Светлости и звуци“,[22] уз заједничко улагање српске и бугарске стране. Друга опција је увођење „приповедања" преко „storytelling“ и „living history"модела, оживљавања историје, са владарима и командантима обе државе и пуковником Пачевом у главним улогама, што би се организовало по потреби уз професионалне глумце, аматере или аниматоре. Јачем ефекту допринели би мурали на пригодним фасадама Димитровграда и хронолошки поређани билборди са сликама и описима на српском, бугарском и енглеском на путу од града ка споменику. Осмислити Меморијалну собу код споменика.

С обзиром на потенцијале, карактеристике и бројне специфичности на простору општине Димитровград предлаже се повезивање са Српском филмском асоцијацијом ради добијања сертификата „Film Frendly“ дестинације. Српска филмска асоцијација (Serbia Film Commission) је независна организација која под покровитељством и финансирањем Европске Уније и у сарадњи са партнерском организацијом НАЛЕД спроводи програм сертификације локалних самоуправа, државних органа и јавних предузећа као „Film Frendly“. Сертификат се додељује граду, општини, државном органу, јавном предузећу или установи која: одреди службу или службеника за сарадњу са филмским сектором, а која ће прикупљати и процесуирати захтеве уз координацију унутрашњих управа или служби; уведе прописану, јасну процедуру и ценовник за издавање дозвола за снимање на локацијама под њиховом надлежношћу; поседује списак или базу локација у њиховој

[22] https://soundandlight.bg/bg/ (приступљено 22.7. 2021.)

надлежности, а које су реално доступне за филмске продукције. Сертификација је бесплатна, ресертификација се врши на сваке две године.[23]

Планински туризам је најтипичнији и најмасовнији облик континенталног туризма који укључује бројне спортско-рекреативне активности у зависности од годишњег доба. Ова врста туризма обухвата активности љубитеља природе и чистог ваздуха, планинара, алпиниста и спелеолога. Планински туризам међутим, посебно за зимске спортове и рекреацију захтева капиталне инвестиције, дуг рок изградње, обимну и разноврсну изградњу смештајно-угоститељских објеката, пратеће инфраструктуре и садржаје који стимулишу на дужи боравак, посебно ако је планина удаљена од већих емитивних центара. Специфичност ове врсте туризма се огледа у спорту и рекреацији на отвореним, релативно кратком радијусу кретања, доминацији домаћег у односу на инострани туризам и смештајној понуди прилагођеној климатским карактеристикама. Општина Димитровград не треба да развија захтевне ски центре и зимске ризорте, већ акценат треба ставити на елементе производа специјалних интересовања, првенствено пешачке и планинарске стазе и производе руралног туризма.

Циљни сегменти за овај производ су: родитељи и деца, индивидуалци, млади парови без деце и старија популација 65+. Циљна тржишта су: домаћи туристи, туристи из ex YU република и ЕУ земаља (без Хрватске и Словеније) и туристи из других земаља Европе (Турска, Русија, Швајцарска и Лихтенштајн). Промоцију треба каналисати на: интернет презентацију и друштвене мреже, апликације на паметним телефонима, радио и ТВ, пружање информација и директну дистрибуцију услуга у оквиру ТИЦ и ТО „Цариброд“ сарадњу са организаторима путовања у земљи и региону и студијска путовања за новинаре и туроператоре.

[23] Више о томе видети на: https://www.filminserbia.com/film-u-srbiji/?lang=sr (приступљено 22.07.2021.)

7. ВИЗИЈА, МИСИЈА И РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА

ВИЗИЈА

Димитровград је предео благостања (well being), спој природних вредности и традиције, који се издваја од осталих старопланинских дестинација по јединственим доживљајима и програмима који унапређују квалитет живота и здравља посетилаца и туриста.

МИСИЈА

Уз помоћ претежно природних ресурса и јединственог нематеријалног културног наслеђа, дуж једног од најважнијих путних коридора југоисточне Европе и граничног прелаза, креирани су атрактивни туристички производи специјалних интересовања и етно туризма, који уз манифестације и аутентичне доживљаје нуде незаборавна искуства, обезбеђујући дугорочни одрживи развој туризма Димитровграда.

7.1. Стратешки и оперативни циљеви развоја туризма

Из визије проистичу стратешки и оперативни циљеви развоја туризма, те мере и активности за њихово спровођење. Реализација наведених циљева се очекује до краја 2024. године, при чему је 2019. година базна. За покретање туризма општине Димитровград неопходно је тржишно позиционирање на домаћем и регионалном плану, спровођењем мисије развоја туризма.

У табели број 6. представљени су стратешки и оперативни циљеви и мере за њихову реализацију. У складу са њима у Акционом плану овог документа предложене су активности, надлежне организације, рокови, индикатори и средстава за њихову реализацију.

Табела број 6. Преглед стратешких, оперативних циљева у туризму општине Димитровград и мере за њихову реализацију

Општи циљ/ Стратешки циљ1 : Одрживи економски развој заснован на развоју туризма	
Оперативни циљ:	**Мере**
1.Одрживи развој туризма и предузетништва у туризму	Подстицање развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре
	Подстицање развоја предузетништва кроз обуку физичких лица која издају смештај у урбаним и руралним деловима општине, као и обуке неопходне за повећање атрактивности туристичких производа
Посебан циљ Стратешки циљ 2: Креирање интегрисане туристичке понуде	
Оперативни циљеви :	**Мере**
2.1.Развој туристичких производа	Јачање атрактивности и конкурентности туристичких производа
2.2.Повећан број долазака и ноћења туриста	Увођење интерактивних атрактивних садржаја у туристичку понуду општине Димитровград
Појединачан циљ /Стратешки циљ 3/: Повећање препознатљивости Димитровграда на домаћем и регионалном тржишту	
Оперативни циљ:	**Мере**
3.Изградња имиџа општине – „вредност за новац“	Подстицање промотивних активности у туризму
	Брендирање појединих производа

8. РАЗВОЈНИ МОДЕЛ И ПРОЈЕКЦИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ДИМИТРОВГРАДА

У овом поглављу дате су пројекције раста и развоја туризма општине Димитровград до 2024. године. Према расположивим подацима, за пројекцију раста броја долазака и ноћења туриста и броја смештајних капацитета, узета је 2019. година као базна, када је остварен највећи број долазака и ноћења у посматраном периоду 2016-2020.

Табела број 7. Укупан број долазака и ноћења туриста на територији општине Димитровград 2016-2020.

Године	Укупно доласци	Ланчани индекси	Укупно ноћења	Ланчани индекси
2016	1907	-	3011	-
2017	5804	304,35	7107	236,03
2018	7155	123,28	8262	116,25
2019	7903	110,45	9477	114,71
2020	3397	42,98	5009	52,85

Извор: Републички завод за статистику Србије, припремио ТО „Цариброд“, обрадила, Агенција „Саветник у туризму“ из Београда

На територији општине Димитровград је у 2019. години остварено је 10,45% долазака туриста и 114,71% ноћења више него у 2018. години. Просечно време боравка туриста је скромних 1,2 дана. Од 2016. до 2020. године број долазака туриста растао је по просечној годишњој стопи 15,3% , а број ноћења по стопи од 13,57%.[24] У току 2020. године број долазака је због пандемије опао за 57,02%, а број ноћења за 47,15% у односу на 2019. годину, што се одразило и на просечну годишњу стопу раста у посматраном петогодишњем периоду.

Применом предложених мера, инструмента и препорука за побољшање квалитета и атрактивности туристичких производа из овог документа, уз реализацију планираних инвестиционих пројеката и адекватну промоцију, очекује се повећање броја долазака туриста за 35%, а броја ноћења за 40%, на крају 2024. године у односу на 2019. годину.

[24] Просечна годишња стопа раста рачуната преко геометријске средине ланчаних индекса-статистички метод.

Графикон број 2. Прогноза раста броја ноћења и долазака туриста до краја 2024. године (2019=100)

Извор: Обрада, Агенција „Саветник у туризму“ из Београда, према подацима РСЗ и ТО „Цариброд“

До краја 2024. године (2019=100), очекује се минимум 10.700 долазака туриста и минимум 13.270 ноћења. Дужина боравка туриста би порасла од 1,5 до 2 дана уз претпоставку повећања обима смештајних капацитета и спровођења предложених активности на развоју туристичких производа. Од емитивних тржишта, осим Бугарске и Турске, очекују се и туристи из других земаља у региону (ex YU република и из Југоисточне и Западне Европе). Пројекције раста су у складу са предложеним активностима за побољшање квалитета туристичких производа од који су највећи фактор привлачности производи специјалних интересовања, етно и транзитног туризма. Уз обуке и финансијске подстицаје од стране ЈЛС за физичка и правна лица која нуде услуге смештаја и исхране на територији општине Димитровград број смештајних капацитета би се до краја 2024. године могао повећати нешто више од три пута у односу на 2019. годину, под условом да се пандемија убрзо оконча. Смештајни објекти у Димитровграду (хотел, сеоска туристичка домаћинства, домаћа радиност, преноћишта и једна етно кућа) располажу са 131 смештајном јединицом у којој су 233 кревета односно 271 индивидуална лежаја. До краја 2024. године очекује се 450 смештајних јединица са око 800 кревета, односно 850 индивидуална лежаја. Расту би допринела већа понуда приватних соба и кућа за издавање, оспособљавање Планинарског дома и старе школе (за смештај ђака, омладинаца, љубитеља природе, планинара и других организованих група) и изградња глампинга уз реку Јерму и околним селима.

9. ПЛАН КОНКУРЕНТНОСТИ СА ПРЕДЛОГОМ КЉУЧНИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ ПРОЈЕКАТА

Придржавајући се предлога и препорука за развој туристичких производа, циљева и смерница и њима одговарајућих активности из Акционог плана, димитровградски крај може значајно повећати своју конкурентности и постати препознатљива туристичка дестинација на домаћем и регионалном тржишту до краја 2024. године.

При маркетинг активностима, акценат треба ставити на промотивне стратегије (које креирају имиџ Димитровграда као туристичке дестинације у настајању) и потенцијалне туристе, коришћењем циљног маркетинга у три фазе:

1. Сегментација тржишта (идентификацијом хомогених група купаца у циљу задовољења њихових потреба)
2. Избор циљног тржишта (усмеравањем ка једном или више одабраних тржишних сегмената)
3. Позиционирање производа (креирањем конкурентне позиције на тржишту и стварањем оптималног маркетинг микса, које би циљно тржиште требало да доживи као производ који може да задовољи његове потребе).

У предлозима за развој и повећање атрактивности кључних туристичких производа дати су тржишни сегменти и циљна туристичка тржишта у складу са којима треба ојачати ланац вредности и усмерити туристичку понуду. Бар једном у две године требало би истражити потребе и жеље туриста и посетилаца (спровести анкету у оквиру истраживања тржишта), како би се развиле и промовисале баш оне робе и услуге које одговарају туристичкој тражњи и добиле смернице за унапређење квалитета туристичких производа. Ова истраживања су од значаја и за одабир маркетиншких алата при промоцији туристичких производа.

ТО „Цариброд“ промотивне планове позиционирања треба да базира на принципима „Pro-poor“ (PPT) стратегије развоја туризма и рецесијског туризма како би се максимално прилагодило измењеној тражњи током трајања последица кризе изазване пандемијом и обезбедила оптимална дистрибуција користи од развоја туризма.

9.1. Кључни инвестициони пројекти на територији општине Димитровград

Општина Димитровград је за потребе израде овог документа доставила План инвестиционих пројеката за период 2022-2024. године. Неки од наведених пројеката су већ започети али се може очекивати да ће се дуже спроводити због и даље нестабилне епидемиолошке ситуације у 2021. години.

Табела број 8. План инвестиционих пројеката на територији општине Димитровград за период 2021-2024. године

Назив инвестиционог пројекта	Време реализације	Задужене институције	Рок /година реализације	Износ вредности пројекта у РСД без/са ПДВ-а
Пројекат туристичке сигнализације – Државни и општински путеви и улице	2022 - 2024	Општинска управа Димитровград	2024	1.661.400,00 + 3.588.923,30 старе вредности из 2012. године у току 2021/22. треба ускладити пројекат са тренутним стањем
Израда пројектно техничке документације за плажу са пратећим објектима, саобраћајном и комуналном инфраструктуром на језеру Сават 1	6 месеци	Општинска управа Димитровград	2021	1.000.000,00 са ПДВ-ом
Пројекат за изградњу „Мањежа за хипорехабилитацију“ на Смиловским језерима	6 месеци	Општинска управа Димитровград	2021	800.000,00
Изградња затвореног „Мањежа за хипорехабилитацију“ на Смиловским језерима		Општинска управа Димитровград	2023/2024	/
Уређење плаже са пратећим објектима на језеру Сават 1		Општинска управа Димитровград	2023/2024	/

Обезбедити средстава за изградњу водоводне мреже у селу Поганово на бази пројектно техничке документације	2022-2024	Општинска управа Димитровград	2023/2024	28.497.694,00
Изградња локалног пута од села Сенокос до туристичког центра „Сенокос 2“ у дужини од 2,7 km и деонице на путном правцу II реда Р-121 од села Доњи Криводол до границе са Републиком Бугарском у дужини око 1,8 km.	2022-2024	Општинска управа Димитровград	/	/
Започети реконструкцију и модернизацију брзе пруге Ниш - Димитровграда на пролеће 2022. године.	2022-2024	Општинска управа Димитровград	/	/
Техничка контрола пројекта „Водоснабдевање села Поганово“		Општинска управа Димитровград	2021	96.000,00
Пројекат за извођење за доградњу санитарног чвора у Планинарском дому у селу Поганово		Општинска управа Димитровград	2024	6.818.639,50
Израда пројектно-техничке документације за регулацију Погановске реке и партерно уређење њеног приобаља у селу Поганово		Општинска управа Димитровград	2023	2.253.000,00 са ПДВ-ом
Израда Урбанистичко-техничког решења за Меморијални комплекс „Паметник“ и околно подручје		Општинска управа Димитровград	2022/2023	/
Инвестиционо	Август	Општинска	2021	1.192.198,00 са

одржавање/рехабилитација пута од раскрснице државног пута II реда бр.221 према селу Горњи Криводол	/септембар 2021	управа Димитровград		ПДВ-ом
Израда пројекта за реконструкцију путног правца Бребевница – Мазгош – Мојинци до државног пута II реда бр. 221	завршен	Општинска управа Димитровград	завршен	1.848.000,00 са ПДВ-ом
Израда пројекта за реконструкцију путног правца Каменица – Сенокос		Општинска управа Димитровград	2022	/
Елаборат за чишћење преграда на Кусовранској реци са притокама		Општинска управа Димитровград	2021	360.000,00 са ПДВ- ом
Израда пројекта саобраћаја и саобраћајне сигнализације на државним путевима кроз насеља на територији општине Димитровргад		Општина Димитровград	2021	500.000,00
Изградити затворени мањеж за јахање у Центру за хипорехабилитацију Димитровград	2022-2024	Општина Димитровград	/	/
Адреналин парк	1 година	ТО „Цариброд“	2024	27.538.685,37
Трим стаза са игралиштем за децу	6 месеци	ТО „Цариброд“	2022	10.148.752,00
Вештачка стена за пењање	6 месеци	ТО „Цариброд“	2024	18.452.700,00
Изградња затвореног стрелишта	1 година	ТО „Цариброд“	2023	40.166.000,00
Изградња атлетске стазе	1 година	ТО „Цариброд“	2024	47.577..859,00
Санација бране на Смиловским језерима	6 месеци	ТО „Цариброд“	2022	Пројекат у изради
Енергетска ефикасност	1 година	ТО „Цариброд“	2023	Пројекат у изради

загревања спортске хале (борилишта)				
Виа Ферата у кањону реке Јерме	1 година	ТО„Цариброд“ и Србија шуме	2024	/

Извор: ТО „Цариброд“, Општинска управа Димитровград
„/“- нема података

Прегледом података из табеле број 8. закључује се да ће се реализацијом инвестиционих пројеката побољшати комунална инфраструктура, туристичка инфраструктура и супраструктура, те енергетска ефикасност и заштита природе и животне средине.

Пројекти за побољшање квалитета туристичких производа и креирање атрактивније туристичке понуде ће се углавном финансирати из сопствених средстава које ће према Програму рада и промоције опредељивати општинска управа Димитровград и ТО „Цариброд“. Планирани пројекти су у сагласности са предлозима за развој и унапређење квалитета туристичких производа из овог документа. Инвестициони пројекти Општинске управе Димитровград и ТО „Цариброд“, приказани су у Акционом плану овог документа према стратешким и оперативним циљевима и са њима одређеним мерама.

Слика 18. Изглед затвореног мањежа за јахање у центру за хипорехабилитацију Димитровград

Извор: Општина Димитровград

10. МОДЕЛ УПРАВЉАЊА ТУРИСТИЧКОМ ДЕСТИНАЦИЈОМ ДИМИТРОВГРАД

С обзиром да од 1. јануара 2022 године ЈУ „Спортско туристичка организација Цариброд“ наставља да послује као ТО „Цариброд“ Димитровград, туризам као интердисциплинарну делатност треба осим спорта, чвршће повезати и са другим привредним и непривредним областима. Наиме, развој туризма захтева истраживања, проучавања, израду детаљних анализа, планских докумената и пројеката, њихово спровођење и мониторинг. Зато ТО „Цариброд“ треба да подстакне активирање већег броја носилаца активности из пословног, јавног и цивилног сектора како би међусекторским партнерством дошло до удруживања снага, смањења слабости и генерисања синергије на дестинацији. Све стране би у партнерство унеле своја знања, вештине и ресурсе ради заједничког интереса и остваривања циљева. Дестинацијски менаџмент и маркетинг посебно у мањим јединицама локалне самоуправе, захтевају континуирану сарадњу са већником за туризам уз холистички приступ кроз партнерство са више комплементарних сектора.

Неопходно је и чвршће повезивање са приватним сектором, посебно са кључним носиоцима туристичке понуде што би водило ка формирању Дестинацијске менаџмент организације (ДМО)[25] на бази јавно – приватног партнерства, што би за туризам општине Димитровград био кључни облик управљања и пословања у туризму. Тим пре што Закон о туризму и Стратегија развоја туризма РС 2016-2025 препоручују успостављање посебног система управљања у туризму преко ДМО. Тако би се интензивирала до сада ретка истраживања емитивних тржишта, изградио жељени имиџ, убрзало образовање кадрова и саветодавних услуга у циљу обликовања садржајнијег специфичног туристичког производа, што би Димитровграду донело предност у односу на друге туристичке дестинације у Југоисточној Србији. За остваривање конкурентске предности потребно је успоставити систем који би укључио туристичку понуду, маркетинг активности и

[25] ДМО је привредно друштво или друго правно лице које управљања (планирање, организовање, маркетинг, управљање и контрола) туристичком дестинацијом а чији су оснивачи из јавног и приватног сектора.

управљачко-организационе структуре, у циљу креирања окружења у складу са очекивањем туристичке тражње.

Управљање дестинацијом захтева успостављање система стратешких и оперативних намера и одлука у циљу промоције и комерцијализације туристичког производа дестинације, те се сви актери у туризму на простору општине Димитровград морају више укључити у процес планирања и развоја, од израде просторних и других стратешких планова везаних за унапређење туристичке дестинације, па до развојних пројеката Општине и остваривања стратешких циљева овог и других локалних документа. У оквиру кризног менаџмента, промотивне планове тржишног позиционирања Димитровграда треба базирати на принципима тзв. „Pro-poor“ (PPT) туризма за неразвијене средине, који се заснива на мањим пројектима и рецесијском туризму. Тако би се прилагодило туристичкој тражњи током и после пандемије и обезбедила оптимална дистрибуција користи од развоја туризма за локалну заједницу и туристе. Предходно треба подићи свест локалног становништва о значају туризма, као важног чиниоца етносоцијалне атракције, организационог и рецептивног фактора (радна снага) и носиоца туристичких услуга. „Pro-poor“ стратегије зависе од материјалне базе туризма, посвећености и интереса локалне власти, интензитета неразвијености и (не)склада између потенцијала и висине прихода у туризму, као у случају димитровградског краја. За примену стратегије и креирање понуде, користе се локални ресурси уз изградњу и унапређење туристичких капацитета и веће учешће локалног становништва при планирању, одлучивању и реализацији развојних активности.

АКЦИОНИ ПЛАН АКТИВНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

Општи циљ/Стратешки циљ 1: Одрживи економски развој заснован на развоју туризма						
Оперативни циљ	**Мера**	**Активност/Пројекат**	**Одговорне институције**	**Време реализације/ Крајњи Рок**	**Индикатор**	**Извори финансирања**
1.Одрживи развој туризма и предузетништва у туризму	***1.1.Подстицање развоја туристичке инфра и супраструктуре***	1.Израдити Пројекат туристичке сигнализације – Државни путеви и општински путеви и улице	Општинска управа Димитровград	2022 - 2024	Израђен и реализован Пројекат туристичке сигнализације	Општинска управа Димитровград
		2. Израдити пројектно техничку документацију за плажу са пратећим објектима, саобраћајном и комуналном инфраструктуром на језеру Сават 1	Општинска управа Димитровград	2021	Израђена пројектно техничка документација плаже са пратећим објектима, саобраћајном и комуналном инфраструктуром на језеру Сават 1	Општинска управа Димитровград
		3.Израдити Пројекат за изградњу „Мањежа за хипорехабилитацију“ на Смиловским језерима	Општинска управа Димитровград	2021	Израђен Пројекат „Мањежа за хипорехабилитацију“ на Смиловским језерима	Општинска управа Димитровград
		4.Обезбедити средства за изградњу водоводне мреже у селу Поганово	Општинска управа Димитровград	2020	Израђена Проје-ктно – техничка документација за снабдевање водом села Поганово Обезбеђена средстава за изградњу водоводне мреже	Општинска управа Димитровград

		5. Спровести техничку контролу пројекта „Водоснабдевање села Поганово“	Општинска управа Димитровград	2021	Извршена техничка контролу пројекта „Водоснабдевање села Поганово“	Општинска управа Димитровград
		6. Израдити Пројекат за извођење и доградњу санитарног чвора у Планинарском дому у селу Поганово	Општинска управа Димитровград	2021-2022	Израђен и реализован пројекат извођења и доградње санитарног чвора у Планинарском дому у селу Поганово	Општинска управа Димитровград Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ
		7.Израдити пројектно-техничку документацију за за регулацију Погановске реке и партерно уређење њеног приобаља у селу Поганово	Општинска управа Димитровград	2021-2022	Израђена пројектно-техничка документација за за регулацију Погановске реке и партерно уређење њеног приобаља у селу Поганово	Општинска управа Димитровград
		8. Израдити Урбанистичко-техничко решења за Меморијални комплекс „Паметник“ и околно подручје	Општинска управа Димитровград	2021-2021	Изграђено Урбанистичко-техничко решење за Меморијални комплекс „Паметник“ и околно подручје	Општинска управа Димитровград Средства донатора
		9.Спровести инвестиционо одржавање/рехабилитацију пута од раскрснице државног пута II реда бр.221 према селу Горњи	Општинска управа Димитровград	2021	Реализовано инвестиционо одржавање/рехабилитација пута од раскрснице државног пута II реда бр.221 према	Општинска управа Димитровград

		Криводол			селу Горњи Криводол	
		10.Израдити Елаборат за чишћење преграда на Кусовранској реци са притокама	Општинска управа Димитровград	2021	Израђен Елаборат за чишћење преграда на Кусовранској реци са притокама	Општинска управа Димитровград
		11. Израдити пројекат саобраћајне сигнализације на државним путевима кроз насеља на територији општине Димитровград	Општинска управа Димитровград	2021	Израђен пројекат саобраћајне сигнализације на државним путевима кроз насеља на територији општине Димитровград	Општинска управа Димитровград
		12.Изградити Адреналин парк	ТО „Цариброд“	2022	Изграђен Адреналин парк	ТО„Цариброд“
		13. Изградити Трим стазу са игралиштем за децу	ТО „Цариброд“	2022	Изграђена Трим стаза са игралиштем за децу	ТО„Цариброд“
		14. Извршити санацију бране на Смиловским језерима	ТО „Цариброд“		Извршена санација бране на Смиловским језерима	ТО„Цариброд“
		15. Изградити затворено стрелиште	ТО „Цариброд“	2023	Изграђено затворено стрелиште	ТО„Цариброд“
		16. Спровести енергетску ефикасност загревања спортске хале (борилишта)	ТО „Цариброд“	2023	Уведена енергетска ефикасност загревања спортске хале (борилишта)	ТО„Цариброд“
		17. Изградити вештачку стену за пењање	ТО „Цариброд“	2024	Изграђена и стављена у функцију вештачка стена за пењање	ТО„Цариброд“

		18.Изградити атлетску стазу	ТО „Цариброд“	2024	Изграђена атлетска стаза	ТО„Цариброд“
		19. Изградити „Zipp line“ или „Via Feratta“ у долини реке Јерме	Општина ДИмитровград ТО„Цариброд“ Србијашуме	2024	Изграђен и пуштен у рад „Zipp line“ или „Via Feratta“ у долини реке Јерме	ТО„Цариброд“ Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ Средства донатора
		20.Увести јавни превоз од Димитровграда до кањона Јерме, Старе планине и језера Сават, како би се повезали река Јерма, Поганово, Трнске Одоровце, Власе и Звоначка бања	Општинска управа Димитровград	2022-2023	Редовни јавни превоз од Димитровграда до кањона Јерме, Старе планине и језера Сават, који је повезао реку Јерму Поганово, Трнске Одоровце, Власе и Звоначку бању	Општинска управа Димитровград
		21.Поставити туристичку сигнализацију на територији општине Димитровград /унапредити постојећу у кањону реке Јерме (пројекте туристичке сигнализације из 2012. године ускладити са законским регулативама, Законом о службеној употреби језика и	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2022-2024	Постављена туристичка сигнализација на територији општине Димитровград /унапређена постојећа у кањону реке Јерме (пројекти туристичке сигнализације из 2012. године су усклађени са законским	Општинска управа Димитровград Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ

		писма и Законом о националним мањинама и додати нове локалитете које је потребно обележити. Постављање туристичке сигнализације спровести фазно			регулативама, Законом о службеној употреби језика и писма и Законом о националним мањинама и додати су нови обележени локалитети	
		22. Подржати и оснажити локалне одгајиваче и фарме да креирају забавни животињски парк за посету, дружење са животињама (јахање, мужа крава, оваца, коза, магарица… дегустација млечних производа)	Општинска управа Димитровград Локални одгајивачи, пољопривредна газдинства, фарме	2023	Изграђен Парк агробиодиверзите-та. Креиран забавни животињски парк за посету	Општинска управа Димитровград Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ Средства ресорног министарства пољопривреде
		23.Реактивирати Планинарски клуб у Димитровграду и креирати тим за уређење и редовно одржавање планинарских стаза: -Креирати руте различитог степена тежине према циљним групама	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завод за заштиту природе Србије Србијашуме	2022-2024	Реактивиран Планинарски клуб у Димитровграду и креиран тим за уређење и редовно одржавање планинарских стаза: -Креиране руте различитог степена тежине према	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ

		-Обележити пешачку стазу до водопада Скок, Двојни водопад и Ивков вир на Воденичкој реци изнад села Сенокос. -Обележити пешачку стазу до пећине „Света вода", комбиновањем шетње, спелеологије, авантуре и планинарења -Поставити туристичку сигнализацију - путоказе ка стази и пећини и инфо таблу о пећини са правилима понашања -Обележити планинарску стазу најисточнија тачка Србије – Сребрна глава, „Успон на „Сребрну главу" и „Успон на Црни врх" од села Сенокос -Обележити планинарску стазу и поставити туристичку сигнализацију „Планинарење до Мучи-бабе", (1727 m.н.в.) изнад села Сенокос на граничној			циљним групама -Обележена пешачка стаза до водопада Скок, Двојни водопад и Ивков вир на Воденичкој реци изнад села Сенокос. -Обележена пешачка стаза до пећине „Света вода", -Постављена туристичка сигнализација - путокази ка стази и пећини и инфо табла о пећини са правилима понашања -Обележена планинарска стаза најисточнија тачка Србије – Сребрна глава, „Успон на „Сребрну главу" и „Успон на Црни врх" од села Сенокос -Обележена планинарска стаза и постављена туристичка сигнализација „Планинарење до Мучи-бабе" изнад	Средства донатора

		линији између Србије и Бугарске. За поменуте пешачке руте поставити туристичку сигнализацију, путоказе са информацијама о дужини и тежини стазе, успону и пратећи мобилијар -Обновити старе „летњиковце" ЈП „Србијашуме -Креирати еколошке пешачке стазе упознавања биодиверзитета у СРП ”Јерма” (Гребен и Влашка планина), ПП ”Стара планина” (Горњи Криводол, Сенокос, Каменица) -Уредити и обележити пешачку стазу на Смиловским језерима на једном, а на другом језеру, бициклистичку и стазу за јахање уз пратећи мобилијар -Прилагодити Петрлашку и пећине око Сенокоса за дивље пећинарење. У III зони заштите или на подручју Јерме у			села Сенокос на граничној линији између Србије и Бугарске За наведене стазе постављена туристичка сигнализација, путокази са информацијама о дужини и тежини стазе, успону и пратећи мобилијар -Обновљени стари „летњиковци" ЈП „Србијашуме -Креирана еколошке пешачка стаза упознавања биодиверзитета у СРП ”Јерма” (Гребен и Влашка планина), ПП ”Стара планина” (Горњи Криводол, Сенокос, Каменица) - Уређена и обележена пешачка стаза на Смиловским језерима, и то на једном обележена пешачка стаза, а на другом језеру, бициклистичка и	

		пећинама и шпиљама организовати игру „Потрага за благом"			стаза за јахање уз пратећи мобилијар -Прилагођена Петрлашка и пећине око Сенокоса за дивље пећинарење. У III зони заштите или на подручју Јерме у пећинама и шпиљама организована игра „Потрага за благом“	
		24.Уредити одмориште и видиковце у: СРП ”Јерма”, Забрђе, Видлич, ПП Стара планина у сарадњи са надлежним институцијама и управљачем природних добара а по критеријумима Завода за заштиту природе Србије	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завод за заштиту природе Србије Србијашуме	2023-2024	Уређена одмориште и видиковци у: СРП ”Јерма”, Забрђе, Видлич, ПП Стара планина у сарадњи са надлежним институцијама и управљачем природних добара а по критеријумима Завода за заштиту природе Србије	Општинска управа Димитровград Средства за финансирање инфраструктурних пројеката у туризму од МТТТ ТО„Цариброд“
		25.Отворити дегустациони центар у некој од кућа народног градитељства где би се пробали и продавали локални производи (вуна, мед, воће, поврће,	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Предузетници Удружења	2023	Отворен дегустациони центар у кући народног градитељства	Средства донатора и предузетника

		лековито биље) и укључити жене из руралних подручја				
		26.Подстаћи физичка лица да уреде простор и изграде глампинг смештајне капацитете уз реке и у брдско планинском подручју где се може прићи путничким возилима	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Предузетници/ Пољопривре-дна газдинства/Фи-зичка лица	2022-2023	Глампинг смештајни капацитети уз реке и у брдско планинском подручју	Општинска управа Димитровград Средства предузетника/ Пољопривре-дних газдинстава/ Физичких лица
		27. Проширити понуду фабрике са старим машинама и постројењима за производњу производа од вуне ставити у функцију туризма као интерактивни музеј са продавницом 28.Изградити Туристичко – сервисну зону на ободу Димитровграда (друмском коридору), за пружање основних услуга путницима и локалном становништву (укључујући инвалидна лица):	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Предузетници АМСС	2024	Проширена фабричка понуда са старим машинама и постројењима за производњу производа од вуне као интерактивни музеј са продавницом у функцији туризма Изграђена Туристичко-сервисна зона на ободу Димитровграда	Општинска управа Димитровград Средства донатора и предузетника

		туристички инфо пулт, пумпа за гориво, сервис возила, паркиралиште, санитарни чвор, мењачница, банкомат, основна прва помоћ, мини маркет, сувенири, мотел, транзитни камп са рестораном, зеленило „селфи“ знак са маркетинг слоганом Димитровграда и сл.				
		29. Извршити пренамену и адаптацију старих школа, задружних домова и других објеката ван функције у смештајне капацитете у туризму	Општинска управа Димитровград ТО „Царибpод“ Предузетници Удружења	2022-2023	Старе школе, задружне домове и друге објекте ван функције адаптирати и пренаменити у смештајне капацитете у туризму	Општинска управа Димитровград Средства донатора
	1.2.Подстицање развоја предузетни-штва кроз обуку физичких лица која издају смештај у урбаним и руралним деловима општине, као и обуке неопходне	1.Спровести обуку локалног становништва о уређењу, опремању и категоризацији објеката у домаћој радиности (собе, куће, апартмани) и сеоским туристичким домаћинствима у урбаним и руралним деловима општине	Општинска управа Димитровград ТО „Царибpод“	2022	Обучено локално становништво о уређењу, опремању и категоризацији објеката у домаћој радиности (собе, куће, апартмани) и сеоским туристичким домаћинствима у урбаним и руралним деловима	Општинска управа Димитровград ТО„Царибpод“

	за повећање атрактивности туристичких производа				општине	
		2.Спровести обуке за коришћење ИПАРД програма предузетника у руралном туризму	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2022	Обучене заинтересоване стране за коришћење ИПАРД програма предузетника у руралном туризму (писање бизнис планова)	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Ресорно Министарство пољопривреде
		3.Спровести обуку за „Storytelling“ како би се нематеријално културно наслеђе ставило у функцију туризма и тако додатно „оживело“ и генерисало приход	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2022	Обучене заинтересоване стране за интерпретацију материјалног и НКН по методи „Storytelling“	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства МТТТ намењена за едукацију у туризму
		4.Организовати радионице народног градитељства, старих заната и промовисати очување културног идентитета и наслеђа (села Поганово и Сенокос могу бити етно села погодна за наведене активности). Брендирати етно	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Удружења Физичка лица која пружају	2022-2023	Обучене заинтересоване стране за очување и промовисање народног градитељстава и старих уметничких заната Брендиране етно „тачке“ у општини Димитровград	Општинска управа Димитровград Средстава из пројеката Прекограничне сарадње Донације

		”тачке” – целине у општини Димитровград и активнија промоција етно понуду (нпр. Село Поганово) Подстаћи фабрике и занатске радње на производњу производа од вуне…	услуге смештаја Предузетници		Отпочета производња и продаја производа од вуне	
		5.Организовати и промовисати обуку паса (такмичења паса птичара у Одоровском и Смиловском пољу), ради повећања броја ловаца туриста из иностранства) у сарадњи са ловачким удружењем	ТО „Цариброд“ Ловачко друштво „Видлич“	2023	Организована и промовисана обука паса (такмичења паса птичара у Одоровском и Смиловском пољу)	ТО„Цариброд“ Ловачко друштво „Видлич“
		6.Организовати школу/курсеве за спортско пењање на природној стени у кањону Јерме	ТО „Цариброд“ Спортски клубови Управљач природног добра Удружења	2022-2024	Организована школа/курсеви за спортско пењање на природној стени у кањону Јерме	ТО„Цариброд“
		7.Организовати радионице за посматрање и истраживање фосила и упознавања са древним животом и	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2022-2024	Организоване радионице за посматрање и истраживање фосила и упознавања са	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“

		праисторијом на стенама поред старе сеоске школе и цркве Св. Пантелејмон у Сенокосу, Каменици и Г.Криводолу	Завод за заштиту природе Србије Србијашуме		древним животом и праисторијом у Сенокосу, Каменици и Горњем Криводолу	
		8.Организовати обуке еко и планинарских водича за спортско пењање на природној и вештачкој стени, терапеуте шумске медицине, медијаторе шумског велнеса и друге специјализоване водиче и аниматоре	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завод за заштиту природе Србије Удружења	2023-2024	Организоване обуке еко и планинарских водича за спортско пењање на природној и вештачкој стени, терапеуте шумске медицине, медијаторе шумског велнеса и друге специјализоване водиче и аниматоре	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства МТТТ намењена за едукацију у туризму
Посебан циљ/ Стратешки циљ 2: Креирање интегрисане туристичке понуде						
Оперативни циљ	**Мера**	**Активност/Пројекат**	**Одговорне институције**	**Време реализације/ Крајњи Рок**	**Индикатор**	**Извори финансирања**
2.1.Развој туристичких производа	***2.1.1.Јачање атрактивности и конкурентно-сти туристичких производа***	1.Увести нове манифестације: -„Дани стрипа и карикатуре“ са уметницима из Србије, Македоније и Бугарске у првој години, а касније и из других земаља. За најбољи рад доделити награду Методи Мета Петров.	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Дом културе Удружења	2022-2023	Нове манифестације у туристичкој понуди: -„Дани стрипа и карикатуре -Новогодишњи базар од 25. до 31. децембра са дочеком Нове године -У љубави са	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства МТТТ намењена за финансирање пројеката промоције

		-Новогодишњи базар од 25. до 31. децембра са дочеком Нове године -„У љубави са природом“-22. маја Светски дан биодиверзитета и заштите природе			природом“-22. маја Светски дан биодиверзитета и заштите природе	туризма Спонзори
		2.Креирати тематске еко стазе упознавања, брања и коришћења лековитог биља, гљива, истраживања геолошких и геоморфолошких феномена -Креирати тематску руту „Бистри предели бистар ум“ - прстеном која спаја СРП ”Јерма” са Градом Пиротом, општином Бабушница и Старом планином са посетом фармама и атрактивним видиковцима и водопадима: „Скок" „„Двојни водопад", „Ивков вир" и више мањих на Воденичкој реци са занимљивим геоморфолошким облицима - Креирати тематску	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Удружења Предузетници	2022-2023	У туристичку понуду уврштене тематске еко стазе упознавања, брања и коришћења лековитог биља, гљива, истраживања геолошких и геоморфолошких феномена, као и тематске руте „Бистри предели бистар ум“, Тематска рута пчеларства - меда и пчелињих производа и Млечни пут“	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства донатора и предузетника

		руту пчеларства - меда и пчелињих производа (матични млеч, поленов прах, пчелињи отров, прополис...) и проширити је на суседне општине - Креирати тематску руту „Млечни пут“ која повезује локалне произвођаче, фармере и газдинства који производе пиротски и сенокошки качкаваљ, старопланински, димитровградски козији и овчији сир.				
		3.Обновити организацију и осавременити Сајам балканског агробиодиверзитета и сеоског наслеђа	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Удружења Предузетници Пољопривре-дна газдинства	2023	Обновљен и иновиран Сајам балканског агробиодиверзитета и сеоског наслеђа	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства МТТТ намењена за финансирање пројеката промоције туризма Спонзори
		4.Организовати посебан догађај заснован на НКН	Општинска управа Димитровград	2022-2024	Обновљен обичај „Камила“ који се организује уочи	Општинска управа Димитровград

		везан за обичај „Камила“ уочи старе Нове године) Завичајне музејске поставке у Димитровграду	ТО „Цариброд“ Завичајни музеј у Димитровграду Удружења		старе старе Нове године	ТО„Цариброд“
		5.Креирати локалне културне руте: -„Стазама културног наслеђа од Димитровграда, преко Забрђа до Старе планине" - "Стазама културног наслеђа од Димитровграда до Погановског манастира" - Културна рута возића Ћире -„Стазама познатих личности Димитровграда“ која говори о животу, делу, дому у коме су становали (Методи Мета Петров, Златан Дудов, Георги Машев, Асен Балкански...)	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завичајни музеј у Димитровграду Дом културе Удружења	2022-2024	У туристичку понуду уврштене културне руте: „Стазама културног наслеђа од Димитровграда, преко Забрђа до Старе планине“, „Стазама културног наслеђа од Димитровграда до Погановског манастира", културна рута возића Ћире и рута „Стазама познатих личности Димитровграда“	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства донатора
Посебан циљ/ Стратешки циљ 2: Креирање интегрисане туристичке понуде						
Оперативни циљ	**Мера**	**Активност/Пројекат**	**Одговорне институције**	**Време реализације/**	**Индикатор**	**Извори финансирања**
2.2. Повећан број долазака и	**2.2.1.** ***Увођење интерактивних***	1.У оквиру манифестације	Општинска управа	2022-2024	У манифестацију Великденска	Општинска управа

ноћења туриста	***атрактивних садржаја у туристичку понуду општине Димитровград***	Великденска перашка организовати радионице за децу из Димитровграда, околних општина и из Бугарске на тему обичаја за Ускрс 2. У оквиру манифестације Балкан театар фест увести нове садржаје уз помоћ волонтера (гритера) са туристичког смера Гимназије ради представљања града и „free walking“ тура	Димитровград ТО „Цариброд“ Дом културе Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Дом културе	2022-2024	перашка уврштене су радионице за децу из Димитровграда, околних општина и из Бугарске на тему обичаја за Ускрс У оквиру манифестације Балкан театар фест волонтери (гритери) са туристичког смера Гимназије воде „free walking“ туре по граду	Димитровград ТО„Цариброд“
		5.Проширити понуду за туристе-ловце и увести лов предатора са чека и лов голуба гривнаша. Уредити објекте за пружање услуга ловцима и информисање туриста	Ловачко удружење „Видлич“	2022-2023	Обогаћена понуда за туристе-ловце ловом предатора са чека и голуба гривнаша. Уређени објекти за пружање услуга ловцима и информисање туриста	Средства ловачког удружења „Видлич“
		5. Креирати програме за посматрање птица на подручјима СРП Јерма” и ПП „Стара планина” (Криводол)	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завод за заштиту природе Србије	2024	Програми за посматрање птица на подручјима СРП Јерма” и ПП „Стара планина” (Криводол) уврштени у туристичку понуду Димитровграда	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“
		6. У понуду увести:	Општинска	2022-2024	У туристичку	Општинска

		хипорехабилитацију, као и низ других терапија и лечења природом и у природи: апитерапију, фитотерапију, биотерапију, шумску терапију („well being“, психотерапију и медитацију), реконекцију, терапију сунца, уметничку терапију, музикотерапију. Активирати апи комору у селу Прача. Организовати радионице о пчеларству (заштита биодиверзитета, значај пчела за екосистем, начини коришћења меда, третмани, продаја меда и медних производа).	управа Димитровград ТО „Цариброд“ Удружења		понуду Димитровграда уврштена понуда: хипорехабилитаци-је, апитерапије, фитотерапије, биотерапије, шумске терапије („well being“, психотерапије и медитације), реконекције, терапије сунца, уметничке терапије и музикотерапије Апи комора у селу Прача отворена за посету и радионице о пчеларству	управа Димитровград ТО„Цариброд“ Удружења
		7. Организовати у интерпретацију НКН - „Доживи легенду“, по „Storytelling“ моделу, где би костимирана лица приповедала приче и легенде овог краја (на локалном дијалекту, бугарском	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ Завичајна мрежа	2022-2023	У културно туристичку понуду Димитровграда уврштена интерпретација НКН - „Доживи легенду“, по „Storytelling“ моделу, где	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Дом културе Удружења

		и енглеском језику) и то: „У потрази за поп Мартиновим благом“, „Храброст капетана Катанића“, „Строшена чешма“, „Рударева срећа“, „Легенда о манастиру Света Петка“ (село Смиловци), „Прича о селу и опис – Горњи Криводол“, „Легенда о селу Жељуша“ (Калиново), „Чуј петл“, серију текстова под називом „Дописница: Димитровград“ Слободана Алексића, Легенду о „Мучи баби“ и ”Женски камик“	Дом културе НБ ”Детко Петров” Виртуелни музеј Цариброд Удружења Публицисти Аниматори Волонтери		костимирана лица приповедају приче и легенде овог краја (на локалном дијалекту, бугарском и енглеском језику) и то: „У потрази за поп Мартиновим благом“, „Храброст капетана Катанића“, „Строшена чешма“, „Рударева срећа“, „Легенда о манастиру Света Петка“ (село Смиловци), „Прича о селу и опис – Горњи Криводол“, „Легенда о селу Жељуша“ (Калиново), „Чуј петл“, серију текстова под називом „Дописница: Димитровград“ Слободана Алексића, Легенду о „Мучи баби“ и ”Женски камик“	
		8. Организовати тематске радионице за децу и одрасле у Забавном парку у	Општинска управа Димитровград	2023-2024	У Забавном парку у оквиру Парка агробиодиверзитета За туристе и	Општинска управа Димитровград

		оквиру Парка агробиодиверзивитета на тему: аутохтоне расе животиња, лековито биље, дивље воће и гљиве, мед и пчелињи производи, вуна (гајење оваца, храњење, прича о аутохтоним расама, шишање, израда предмета од вуне, предење и пуствовање вуне, плетење и ткање	ТО „Цариброд“ Удружења Предузетници Пољопривре-дна газдинства Одгајивачнице		посетиоце постоје радионице за децу и одрасле на тему: аутохтоне расе животиња, лековито биље, дивље воће и гљиве, мед и пчелињи производи, вуна (гајење оваца, храњење, прича о аутохтоним расама, шишање, израда предмета од вуне, предење и пуствовање вуне, плетење и ткање	ТО„Цариброд“ Удружења Предузетници Пољопривре-дна газдинства
Појединачан циљ/ Стратешки циљ 3: Повећање препознатљивости Димитровграда на домаћем и регионалном тржишту						
Оперативни циљ	**Мера**	**Активност/Пројекат**	**Одговорне институције**	**Време реализације/**	**Индикатор**	**Извори финансирања**
3.1.Изградња имиџа општине – „вредност за новац	***3.1.1.Подстицање промотивних активности у туризму***	1.Осмишљавање програма промотивних активности за целокупну туристичку понуду према производима и каналима дистрибуције. Увести мултимедијалну и дигиталну презентацију, појачати затупљеност и активности на	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2020-2024	Израђен план промотивних активности за целокупну туристичку понуду према туристичким производима и каналима дистрибуције. Повећана заступљеност туристичке понуде Димитровграда на друштвеним мрежама,	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“

		друштвеним мрежама, блоговима и осталим електронским медијима.			блоговима и осталим електронским медијима Израђена нова интернет презентација ТО Садржаји у туризму су доступни кроз мултимедијалне и дигиталне презентације	
		2.Поставити велики билборд код граничног прелаза Градина на уласку у Србију и на искључењу са ауто пута за Димитровград са кључним туристичким атракцијама Димитровграда	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“ АМСС	2023-2024	Постављен велики билборд са туристичким атракцијама Димитровграда код граничног прелаза Градина на уласку у Србију и на искључењу са ауто пута за Димитровград	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Средства спонзора
		3. Успоставити сарадњу са Српском филмском асоцијацијом ради добијања сертификата „Film Frendly“ дестинације	Општинска управа Димитровград ТО „Цариброд“	2023-2024	Димитровград има сертификат „Film Frendly“ дестинације	Општинска управа Димитровград
	3.1.2. Брендирање појединих производа	1.Започети процес брендирања производа са ознаком квалитета – мед, лековито и зачинско биље, сир, млеко,	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“ Удружења	2023-2024	Брендирани производи са ознаком квалитета – мед, лековито и зачинско биље, сир, млеко, ручни	Општинска управа Димитровград ТО„Цариброд“

		ручни радови...		радови...	Удружења
		Предузетници Пољопривре-дна газдинства			Предузетници Пољопривре-дна газдинства

101

ЗАКЉУЧАК

Усвајањем Програма развоја туризма општине Димитровград 2022-2024. и спровођењем активности из Акционог плана овог документа, туризам може постати један од стубова привредног развоја овог краја. Специфични локални природни и културни ресурси стављањем у функцију туризма, могу прерасти у одрживе атрактивне и тражене туристичке производе што би повећало видљивост на туристичком тржишту, посебно у контексту шире јединствене туристичке дестинације „Стара планина“, како је Стратегијом развоја туризма РС 2016-2025. предвиђено. Међутим, с обзиром на то да на подручју Старе планине послују четири ЛТО Књажевац, Пирот, Димитровград и Зајечар, њихове активности се морају партнерски повезати и ускладити како не би конкурисале једна другој. При том би све ЛТО на Старој планини имале и улогу „guest service“ пунктова.

После великих криза, попут још увек актуелне пандемије вируса Ковид 19, највећи број туриста тражи јевтинија путовања са доживљајима вишег квалитета и посећује места где њихов новац „вреди више“. Након заустављања позитивног тренда од 2015. године и пада туристичког промета од пролећа 2020. године, неопходно је започети ревитализацију туризма на простору општине Димитровград у складу са новим трендовима на туристичком тржишту и акцентом на производе у руралном, етно и туризму специјалних интересовања са интерактивним садржајима у природи и на отвореном. Планове тржишног позиционирања треба базирати на принципима „Pro-poor“ (PPT) стратегије развоја туризма и рецесијског туризма како би се максимално прилагодило измењеној тражњи током трајања последица кризе изазване пандемијом и обезбедила оптимална дистрибуција користи од развоја туризма.

ТО „Цариброд“ би требало укључи више актера из пословног, јавног и цивилног сектора како би се међусекторским партнерством удружиле снаге, ублажиле слабости, генерисала синергија, успоставио ланац вредности у туризму и интегрисала туристичка понуда. Тако би све стране у партнерство унеле своја знања, вештине и ресурсе у заједничком интересу остваривања циљева. Повезивањем са приватним сектором и кључним носиоцима туристичке понуде временом би се стекли услови за формирање Дестинацијске менаџмент организације (ДМО) на бази јавно – приватног партнерства, што Закон о туризму и национална стратегија развоја туризма препоручују.

Смештајни објекти на простору општине Димитровград би се могли унапредити у смислу обима, квалитета и разноврсности, пренаменом напуштених штала, амбара, пастирских колиба, вајата и слично, реконструкцијом објеката народног градитељства али и изградњом нових глампинг објеката. Уз мала улагања у реконструкцију и рестаурацију, за смештај се брзо могу оспособити објекти задружних домова и неактивних школа и подићи мини кампови на породичним газдинствима (глампинг за истраживаче природе, планинаре, бициклисте...), уз предуслов редовног снабдевања водом и струјом.

Доносиоци одлука и носиоци туристичке понуде Димитровграда закључили су да се због великог потенцијала дуж путног Коридора 10 (Крака Ц) и оближњег граничног прелаза са Бугарском, у туристичке производе овог краја уврсти и транзитни туризам. Међутим, текућа понуда у транзитном туризму не задовољава очекивања транзитних путника, што захтева изградњу рецептивне базе, смештајних, угоститељских и других објеката дуж главних саобраћајница и гравитационих зона.

На манифестацијама треба увести много више елемената НКН (традиција, обичаји, специфичности, занати, рукотворине, музика, песма, плес...), и друге садржаје засноване на културној понуди овог краја. Томе доприноси пописивање и процена НКН по УНЕСКО методологији у сарадњи са Сталном конференцијом градова и општина и Етнографским музејом из Београда.

У руралном туризму треба искористити предности за развој агротуризма активирањем фарми аутохтоних раса домаћих животиња и покренути процес заштите производа са географским пореклом (мед, пчелињи производи, лековито биље, шумско воће, гљиве..). Понуду треба допунити дегустационим центром у коме би се дегустирали и куповали локални производи.

При планирању развоја туризма у планинском подручју не треба градити захтевне ски центре и зимске ризорте, већ развити елементе производа специјалних интересовања, првенствено пешачке и планинарске стазе и производе руралног туризма.

Прва културно тематска туристичка рута овог краја би се у перспективи могла везати за „Via Militaris“ и „Цариградски друм“ пошто се стекну услови за њену туристичку валоризацију. Културно наслеђе омогућује развој културних рута као што су: „Стазама културног наслеђа од Димитровграда, преко Забрђа до Старе планине", „Од Димитровграда до Погановског манастира", „Стазама познатих (заслужних) личности

Димитровграда“ која би говорила о животу и делу Методи Мета Петров, Златан Дудов, Георги Машев и Асен Балкански. Културно наслеђе је и основ за развој етно туризма где акценат треба ставити на оживљавање прича, легенди и митова кроз „Storytelling“ модел и интерактивне садржаје. Посебну пажњу треба посветити интерпретацији културног наслеђа код антиратног споменика „Паметник“, што је од интереса за дугорочне пријатељске односе Републике Србије и Републике Бугарске.

Производи специјалних интересовања су посебна вредна карика у ланцу вредности туристичке понуде Димитровграда. У развоју овог производа треба се фокусирати на што више активности у природи (пешачење, планинарење, јахање, бициклизам, неке адреналинске спортове и ловни туризам). Вредност овог производа се може значајно повећати низом терапија природом и животињама (хипорехабилитација, апитерапија, фитотерапија, биотерапија, шумска терапију - „well being“, психотерапија и медитација, реконекција, терапија сунца, уметничка - арт терапија, музикотерапија и сл.). Туристичку понуду треба допунити и садржајима од значаја за формирање интерактивних радионица за децу и одрасле.

Уз организовање обука и финансијске подстицаје од стране ЈЛС за физичка и правна лица која пружају услуге смештаја и исхране на територији општине Димитровград, број смештајних капацитета би се до краја 2024. године могао повећати три пута у односу на 2019. годину, под условом да не дође до новог таласа пандемије вируса Ковид 19. Расту би највише допринела већа понуда приватних соба и кућа за издавање, оспособљавање Планинарског дома и старе школе (за смештај ђака, омладинаца, љубитеља природе, планинара и других организованих група) и изградња глампинга уз реку Јерму и околним селима.

Посебан значај у спровођену активности према стратешким циљевима имају удружења са територије општине Димитровград која се баве унапређењем туризма, културним наслеђем, одрживим развојем, активностима у природи и сл. Пракса показује да су удружења (Натура Балканика, БалканАРХитрав, Хармонија, Емблема, Авантуристичка мрежа, спортска и друга удружења), допринела унапређењу туристичке понуде и одрживом развоју. Стога је у 2022. години Општина Димитровград планирала да у 2022. години издвоји 1.500.000 динара за финансирање рада удружења.

Када се на простору општине Димитровград нађе највећи број посетилаца и туриста, треба спровести анкету о њиховим потребама и жељама како би се развили производи и услуге који највише одговарају туристичкој тражњи и добиле смернице за унапређење квалитета туристичких производа.

За стицање конкурентске предности потребно је успоставити систем који би објединио туристичку понуду, маркетинг активности, управљачко-организационе структуре и креирао имиџ Димитровграда, у оквиру националном стратегијом туризма, предвиђене туристичке дестинације „Стара планина“.

ПОПИС ТАБЕЛА, ГРАФИКОНА И СЛИКА

Слике	**Број стране**
Слика број 1. Панорама Димитровграда	17
Слика број 2. Парк природе Стара планина	19
Слика број 3. Специјални резерват природе (СРП) Јерма	20
Слика број 4. Споменик природе „Петрлашка пећина"	22
Слика број 5. Смиловска језера	23
Слика број 6. Погановски манастир	27
Слика број 7. Манастир Св. Кирик и Јулита	28
Слика број 8. Црква Рождество Богородичино	29
Слика број 9. црква Св. Петке	30
Слика број 10. Споменик Паметник	30
Слика број 11. Завичајна музејска збирка	32
Слика број 12. Центар за културу Димитровград	33
Слика број 13. Укупан број долазака и ноћења у Димитровграду у периоду 2016-2020. године	39
Слика број 14. Пешачење у СРП ”Јерма” и Риболов на Смиловским језерима	52
Слика број 15. Одгајивачница балканских магараца и Центар за хипорехабилитацију	52
Слика број 16. СТД ” Погановска шопка” и СТД ”Конак Тоша”	55
Слика број 17. Врсте глампинга - основни преглед типова објеката	58
Слика 18. Изглед затвореног мањежа за јахање у центру за хипорехабилитацију Димиторвград	78
Слике са радионица и облисака терена на простору општине Димитровград	110

Табеле

	Број стране
Табела број 1. Укупан број долазака и ноћења туриста на територији општине Димитровград у периоду 2016-2020. година	38
Табела број 2. Смештајни објекти на територији општине Димитровград (хотели и преноћишта)	40
Табела број 3. Смештајни објекти на територији општине Димитровград (сеоска туристичка домаћинства и домаћа радиност)	41
Табела број 4. Очекивани период могућег развоја туристичких производа на територији општине Димитровград	49
Табела број 5. Календар манифестација на простору општине Димитровград	62
Табела број 6. Преглед стратешких, оперативних циљева у туризму општине Димитровград и мере за њихову реализацију	70
Табела број 7. Укупан број долазака и ноћења туриста на територији општине Димитровград у периоду 2015-2019. године	71
Табела број 8. План инвестиционих пројеката на територији општине Димитровград за период 2021-2024. године	75

Графикони

	Број стране
Графикон број 1. Потенцијални приоритетни туристички производи на територији општине Димитровград	48
Графикон број 2. Прогноза раста броја ноћења и долазака туриста до краја 2024. године (2019=100)	72

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА

1. Декларација о проглашењу Парка агробиодиверзитета на територији општине Димитровград број: 06-34/12-I/5-1, Скупштина општине 13.11.2012.
2. План руралног развоја општине Димитровград 2012-2022
3. Правилником о начину уношења, рада, вођења и коришћења централног информационог система и његовој садржини и врсти података („Сл. Гласник РС“, бр. 87 од 19. јуна 2020, 67 од 2. јула 2021.)
4. Просторни план општине Димитровград (ППО) 2012-2025 са изменама и допунама из 2018. године
5. Стратегија одрживог развоја општине Димитровград, Димитровград, 2010.
6. Стратегија развоја туризма Републике Србије 2016-2025 („Сл. Гласник РС“, бр. 98/2016)
7. Стратегијски маркетинг план Републике Србије https://mtt.gov.rs/download/Strategijski%20marketing%20plan%20turizma%20RS%20do%202025..pdf (приступљено 22. 06. 2021.)
8. Студија (анализа) минерално сировинског потенцијала општине Димитровград – I фаза, Београд, 2009., Геолошки институт Србије
9. https://www.dimitrovgrad.rs/onama (приступљено: 29.06.2021.)
10. https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPPPN_SRP_Jerma_NACRT_JAVNI_UVID.pdf
11. https://www.dimitrovgrad.rs/fajlovi/dokumenta/Strateski%20dokumnti/Sektorski-plan-ruralnog-razvoja-opstine-Dimitrovgrad.pdf (приступљено: 01.07.2021.)
12. https://www.zzps.rs/wp/casopisi_pdf/013/casopis.pdf (приступљено:20.06.2021.)
13. http://visitnis.org/wp-content/uploads/2020/08/1.1.-Studija-integralnog-turistickog-proizvoda-ji-Srbije-2.pdf (приступљено: 25.06.2021.)
14. https://www.ekologija.gov.rs/obavestenja/zastita-prirode/obavestenje-o-postupku-pokretanja-zastite-spomenika-prirode-petrlaske-pecine (приступљено: 27.06.2021.)
15. www.udimitrovgradu.rs (28.09.2021.)
16. http://www.pirot.co.rs/downloads/konkursi/zip/procena_potreba.pdf (приступљено: 28.06.2021.)
17. https://eparhijaniska.rs/manastiri/manastir-poganovo (приступљено: 26.06.2021.)

18. http://www.heritage.gov.rs/latinica/zastitna_arheoloska_iskopavanja_koridor_10_Seliste_Via_militaris.php (приступљено 25.7. 2021.)
19. http://www.arheo-amateri.rs/2012/06/carigradski-drum/ (приступљено 25.7. 2021.)
20. https://www.mis.org.rs/wp-content/uploads/odrzivi-turizam-unep.pdf стр. 153. (приступљено: 23.06.2021.)
21. https://ras.gov.rs/uploads/2019/01/uredba-o-utvrdivanju-jedinstvene-liste-razvijenosti-regiona-i-jedinica-l-2.pdf (приступљено: 23.06.2021.)
22. https://www.dimitrovgrad.rs/fajlovi/dokumenta/Strateski%20dokumnti/Sektorski-plan-ruralnog-razvoja-opstine-Dimitrovgrad.pdf (приступљено: 27.06.2021.)
23. https://ipard.rs/ipard-mera-7/ (приступљено: 01.08.2021.)
24. www.visitjerma.com (приступљено: 29.06.2021.)
25. https://soundandlight.bg/bg/ (приступљено 22.7. 2021.)
26. https://www.filminserbia.com/film-u-srbiji/?lang=sr (приступљено 22.07.2021.)

СПИСАК УЧЕСНИКА РАДИОНИЦА

Димитровград, 24. и 25. јун 2021. године

1. Биљана Ранђелов, инспектор заштите животне средине, ОУ Димитровград
2. Васил Андрејев, директор ЈУ СТД Цариброд
3. Гордана Рачев, саветник за просторнно и урбанистичко планирање, ОУ Димитровград
4. Горан Милутиновић, дизајнер-инвеститор
5. Дејан Цветков, сарадник за промоцију туристичке понуде, ЈУ СТД Цариброд
6. Душан Јовановић, власник етно куће „Погановска Шопка“, Димитровград
7. Јелена Ђорђевић, чланица општинског већа, Општина Димитровград
8. Марија Димитров, аналитичар за развој и унапређење туристичких производа, ЈУ СТД Цариброд
9. Марија Ставков Нацков, аналитичар за промоцију и унапређење туристичких производа, ЈУ СТД Цариброд
10. Саша Манча, саветник у КЛЕР, Општина Димитровград
11. Светлана Губин, наставник туристичих предузећа, гимназија „Св. Кирило и Методије“
12. Славица Димов, етно кућа „Трнова ружица“, Димитровград
13. Тереза Васиљевић, предузеће „Лили Хит“, Димитровград

Слике са радионица и облисака терена на простору општине Димитровград

Извор: РТЦариброд

Извор: Општина Димитровград

ОБЈАВЉИВАЊЕ И СТУПАЊЕ НА СНАГУ

На основу члана 20. став 1. тачка 6. и члана 32. став 1. тачка 4) у вези са чланом 66. став 1. и 3. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, број 129/07, 83/14-др. закон, 101/16-др. закон и 47/18), члана 12. и члана 137. Закона о туризму („Службени гласник РС“, број 17/19), члана 16. став 1. тачка 6, члана 26. став 1. тачка 5) и члана 40. Став 1. тачка 31. Статута општине Димитровград, у складу са Стратегијом развоја туризма Републике Србије 2016 - 2025. („Службени гласник РС“, број 98/16) и Стратегијом одрживог развоја општине Димитровград, Скупштина општине Димитровград, по прибављеном мишљењу Министарства трговине, туризма и телекомуникација број: 332-02-00013/2022-08 од 07.02.2022. године, донела је ПРОГРАМ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД СА АКЦИОНИМ ПЛАНОМ 2022-2024.

Број: 06-59/2022-17/17-4
У Димитровграду, 29.04.2022. године.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ДИМИТРОВГРАД

ПРЕДСЕДНИК
Зоран Ђуров

Образац 1

На основу члана 13. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју ("Службени гласник РС" број 10/13, 142/14, 103/15 и 101/16), члана 32. став 1. тачка 4. а у вези са чланом 20. става 1. тачке 9. Закон о локалној самоуправи (,,Сл.гласник РС“, бр.129/2007, 83/2014-др.закон, 101/2016-др.закон, 47/2018 и 111/2021) и на основу члана 41. став 1. тачка 5. а у вези са чланом 15. става 1. тачке 10. Сатута општине Димитровград („Сл. лист града Ниша“, бр. 28/14 – пречишћен текст, 72/15, 156/16 и 6/19 и “Сл. лист општине Димитровград“, бр. 7/18), члана 7. Одлуке о формирању Буџетског фонда за развој пољопривреду и руралног подручја општине Димитровград ("Службени лист Града Ниша" број 103/13), по прибављеном Решењу о давању претходне сагласности Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства (број 320-00-03210/2021-09 од 08. 04. 2022. године), Скупштина општине Димитровград дана 29. 04. 2022. године донела је:

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА ОПШТИНУ ДИМИТРОВГРАД У 2022 ГОДИНИ

I. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА

Анализа постојећег стања

Географске и административне карактеристике: Општина Димитровград се простире на 481 км2, између 22º32' и 23º00' источне географске дужине, и 42º42' и 43º12' северне географске ширине. Административно припада Пиротском округу чији источни и југоисточни део обухвата. Граничи се са општинама Пирот и Бабушница, док се источним делом граничи са Републиком Бугарском. Димитровград је удаљен од Београда 360 км, од Ниша 96 км и од Софије 60 км. Кроз Димитровград пролази друмски и железнички магистрални коридор 10, Београд-Ниш-Димитровград-Софија који повезује Европу са Азијом, а на 5 км источно од Димитровграда налази се највећи гранични прелаз са Републиком Бугарском – Градина. На територији општине Димитровград има 42 насељена места.

Природни услови и животна средина: Територија Димитровграда припада планинском типу рељефа. Брдско-планински предео је делом просечен долином реке Нишаве. Рељефна подела општине се по стручној литератури врши на Понишавље, Висок, Забрђе, Бурел и Дерекул (долина реке Јерме). Рељефне карактеристике општине представљају ограничавајући фактор у процесу планирања пољопривредне производње. Клима у општини Димитровград је умерено-континентална са четири јасно изражена годишња доба. У планинским крајевима је клима нешто оштрија, односно присутна је варијанта планинске климе. Најхладнији месец је јануар са просечном температуром од -4,8ºC, док су најтоплији месеци јул и август са око 19ºC. Годишње се јавља око 99 мразних дана. Просечна количина падавина у општини износи 635 м/м2. Највише падавина у току године се јавља у мају (74,9 мм) и јуну (87,1 мм), а најмање у септембру (38,9 мм) и октобру (39,1 мм). Просечна релативна влажност ваздуха је 72,1, са варијацијама од 65,9 (април и август) до 81,5% (децембар). Први снег најчешће пада у новембру, а последњи у марту или априлу. У Димитровграду има у просеку око 40 дана са снегом, односно 55,4 дана под снежним покривачем. Снег се, међутим, у планинским пределима задржава добар део године. Ниске температуре, велики број мразних дана и дана под снежним покривачем у планинским крајевима скраћују вегетациони период у биљној производњи и ограничавају могућности за развој биљне производње. Сви водени токови у Димитровграду припадају црноморском сливу. Најважнији водени токови у општини су Нишава, Лукавачка река, Јерма и Височица. Највећа река је свакако Нишава. У Нишаву се у општини Димитровград уливају Лукавачка река, Жељушки поток, Гоиндолска река итд. Највећа притока Нишаве у општини је Лукавачка река. У општини су, на подручју Забрђа, присутне вештачке акумулације Сават-1 и Сават-2, које су још познате и као Смиловска језера. Језера су направљена са циљем мелиорације Одоровског поља, али никада нису стављена у функцију. Данас су језерима нико не газдује. Капацитет језера је производња и изловљавање 30-50 т рибе. Услед брдскопланинске конфигурације терена доминантни су ливадско-пашњачки, пашњачки и шумски тип

 вегетације. Услед разлика у надморској висини, рељефу, експозицији терена итд. постоји велика разноврсност биљног света. Шумске површине се простиру на 17.409 ha. У структури шума доминирају храстове шуме које се простиру на око 10.445 ha (60% укупних шумских површина) и букове шуме које се простиру на 5.222 ha. На мањим површинама су присутни граб и шикаре (741 ha). Шуме се углавном налазе у приватном власништву, али на мањим површинама има државних (2.067 ha) и друштвених (225 ha) шума. Укупна дрвна маса је 5.744.977 м3, од тога 2.089.082 м3 букве, и 3.655.894 м3 храста. Шуме су богате самониклим шумским воћем попут малине, купине, јагоде, боровнице, леска, трњине, глогиње, дивљих крушака, јабука итд. Регион је богат самониклим лековитим и ароматичним биљем попут клеке, шипка, слеза, мразовца, велебиља, линцуре, јагорчевине, коприве, одољена, липе, смиља, брезе, глога, медвеђе, кантариона, боквице, маслачка... Од јестивих гљива присутне су буковача, брестовача, тполовача, јаблановачка, врбовача и др. За развој ловне привреде битни су срна, јелен, дивља свиња, зец, јаребица и препелица. Уз њих, заступљени су вук, лисица, јазавац, куна, твор, веверице, рис, ласица, пух... Око 100 врста птица има станиште на територији општине. Највећи број врста је често присутан попут врабаца, сенице, славуја, гугутке, сове, вране и сл., међутим, станиште на овој територији имају и грабљивице попут јастреба, орла, гаврана, сокола и птице селице попут роде, чапље, ждралова, ласта, кукавица итд. Најчешће рибе у воденим токовима су кркуша, клен, мрена, скобаљ и пастрмка. У општини се око 15.320 ha налази под шумским површинама (Статистички годишњак, 2010), што представља око 31,71% укупне територије општине. Подаци Србија-шума, међутим, указују да је око 17.234 ha под шумама. У шумској структури преовлађују изданачке шуме, док је удео високих шума симболичан и износи 5-6% укупне површине шума. Преовлађују листопадне (буква, цер, храст и граб) шуме, док су од четинара присутни црни и бели бор. У вишим пределима Старе Планине има смрче. Највеће шумске површине су у приватном власништву, односно око 10.805 ha или 63% укупне површине шума у Димитровграду су приватне шуме. Око 6.240 ha су државне и комуналне шуме. Организационо ове шуме су под надлежношћу ШГ Пирот, и припадају Нишавском шумском подручју. Србија-шуме газдују на државним шумама и врше услуге у приватним шумама. Коришћење недрвних шумских производа лековитог биља, шумских плодова, гљива и сл. није адекватно организовано. Системско пошумљавање се врши повремено и на симболичним земљишним површинама. Независно од овог процеса у општини је изражено природно пошумљавање/закоровљавање које су углавном одвија на пољопривредном земљишту. С друге стране, присутан је низ локација у којима су значајно присутни процеси ерозије које би требало између осталог зауставити организованим процесом пошумљавања.

Стање и трендови у руралном подручју

Демографске карактеристике и трендови: Општина Димитровград тренутно броји 10118 становника од чега су 5140 мушког пола и 4978 женског пола. Старосна и полна структура становника је следећа: категорија испод 15 година броји укупно 1141 становника од чега су 557 дечака и 584 девојчица. Од 15 до 29 година је 1516 становника, 782 мушкараца и 734 жена. У категорији од 30 до 49 уброја се 2664 становника што чини и максимум од чега су 1431 мушког пола и 1233 женског. У групи од 50 до 64 убраја се 2388 становника од чега су мушкарци 1251 и 1137 жена. Од 65 до 84 година имају 2216 становника, 1044 мушкараца и 1172 жена. Групи 85 година и више припада 193 становника од чега су 75 мушкарци и 118 жена. Број деце у сеоским срединама је данас далеко мањи. У три села није било радно способног становништва, док је у чак 22 села било испод 10 радно способних. Просечна старост становништва у општини је 44,1 година (град 40,7, село 49,1), што је знатно изнад просека РС, међутим само у насељу Белеш је просечна старост становништва била испод 40 година, док је у чак 30 насеља просечна старост становништва преко 60 година. Образовна структура у општини је у корист становништва са средњим образовањем. Укупан број образованих становника је 8977, без школске спреме је 172 грађана, непотпуно основно образовање 1303 становника, са основним образовањем је 2648 становника, више образовање има 640 грађана, а високо 618. Што се миграционих кретања тиче 4761 становника од рођења станује у истом насељу, док је 5357 број досељеног становништва од чега су 352 из иностранства. Основни трендови код становништва које се бави пољопривредом су интензивне миграције и старење сеоских домаћинстава. Број регистрованих пољопривредних газдинстава у општини Димитровград се повећава од 2005. године, међутим још увек се може констатовати да је у општини присутан мали број пољопривредних газдинстава у односу на број становника, укупну површину и пољопривредне површине општине. Процена је да се око 70% домаћинстава која се значајније баве

пољопривредом регистровало. У служби за трезор на последњој обнови газдинстава евидентирано је да Штампано из платформе за програме подршке АП/ЈЛС: 28.04.2021 14:04:16 - страна 3/31 се тренутно 1454 становника бави пољопривредом, што је нешто мање од десетине укупног становништва. Општина Димитровград тренутно броји 10118 становника од чега су 5140 мушког пола и 4978 женског пола. Старосна и полна структура становника је следећа: категорија испод 15 година броји укупно 1141 становника од чега су 557 дечака и 584 девојчица. Од 15 до 29 година је 1516 становника, 782 мушкараца и 734 жена. У категорији од 30 до 49 уброја се 2664 становника што чини и максимум од чега су 1431 мушког пола и 1233 женског. У групи од 50 до 64 убраја се 2388 становника од чега су мушкарци 1251 и 1137 жена. Од 65 до 84 година имају 2216 становника, 1044 мушкараца и 1172 жена. Групи 85 година и више припада 193 становника од чега су 75 мушкарци и 118 жена. Просечна старост становништва у општини је 44,1 година (град 40,7, село 49,1), што је знатно изнад просека РС, међутим само у насељу Белеш је просечна старост становништва била испод 40 година, док је у чак 30 насеља просечна старост становништва преко 60 година. Образовна структура у општини је у корист становништва са средњим образовањем. Укупан број образованих становника је 8977, без школске спреме је 172 грађана, непотпуно основно образовање 1303 становника, са основним образовањем је 2648 становника, више образовање има 640 грађана, а високо 618.

Диверзификација руралне економије: Незапосленост је један од највећих проблема општине у претходном периоду. У протеклих десетак година су скоро сви носиоци развоја општине попут ГИД-а, конфекције "Свобода", "Металца", "Сточара " и др. отишли у стечај чиме је велики број радника остао без посла. У радној структури преовлађују старији и радници са нижим степенима школске спреме (преко 40% незапослених са и степеном стручне спреме). Апсолутни број незапослених се смањује у периоду 2006-2009. године, али је потребно напоменути да је и даље око 15% укупног становништва незапослено. Број запослених је у претходном периоду значајно варирао, тако да је нпр. у 2005. години било 3.129 запослених, а у 2008. години свега 1.781 запослено лице. У осталим годинама је број запослених варирао од 1.900 до 2.000, што представља мање од трећине укупно радно способног становништва. Укупно радно становништво износи 10.214 ,становништво са средњом школом 3.212, становништво са вишом школом 540 и становништво са високом школом 366. Према подацима Агенције за превредне регистре, регистровано је око 59 правних лица која запошљавају око 445 радника. У општини нема великих предузећа. Доминирају правни субјекти регистровани за послове трговине (14) и посредништва и пружања услуга у друмском саобраћају (11). Једино је могуће издвојити текстилно предузеће "Интертехт" и угоститељски објекат "Хепи старс" као предузећа са већим обимом пословања. У општини се је регистровано 212 предузетника (податак Пореске Управе, 2010.) који запошљавају 530 радника. Предузетничке радње углавном пружају услуге (179 радњи), а знатно мањи број представљају предузетници које се баве производњом и пољопривредом. У структури предузетничких радњи доминирају: Самосталне трговинске радње (86), занатске радње (24), угоститељство (22), агенције (14), аутомеханичари (10) и фризери (10). Удео пољопривредног земљишта у укупној површини износи 60%, а обрадивог у укупној површини 10,97%. Површина пољоривредног земљишта по становнику износи 2,47 ha. Удео запослених у пољопривреди у односу на укупан број запослених износи 0,57. На основу пописа у пољопривреди из 2012 године 112 пољопривредних газдинства су се определила да се баве и другим профитабилним активностима: прерада меса 4, прерада млека 76, прерада воћа и поврћа 25, прерадом других пољопривредних производа 3, обрадом дрвета 4, активностима у шумарству 2, туризам 6, народна радиност 1 и узгој рибе 1. На основу података Службе за туризам 21 пољопривредно газдинство се бави сеоским туризмом са капацитетом 56 соба 114 лежаја. Сеоски туризам представља највећи потенцијал када је диверзификација руралне економије у питању. Сеоски туризам који се базира на специфичној традицији и гастрономији у општини где се налази Парк природе Стара планина и Специјални резерват природе Јерма има развојни потенцијал важан за пољпривредна газдинства и локално становништво. У служби за трезор на последњој обнови газдинстава евидентирано је да се тренутно 1454 становника бави пољопривредом, што је нешто мање од десетине укупног становништва. Због недовољне понуде посла и слабе могућности запошљавања све већи број становништва се опредељује да се бави екстензивном пољопривредом.

Рурална инфраструктура: Путна инфраструктура је у лошем стању, што отежава комуникацију сеоских средина са административним центром. Путна инфраструктура је у лошем стању. Око 127 км регионалних и локалних путева није асфалтирано. Ови путеви су највећим делом земљани или су под туцаником. Асфалтирани регионални и локални путеви се не одржавају редовно тако да су лошег

квалитета. Од укупно 210 км путне мреже свега 83 км се налазе под савременим коловозом. Свих 11 км магистралног правца су под савременим коловозом, међутим од 81 км регионалних праваца, свега 52 км се налазе под савременим коловозом. Посебно лоша ситуације је са локалном путном мрежом. Од 118 км локалних путева, свега 20 км се налази под савременим коловозом. Водоснабдевање се врши са изворишта Пртопопинци, Ивкове воденице и Манастирче. Водоводном мрежом је потпуно покривено градско језгро, насеља Белеш, Лукавица, Жељуша, гранични прелаз Градина као и неколико села региона Забрђа: Смиловци, Радејна, Гуленовци, Велики Одоровци, Пртопопинци и Бребевница. У овом тренутку око 10.000 становника општине има прикључак на водоводну мрежу. Снабдевање водом у удаљеним селима општине Димитровград решено је претежно изградњом самосталних сеоских водовода, који међутим, нису хемијски и бактериолошки контролисани. Процењује се да такву воду користи око 5% становништва. Ради се на обнови сеоских чесама и до сада је рестаурирано њих 10, а у текућој години се планира да се санира још 10. Димитровград покрива аутоматска централа чији је капацитет око 5.000 телефонских прикључака. Уз ову централу су изграђене и базне станице мобилне телефоније. Број прикључака на фиксну телефонију је 3.980. Општина је већинксим делом покривена и мобилном телефонијом и интернетом. Пошта у Димитровграду има отворене поштанске јединице у Жељуши, Смиловцима и Поганову. Не постоје подаци о покривености удаљенијих села телефоном, мобилном телефонијом и интернетом. Решавање одвођења отпадних вода је решено атмосферском и фекалном канализационом мрежом у граду Димитровграду који је са 98% покривен канализационом мрежом. Објекат за пречишћавање отпадних вода се налази у Жељуши, насељу које се налази низводно од града. Реципијент за пријем пречишћених отпадних вода је река Нишава. Укупна дужина канализационе мреже је око 31 км, од чега око 5,5 км припадају примарном, а 25,5 км секундардном цевоводу. Дужина фекалног канализационог система је око 22 км, а атмосферског око 9 км. Канализационом мрежом, међутим, нису покривена сва приградска насеља као ни удаљенија села. Пословима прикупљања, транспорта и одлагања чврстог комуналног отпада се бави ЈП "Комуналац" који својим активностима покрива гранични прелаз Градина, подручје града Димитровграда и пет приградских месних заједница (Градиње, Лукавица, Белеш, Жељуша и Гојин Дол). Организованим сакупљањем отпада је обухваћено 9.000 становника, односно 2.450 домаћинстава заједно са привредним субјектима који се налазе у Димитровграду и наведеним месним заједницама. Разрађен је план ширења мреже прикупљања комуналног отпада у селима и планирано је да се током 2015 године почне са прикупљањем отпада из реона Забрђа (Радејна, Смиловци, В. Одоровци, Гуленовци, Пртопопинци, Моинци) и Дерекул (Поганово, Погановски манастир, Т. Одоровци, Куса Врана). Комунални отпад се одлаже на регионалној депонији у Пироту.

Показатељи развоја пољопривреде

Пољопривредно земљиште: Газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта на основу пописа из 2012 добија се податак да је на територији Општине Димитровград пописом регистровано 1080 пољопривредних газдинстава која збирно захватају површину од 7561 ha. У брдско-планинским подручјима општине доминирају смеђа земљишта различите дубине и плодности, односно еродиране смонице, гајњаче и сл. Земљиште је благо киселе до киселе реакције. Снажно су изражени процеси ерозије земљишта. Алувијално делувијални наноси различитог састава, дубине и производне вредности се налазе у долинама речица и потока, међутим за пољопривреду је најзначајнија долина Нишаве. Долину карактеришу различити типови земљишта као што су смонице, гајњаче, бескарбонатске ритске црнице итд. Делувијална земљишта преовладавају на рубним деловима поља. У општини је изузетно мало квалитетног земљишта виших катастарних класа. I и II класа земљишта чине свега 1,89% укупних земљишних површина. Највећи је удео земљишта од V до VII катастарних класе. Ово земљиште чини 84,04% целокупног земљишта општине што у значајној мери смањује или ограничава могућности бављења пољопривредом. Значајне површине пољопривредног земљишта су напуштене и зарасле у шикаре. Ове површине су се практично трансформисале у непродуктивна земљишта. Укупна површина Општине износи 48300 ha, а од тога на обрадиво земљиште отпада 7561 ha. Дакле учешће коришћеног пољопривредног земљишта у укупној површини општине, према резултатима Пописа пољопривреде из 2012. године износи 15,56%. Површине под системима за наводњавање су симболичне, и сконцентрисане су око Нишаве. Највећи број газдинстава врши екстензивни и импровизовани систем наводњавања цевима. Наводњавају се баште под повртарским културама. Само поједини пластеници имају наводњавање у систему кап по кап. Дренажни систем (комбиновани) постоји у Смиловском пољу, и

покрива око 660 ha. У систему се налази 9.279 м отворене каналске мрезе. Језера Сават 1 и 2 се пуне преко овог система. Систем се, међутим, не одржава. Око 56% земљишта се налази у приватном власништву, односно у власништву породичних домаћинстава. У општини се, међутим, значајне земљишне површине, односно 11.517 ha налази у државној и мешовитој својини. У власништву породичних газдинстава се налази квалитетније земљиште, односно највећи део њива, вртова и воћњака се налази у приватном власништву.Према подацима о закупу за пероид од 2009 до 2013 године издато је укупно1016 ha што чини 8,83% издатог од укупно расположивог землјиштана територији у јавној својини.

Приказ пољопривредног земљишта по класама и културама на територији општине Димитровград

КУЛТУРЕ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Њиве	86,5328	130,351	251,5647	561,5462	1317,483	2117,313	2231,242	986,8636
Вртови	7,4117	6,1884	14,3691	25,4064	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Воћњаци	14,6192	27,7875	111,8459	200,9506	169,7184	0,0000	0,0000	0,0000
Виногради	8,1439	20,3093	16,1201	1,4832	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Ливаде	14,6246	33,9526	101,2453	391,7227	1012,709	1706,775	2479,749	1069,202
Пашњаци	9,9766	30,9798	549,0602	1327,028	2599,260	3088,389	3219,283	1483,068
Трстици - мочваре	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
УКУПНО	141,308	249,568	1044,205	2508,137	5099,171	6912,478	7930,275	3539,134

Вишегодишњи засади: Општина Димитровград у реонима села Поганово и Драговита располаже условима за развој јагодичастог воћа пре свега малине, али због малих парцела, неорганизованог откупа број површина под малином је јако мали. Највеће површине су под шљивама 92 ha, али на малим плантажама. Произведена количина шљива обично се користи за личне потрошњу. У Димитровграду под воћњацима се налази 141 ха. земљишта, а под виноградима свега 2 ха. Плантажни воћњаци чине 51 ha. док преосталих 91 ха. су екстензивни воћњаци.

Приказ површине под воћним врстама на територији општине Димитровград

ВОЋЕ	Јабуке	Крушке	Брескве	Кајсије	Вишње	Шљиве	Ораси	Лешници	Малине	Остало
ПОВРШИНЕ	22	8	1	1	3	92	6	3	1	3

Сточни фонд: У биљној производњи је доминантна производња травне масе за исхрану стоке, стварајући предуслов за развој сточарске производње. Пашњаци и ливаде су некултивисана земљишта која се екстензивно користе, а у великом броју случајева удаљеније парцеле се потпуно напуштају. На ораничним површинама се налазе природне ливаде, или ливаде које су засејане али након дугог периода искоришћавања више одговарају категорији природних ливада. На овим површинама има један до два откоса, а приноси су знатно нижи у односу на просек Србије. У највећем броју случајева постоји један, касни пролећни откос, иза кога се стока пушта на испашу по покошеним површинама. Карактеристика ових површина је да дају ниске приносе и имају лош травни састав. Дуга и неконтролисана испаша без примене агротехничких мера је додатни узрок пада приноса и квалитета травне масе што се директно одражава и на продуктивност у говедарској и овчарској производњи. У општини се, међутим, могу наћи и сејани травњаци на којима се примењују агротехничке мере. Ови травњаци служе за производњу кабасте хране за велике фарме и налазе се у региону Забрђа и Висока. Упркос слабијој производњи, готово једини производ из биљне производње који се може наћи на тржишту је балирано сено. Ливаде и пашњаци простиру се на 5 289 ha. Укупна површина под крмнин биљем на територији општине износи 930 ha. Мешавина трава заузима највећу површину и то 292 ha, кукуруз за силажу 192 ha, детелина 138, луцерка 247 итд Што се објеката за смештај стоке тиче евидентирано је 2 285 коришћених места за смештај говеда, 1 246 коришћених места за смештај свиња и 8 003 коришћених места у 2012 за смештај кокошака. У категорији говеда на територији општине укупни број износи 2159 од чега су 1348 краве (62.44%). На територији општине узгаја се 1286 свиња од чега су 76 крмаче (5.9%). На територији општине највише се чувају овце и тај број износи 4689 од чега су 3944 овце за приплод (84.11%). На територији Општине Димитровград пописано је 1771 коза. Стока која се налази на испаши 837 крава,

3877 оваца и 1338 коза. Пописом је пребројано 2425 кошница пчела. У расном саставу у говедарству преовлађује сименталска раса и говеда у типу сименталска, на једној фарми држе се око 400 говеда холштајн - фризијска расе. У овчарству и козарству преовлађују мелези у много мањи броју су квалитетна грла опредељене расе, основни разлог за такву ситуацију је одсуство селекцијске службе у тим областима сточарства. Димитровград се може дефинисати као један од центара одгоја и очувања аутохтоних раса грла. У Димитровграду се одгајају домаћи брдски коњ, нониус, балкански магарац, буша, биволи, балканске козе, пиротска праменка, каракачанска овца, бардока, мангулице, сврљишка кокош ...

Број пољопривредног газдинства и број говеда према величини стада

ВЕЛИЧИНА СТАДА	1 - 2	3 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 49	50 - 99	100 +	УКУПНО
БРОЈ	142	183	13	4	3	3	3	351
БРОЈ ГРЛА	246	855	162	88	112	201	495	2159

Број пољопривредног газдинства и број оваца према величини стада

ВЕЛИЧИНА СТАДА	1 - 2	3 - 9	10 - 19	20 - 49	50 - 99	100 - 199	200 +	УКУПНО
БРОЈ ГАЗДИНСТВА	13	85	51	39	21	4	2	215
БРОЈ ГРЛА	20	462	684	1112	1421	536	454	4689

Механизација, опрема и објекти: Највећи број домаћинстава која се баве пољопривредом поседују трактор и основне прикључке. Прикључне машине су намењене припреми земљишта и за спремање сена. Мали број газдинстава поседује бераче кукуруза и сејалице, док је процена да у општини има око 20 самоходних комбајна за жито, и три до четири самоходна сило комбајна. Крупну механизацију поседују већа газдинства. Ова механизација се, сем за сопствену употребу, користи и за услужно коришћење. Механизација је застарела, а процес обнове застареле механизације и набавке нове механизације је спор услед слабе финансијске моћи пољопривредних газдинстава. Број расположивих трактора у општини у 2012 је био 1054, комбајна 40, Берачи кукуруза 2, Плугови 417, Тањираче 114, Дрљаче 275, Сетвоспремачи 17, Ротофрезе 280, Растурачи минералног ђубрива 74, Растурачи стајњака 15, Сејалице 49, Прскалице 120, Приколице 440, Косилице 507. Капацитет кошева за кукуруз износи 11 654 м3, амбари 7 739 м3, силоси 5т. Мали број објеката испуњава основне зоохигијенске услове, већи број објеката су традиционални или адаптирани и делимично модернизовани. Последњих година има тенденција осавремењавања традиционалних објеката или изградња нови објеката који испуњавају минимум зоохигијенских услова у говедарству. Велике фарме музних крава су модерни објекти који испуњавају готово све неопходне услове, њихова мањкавост је у делу објеката за манипулацију, одлагање и обраду стајњака и осоке. У овчарској и козарској производњи објекти су традиционални, изузев објеката који су раније коришћени од стране ЗЗ "Сточар" а сада се користе од стране пољопривредних газдинстава, и пар објеката који су новијег датума изградње.

Радна снага: На основу Пописа у пољопривреди из 2012 године стално запошљени на породичном газдинству су 1064 носиоца газдинства од тога 881 мушкараца и 183 жена, док стално запошљени чланови породице и рођаци који обављају пољопривредну активност на газдинству су 1469 од тога 846 жена и 623 мушкараца. Стално запослени на пољопривредном газдинству су 11 од тога 1 жена и 10 мушкараца. Управници (менаџери) на газдинствима укупно 1080 од тога 179 жена и 901 мушкараца. Управници на газдинствима имају различит ниво обучености: 595 само пљопривредно искуство, 14 курсеви из области пољопривреде, 23 пољопривредну средњу школу, 326 другу средњу школу, 11 пољопривредна виша школа или факултет, 111 дрга виша школа или други факултет. Број сезонски ангажованих радника је јако мали и ангажује се само од стране већих пољопривредних газдинстава. На основу Пописа са мо два пољопривредна газдинства су се изјаснила да ангажују сезонске раднике.

Газдинства према броју чланова и стално запослених на газдинству

БРОЈ ЧЛАНОВА	1 - 2	3 - 4	5 - 7	7 +	УКУПНО
БРОЈ ГАЗДИНСТВА	700	342	35	3	1080

Структура пољопривредних газдинстава: На територији општине регистровано је 1080 пољопривредних газдинстава која заједнички заузимају 7 561 ha. Укупан број домаћинстава је 3952, дакле 27,33% износи учешће газдинстава у укупном броју домаћинстава. Структура пољопривредних газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта и броја условних грла стоке. Од укупно расположивих 7 561 ha на територији општине на земљишта са окућницама одпада 38 ha или 0.5% од укупног земљишта у Општини и у поседству је 528 газдинстава. Ливаде и пашњаци захватају највеће површине 5 289ha или 69.95% од укупног пољопривредног земљишта. Налазе се у власништву 788 пољопривредних газдинстава. У власништву 955 газдинстава налази се трећа категорија по површини коју заузимају оранице и баште у укупној површини од 2 081 ha што је 27.52% од укупног пољопривредног земљишта у Општини. Виногради заузимају свега 2 ha, а број газдинстава која се тиме баве 19. Воћњаци заузимају површину од 141 ha што је 1.86% од укупног пољопривредног земљишта у Димитровграду. Број газдинстава на која су воћњаци уписани је 575 газдинстава. Са четири или мање условних грла пописом је регистровано 919 ПГ и таква газдинства су најзаступљенија. Са 5 до 9 условних грла (у даљем тексту УГ) бројимо 119 ПГ. У категорији од 10 до 14 УГ убрајамо 16 ПГ. У категорији од 15 до 19 спадају 7 ПГ. Од 20 до 49 УГ евидентирано је 16 газдинстава. У категорији од 50 до 99 спадају 3 ПГ, и од 100 до 499 такође је регистровано 3 ПГ.

Број пољопривредних газдинства по броју условних грла

УСЛОВНА ГРЛА	до 4	5 - 9	10 - 14	15 - 19	20 - 49	50 - 99	100 - 499	УКУПНО
БРОЈ ГАЗДИНСТВА	919	119	16	7	13	3	3	1080

Производња пољопривредних производа: Највећи комплекси под ратарском производњом на територији општине Димитровград се налазе у региону Забрђа и Висока. У оба случаја ратарска производња подмирује потребе великих сточарских фарми. Постојећа повртарска и воћарска производња у општини служи да задовољи потребе домаћинстава. Нема тржишних вишкова. У воћарству су првенствено присутни стари засади шљиве и јабуке. У општини нема производње лековитог и ароматичног биља. У биљној производњи је доминантна производња травне масе за исхрану стоке. Пашњаци и ливаде су некултивисана земљишта која се екстензивно користе, а у великом броју случајева удаљеније парцеле се потпуно напуштају. На ораничним површинама налазе се природне ливаде, или ливаде које су засејане, али након дугог периода искоришћавања више одговарају категорији природних ливада. Говедарска и овчарска производња су доминантне гране сточарства. Број уматичених грла говеда се повећава у периоду 2009-2014. године, постоји проблем код уматичења оваца и коза.

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника:На територији општине Димитровград су регистроване три (3) земљорадничке задруге ЗЗ „Цариброд, ЗЗ "Прелесје" и ЗЗ „Стара појата" међутим постојеће задруге су без већег утицаја на пољопривредну производњу у општини. ЗЗ "Сточар" која је била највећа на територији општине Димитровград и обрађивала 12000 ha и у саставу имала фарму оваца и коза капацитета 6.000 грла, фарму за тов јунади 1200 грла у турнусу, млекару капацитета 10 t/дневно, месару и још много тога завршила је процес стечаја и избрисана је из регистра АПР-а. Слична ситуација се јавља и код пољопривредних удружења, тренутно нема активног удружења сточара и ако више пута је покушавано од стране општине да подстакну формирање и рад истог. Више пута је покушавано да се формира и удружење воћара али без успешно. Удружење које тренутно ради је Удружење произвођача органске хране "Биобалкан", које и поред малог броја чланова (десетак газдинства) има добре резултате. Најорганизованије је Удружење пчелара Димитровград које има око 130 члана, са укупно 2500 кошница. Поред наведеног удружења постоје и друге невладине организације које се поред осталог баве и развојем пољопривреде и руралним развојем.

Трансфер знања и информација: Општина Димитровград у сарадњи са удружењима, пре свега са удружење пчелара организује предавања током зимског периода на различите теме које су од интереса за пчеларе. Слична предавања организују се и у сардњи са удружењем Биобалкан под формом зимсих школа органске пољопривреде. Одличном сарадњо Општине Димитровград и ПСС Пирот сваке године организују се низ семинара и тренига на разне теме током целе године. Сарадњом Општине Димитровград и Факултета ветеринарске медицине током летњих месеци организују се посете предавача и студената пољопривредним газдинствима на подручју Старе планине

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА

Табела 1. Мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регреси	100.1	1.200.000,00	2.500,00	80	0,00	0,00
	УКУПНО		1.200.000,00				

Табела 2. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 3. Мере руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	4.500.000,00	80	500.000,00	0,00
2	Управљање ризицима	104	300.000,00	50	20.000,00	0,00
3	Органска производња	201.3	200.000,00	50	0,00	0,00
4	Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга	301	100.000,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		5.100.000,00			

Табела 4. Посебни подстицаји

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	402	100.000,00	0,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		100.000,00				

Табела 5. Мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, мера кредитне подршке, мера руралног развоја и посебних подстицаја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	601 Набавка приплодних грла аутохтоних раса домаћих животиња.	601	400.000,00	0,00	80	100.000,00	0,00
	УКУПНО		400.000,00				

Табела 6. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава из буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (без пренетих обавеза)	6.800.000,00
Планирана средства за директна плаћања	1.200.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	0,00
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	5.100.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	100.000,00
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, кредитне подршке и у оквиру мера руралног развоја	400.000,00
Пренете обавезе	0,00

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике: Циљна група су регистрована пољопривредна газдинства, удружења пољопривредних произвођача и земљорадничке задруге са територије општине Димитровград. Спровођењем мера планираних у оквиру Програма подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја за 2022 године, очекује се: повећање продуктивности / унапређење расног састава, унапређење ефикасности производње / опремање пољопривредних газдинства, подстицај запошљавања и самозапошљавања, повећање броја робних произвођача, развој економски исплативе биљне производње, сточарска производња усклађена са прописима и стандардима, подизање количине и квалитета произведене сточне хране, развој органске производње, подстицај удруживања пољопривредних произвођача, повећање нивоа знања пољопривредних произвођача, заштита животне средине, диверзификација руралне економије ...

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: Потенцијални корисници подстицаја информације о могућностима које мере могу да користе на основу Програма подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја за 2022 годину, могу да добију у Одсеку за локалну пореску администрацију, пољопривреду и заштиту животне средине, Општинске управе Општине Димитровград. Одсек за локалну пореску администрацију, пољопривреду и заштиту животне средине ради сваког радног дана у периоду од 07 до 15 часова и пружа информације о Конкурсима, и сву неопходну помоћ приликом попуњавања документације. По потреби или на захтев представника удружења произвођача, месних заједница или групе потенцијалних корисника надлежни Одсек за локалну пореску администрацију, пољопривреду и заштиту животне средине, организоваће информативне састанке или радионице, за потребе потенцијалних корисника у просторијама ОУ или на терену. Програм подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја за 2022 годину, као и сва неопходна документација по конкурсима биће доступна и на званичном сајту Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs). Програм и Конкурси биће објављени и на Огласној табли Општине Димитровград. Програм подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја за 2019 годину, и конкурси

биће презентовани преко локалних медија, организовањем посебних емисија или објављивањем информација о спровођењу конкурса.

Мониторинг и евалуација: Мониторинг и евалуацију Програма вршиће Одсек за локалну пореску администрацију, пољопривреду и заштиту животне средине, ОУ Димитровград која ће обиласком газдинстава корисника подтицајних средстава пратити имплементацију појединих програма, док ће праћењем индикатора пратити ефективност одређених мера. Из процеса мониторинга и евалуације Одсек за локалну пореску администрацију, пољопривреду и заштиту животне средине, предлагаже евентуалне промене и унапређење реализованих мера приликом израде нацарта Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград.

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја

II. ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

2.1. Назив и шифра мере: 100.1 Регреси

2.1.1. Образложење: Регресирање репродуктивног материјала јесте један од начина за унапређење расног састава самим тим и за повећањем броја квалитетних приплодних грла. Општина Димитровград је у последњих неколико година субвенционисањем вештачког осемењавања и набавком квалитетних приплодних јуница у многоме помогла да се број приплодних грла у говедарству увећа. Давањем регреса ствара се могућност да сточари осемењавају своја грла семеном висококвалитетних бикова и самим тим још значајније утичу на унапређење расног састава. Постигнутим резултатима и повећањем броја квалитетних приплодних грла последњих година, повећана је продуктивност музних грла. Циљ је да се наставком ове а и других активности утиче на унапређењу расног састава у говедарству.

2.1.2. Циљеви мере: Реализација ове мере позитивно утиче на економски и социјални развој руралне средине: подизање конкурентности производње и стварање тржишно одрживог произвођача; обезбеђивање услова за развој говедарства; боље коришћење расположивих ресурса; јачање вертикалне интеграције у производњи млека и меса; подизање стандарда живота у руралној средини и пољопривредних произвођача кроз повећање и стабилност дохотка пољопривредних газдинства. Регресирањем за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) остварује се унапређење расног састава говеда на територији општине, у циљу повећања производње и квалитета млека и меса код комерцијалних произвођача.

2.1.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 100.1.1. Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање), Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера директног плаћања која је комплементарна са Национални програм за пољопривреду за период 2018 – 2020. године, („Службени гласник РС", број 120/17 од 30.12.2017. године) Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњавање се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.1.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере су регистрована пољопривредна газдинства.

2.1.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано пољопривредно газдинство у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинства, са активним статусом на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за доделу регрес за репродуктивни материјал корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Корисник који подноси захтев, не сме користи подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације) за исту намену, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја

2.1.7. Специфични критеријуми: За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.1.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.9. Критеријуми селекције:

2.1.10. Интензитет помоћи: Регрес се додељује на основу рачуна (картона за вештачко осемењавање крава) за осемењавање јунице/краве у текућој години. За рачуне (картона за вештачко осемењавање крава) који се односе на повађање крава/јуница не исплаћује се Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање). Максимални регрес за репродуктивни материјал за вештачко осемењавање крава је 2.000,00 динара – за осемењавање јуница и плоткиња из широке популације и осемењавање уматичених плоткиња и приплодног подмладка симентаслке расе и 2.500,00 динара – за осемењавање уматичених плоткиња и приплодног подмладка холштајн - фризијске расе.

2.1.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број подржаних газдинстава за регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање).
2	Број осемењених квалитетних приплодних грла.
3	Број осемењених квалитетних приплодних грла.

2.1.12. Административна процедура: У складу са Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград за 2022 годину и Правилником о додели регреса за репродуктивни метеријал - вештачко осемењавање крава, председник Општине Димитровград расписује Конкурс о додели регреса за репродуктивни метеријал - вештачко осемењавање. Након расписивања Конкурса подносилац захтева подноси потребну документацију и прописани образац на шалтеру Општинске управе Димитровград и иста се упућује организационој јединици надлежној за пољопривреду и рурални развој ОУ Димитровград. Организациона јединица надлежна за пољопривреду и рурални развој у складу са Правилником о додели регрес за репродуктивни метеријал - вештачко осемењавање крава, доноси Решење о испуњености услова за доделу регреса за репродуктивни материјал. Критеријуми, начин исплате подстицаја и друга питања од значаја регулисана су Правилником о додели регреса за репродуктивни метеријал - вештачко осемењавање крава. Конкурс је отворен до утрошка средстава, а закључно са 15.12.2022. године. Средства се додељују бесповратно, по редоследу пристиглих пријава до утрошка опредељених средстава. Бесповратна средства ће се исплаћивати у складу с приливом средстава у буџет Општине Димитровград.

2.2. Назив и шифра мере: 101 Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

2.2.1. Образложење: Обим производње у ратарској производња подмирује потребе пољопривредних газдинства која се баве сточарском производњом већих сточарских фарми. Доминантна култура је кукуруз. Уз кукуруз присутна је и производња пшенице, ражи, јечма... Приноси по јединици површине су ниски. Постојећа воћарска производња у општини углавном служи за задовољавање потребе самих домаћинстава са малим тржишним вишковима. У воћарству су првенствено присутни стари засади шљиве и јабуке. У последњих неколико година код десетак домаћинстава је успостављена производња језграстог и јагодичастог воћа које је намењено тржишту. Доминантне повртарске културе су кромпир, паприка и парадајз. Нешто интензивнија производња је у долини реке Нишаве где се примењује скроман развој пластеничке производње на малим површинама. Последњих година јавља се и тенденција успостављања прерада воћа и поврћа на газдинствима или у малим прерађивачким погонима који производе првенствено ајвар, пекмезе, мармеладе, сокове и др. У биљној производњи је доминантна производња травне масе за исхрану стоке. Пашњаци и ливаде су некултивисана земљишта која се екстензивно користе, а у великом броју случајева удаљеније парцеле се потпуно напуштају. На ораничним површинама налазе се природне ливаде, или ливаде које су засејане, али након дугог периода искоришћавања више одговарају категорији природних ливада. На територији општине има и сејаних ливада на којима се примењују агротехничке мере. Ове ливаде служе за производњу кабасте сточне хране. Површине под системима за наводњавање су симболичне и сконцентрисане су око Нишаве. Највећи број газдинстава врши екстензивни систем наводњавања цевима или системом кап по кап код пластеничке производње. Дренажни систем (комбиновани) постоји у Смиловском пољу и

покрива око 660 ha. У систему се налази 9.279 м отворене каналске мрезе. Вештачке акумулације Сават I и II се пуне преко овог система. Систем се некористи у циљу наводњавања предвиђених површина већ се врши порибљавање и користи се за спортски риболов. Највећи број домаћинстава која се баве пољопривредом поседују трактор и основне прикључне машине. Прикључне машине су намењене припреми земљишта и за кабасте сточне хране. Мањи број газдинстава поседује бераче кукуруза, сејалице и силокомбајне. Ова механизација се сем за сопствену употребу, користи и за услужно коришћење. Механизација је застарела, а процес обнове застареле механизације и набавке нове механизације је спор. Говедарска и овчарска производња су доминантне гране сточарства. У говедарској производњи доминира производња млека. Највећи број говеда чине сименталци и мелези у типу сименталца, мада је на највећој фарми у Димитровграду присутан одгој Холштајн – фризијске расе (ХФ). На територији Димитровграда се налазе две велике говедарске фарме са интензивним системом одгоја. Фарма у с. Смиловци има око 400 музних крава ХФ расе, и фарма у с. Изатовци има око 150 грла сименталске расе. Обе фарме имају слободни систем одгоја и затворени систем муже. Фарме које се налазе у процесу специјализације имају од десет до четрдесет крава. Систем одгоја је углавном заснован на везаном систему. У Димитровграду има око 15 фарми које се налазе у процесу специјализације. Број ових малих фарми се смањује, а основни узрок је старење газдинстава. Упркос тренду пада броја газдинства повећава се број грла стоке у одгоју код већих фарми и код произвођача који се налазе у процесу специјализације, повећава се производња млека (укупно и по грлу). Узрок за то је отварање великих фарми са интензивном производњом, формирањем малих фарми (од десет до четрдесет крава) и унапређење расног састава код већег броја пољопривредних газдинства. Упркос традицији, природним предиспозицијама и постојању великих привредних субјеката и овчарских објеката великог капацитета у прошлости, у Димитровграду се одгаја мали број грла оваца. Највеће фарме, око четири до пет, имају преко 100 оваца, док десетак фарми има преко 50 оваца. Остале фарме које се баве одгојем оваца имају у просеку 10-20 оваца. Производни систем је потпуно традиционалан. У одгоју се у мањем обиму користе пиротска и пиротска оплемењена праменка, док је највећи број оваца у одгоју резултат различитих и неконтролисаних укрштања. Присутна је изражена сезоност у производњи. На одређеном броју газдинстава овце се музу. Добијено млеко се користи за справљање сира, а у малим количинама и за справљање познатог старопланинског качкаваља. У последњих неколико година долази до развоја козарства, посебно у области Понишавља. У Димитровграду се одгаја око 1000 коза. Општина Димитровград је на територији целе општине 2012 године прогласила „Парк агробиодиверзитета“ обзиром да је на њеној територији један од најзначајнијих центара „in – situ“ очувања генетичких ресурса са преко 20 аутохтоних раса домаћих животиња. Систем гајења је релативно екстензиван, са малим бројем кошница по домаћинству. Просечан принос меда по кошници креће се око 15 кг по кошници годишње. Последњих година присутан је тренд раста број кошница на територији града што је условљено високим нивоом незапослености и релативно ниским почетним улагањем за бављење пчеларством. Главни проблеми у пчеларству у овој регији јесу нестандардизован квалитет меда и непостојање великих купаца. Опремање газдинстава потребном опремом модерниза производње, квалитет и квантіет су позитивни ефекти ове мере. Предвиђене мере су у складу са и стратешким документом “Секторски план руралног развоја општине Димитровград 2012 – 2021 год.” и приоритетом „Успостављање пољопривредне производње у функцији економског развоја“ реализацијом следећих специфичних циљева: повећање броја грла стоке квалитетног расног састава; опремање пољопривредних газдинства; сточарска производња усклађена са прописима и стандардима; повећање броја робних произвођача у сточарству; развој економски исплативије биљне производње и подизање количине и квалитета произведене сточне хране. Предвиђене мере су у складу са и стратешким документом “Секторски план руралног развоја општине Димитровград 2012 – 2021 год.” и приоритетом „Успостављање пољопривредне производње у функцији економског развоја“ реализацијом следећих специфичних циљева: повећање броја грла стоке квалитетног расног састава; опремање пољопривредних газдинстава; сточарска производња усклађена са прописима и стандардима; повећање броја робних произвођача у сточарству; развој економски исплативије биљне производње и подизање количине и квалитета произведене сточне хране. Предвиђене мере су у вези са националном Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014 - 2024 год.

2.2.2. Циљеви мере: 1. Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава; 2. Повећање производње, побољшање продуктивности и квалитета производа, смањење трошкова производње; 3. Унапређење техничко – технолошке опремљености; 4. Одрживо управљања ресурсима и заштите животне средине; 5. Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта; 6. Усклађивање са

правилима Уније, њеним стандардима, политикама и праксама.

2.2.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 101. Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинства, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2021 годину, је мера руралног развоја која је комплементарна са Национални програм руралног развоја од 2018 до 2020. године (Број: 320-6670/2018 од 30. јула 2018. године). Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњавање се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.2.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере су физичка лица и правна лица – носиоци регистрованог пољопривредног газдинства.

2.2.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано пољопривредно газдинство у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинства, са активним статусом на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за финансирање инвестиције корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Корисник за инвестицију за коју подноси захтев, не сме користи подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације) за исту намену, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја, осим подстицаја у складу са посебним прописом којим се уређује кредитна подршка регистрованим пољопривредним газдинствима; 5. У случају када корисник није власник катастарских парцела и објекта који су предмет инвестиције за коју се подноси захтев, неопходно је да на њима има право закупа, односно коришћења на основу уговора закљученог са закуподавцем физичким лицем или министарством надлежним за послове пољопривреде на период закупа, односно коришћења од најмање десет година почев од календарске године за коју се подноси захтев за коришћење подстицаја. Исти критеријум није примењив за Сектор воће, грожђе, поврће (укључујући печурке и цвеће) где се примењују специвични критеријуми који су предвиђени за дати сектор. 6. Наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење инвестицију која је предмет захтева у периоду од пет година од дана набавке приплодних грла, опреме, машина и механизације, односно изградње објекта; 7. Правна лица и предузетници да су уписани у регистар привредних субјеката и налазе се у активном статусу, те да није покренут поступак стечаја и ликвидације, односно, да није било више од 30 дана у блокади у периоду од годину дана пре подношења пријаве на конкурс (предузетници и правна лица); 8. Корисник и место реализације инвестиције морају бити са територије Општине Димитровград. Корисник мора да је пријављен на територији Општине Димитровград минимум шест (6) месеци.

2.2.7. Специфични критеријуми: Сектор млека • Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која поседују у свом власништву, односно у власништву члана РПГ 1–19 млечних крава; • У случају набавке нових машина и опреме за наводњавање прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која поседују у свом власништву, односно у власништву члана РПГ максимално 100 млечних крава; • У случају када се ради о набавци квалитетних приплодних грла, прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која на крају инвестиције поседују у свом власништву, односно у власништву члана РПГ: 3–100 квалитетних приплодних грла говеда млечних раса, односно 10–300 квалитетних приплодних грла оваца/коза; • Поседује адекватан објекат за држање квалитетних приплодних грла и минимум 1 ha обрадивог пољопривредног земљишта по условном грлу – за целокупно стадо на газдинству. Подстицаји се додељују за набавку максимум 3 јунице или 20 јагњади/двиски или 20 јаради/козица. Сектор меса • Прихватљиви корисници су они корисници који у Регистру објеката (у складу са Правилником о регистрацији, односно одобравању објеката за узгој, држање и промет животиња - Службени гласник РС, 36-2017) имају регистроване објекте са капацитетима за тов/узгој: мање од 20 јунади и/или мање од 150 грла приплодних оваца/коза и/или мање од 30 приплодних крмача

и/или мање од 100 товљеника свиња у турнусу и/или од 1.000-3.999 бројлера у турнусу. • У случају када се ради о набавци квалитетних приплодних животиња, прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која на крају инвестиције поседују у свом власништву, односно у власништву члана РПГ: 3-100 квалитетних приплодних грла говеда товних рас, односно 10-300 квалитетних приплодних грла оваца/коза, или 5-100 грла квалитетних приплодних крмача; • Поседује адекватан објекат за држање квалитетних приплодних грла и минимум 1 ha обрадивог пољопривредног земљишта по условном грлу – за целокупно стадо на газдинству. Подстицаји се додељују за набавку максимум 3 јунице или 20 јагњади/двиски или 20 јаради/козица. Сектор воћа, грожђа, поврћа (укључујући печурке и цвећа): • Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која у свом власништву, односно у власништву члана РПГ имају: мање од 2 ха јагодичастог воћа и хмеља; односно мање од 5 ha другог воћа, односно 0,1- 50 ha цвећа, односно 0,2-100 ha винове лозе. • У случају подизања нових или обнављања постојећих (крчење и подизање) производних (са наслоном) и матичних засада воћака и винове лозе прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која на крају инвестиције имају у свом власништву, односно у власништву члана РПГ: 0,1-50 ha јагодастих врста воћака и хмеља, 0,3-100 ha другог воћа, 0,2-100 ha винове лозе. • У случају подизања нових или обнављања постојећих (крчење и подизање) производних (са наслоном) и матичних засада воћака и винове лозе да поседује у власништву површине намењене за заснивање нових засада и успостављање пластеничке производње и да је исто пријављено приликом регистрације пољопривредног газдинстава, да није под било каквим теретом (хипотека, плодоуживање и друго), односно да су у моменту подношења пријаве окончани сви поступци доказивања власништва и да нема забележбе у листу непокретности да је предметно земљиште под теретом. • Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која на крају инвестиције имају у свом власништву, односно у власништву члана РПГ мање од 0,5 ha пластеника или мање од 3 ha производње поврћа на отвореном простору. При набавци фолије за пластеничку производњу подстицај се додељује само за набавку биолошки разградиве фолије. Сектор пчеларства •У сектору пчеларства прихватљиви корисници треба да имају 5 – 500 кошница.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.1.1	Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса: говеда, оваца и коза
101.1.2	Изградња капацитета за прикупљање, обраду, паковање, складиштење и одлагање чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, укључујући инсталацију опреме
101.1.3	Опрема за мужу, хлађење и чување млека на фарми, укључујући све елементе, материјале и инсталације
101.1.4	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортори за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака
101.1.5	Машине и опрема за припрему сточне хране, за храњење и напајање животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну;
101.1.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.1.7	Опрема за третман папака
101.1.8	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
101.1.9	Машине за примарну обраду земљишта
101.1.10	Машине за допунску обраду земљишта
101.1.11	Машине за ђубрење земљишта
101.1.12	Машине за сетву
101.1.13	Машине за заштиту биља
101.1.14	Машине за убирање односно скидање усева
101.1.15	Машине за транспорт
101.1.17	Машине и опрема за наводњавање усева
101.2.1	Набавку квалитетних приплодних грла говеда, оваца, коза и свиња које се користе за производњу меса
101.2.4	Изградња/реконструкција као и опремање објеката за гајење крмача и производњу прасади за тов
101.2.18	Машине и опрема за наводњавање усева
101.4.1	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе
101.4.2	Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу
101.4.3	Подизање, набавка и опремање система противградне заштите у воћњацима и вишегодишњим засадима
101.4.4	Подизање/набавка жичаних ограда око вишегодишњих засада
101.4.15	Набавка опреме-линија за паковање и обележавање производа
101.4.28	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева
101.5.10	Машине и опрема за наводњавање усева
101.6.1	Набавка нових пчелињих друштава
101.6.2	Набавка опреме за пчеларство
101.6.3	Набавка возила и приколица за транспорт пчелињих друштава

2.2.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Број чланова комерцијалног регистрованог пољопривредног газдинства (укључујући и носиоца РПГ).		до 2 - 10; од 3 до 4 - 15; 5 и више 20.
2	Досадашње коришћење бесповратних средстава Фонда за развој пољопривреде Општине Димитровград од стране подносиоца захтева		0 или I - 20; II - 10; III - 5.
3	Оцена одрживости инвестиције/повећање обима производње за коју се тражи додела подстицаја		ниска 0; средња 10; висока 20.
4	Пољопривредно газдинство се налази на подручју Забрђа, Висока, Бурела и Дерекула (место реализације инвестиције)	да	20
5	Подносилац захтева је жена	да	10
6	Подносилац захтева је члан задруге	да	10
7	Подносилац захтева бави се пољопривредном производњом – у својству делатности		искључиво - 30; додатно и пензионери - 10.
8	Старост подносилац захтева носилац пољопривредног газдинства		до 40 год - 20; од 41 до 55 год. - 15; 56 год и више - 10.

2.2.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи износи 70% укупних прихватљивих трошкова ако је подносилац захтева пољопривредни произвођач који се искључиво бави пољопривредном производњом. Интензитет помоћи износи 50% укупних прихватљивих трошкова ако је подносилац захтева пензионер или се бави пољопривредном производњом у својству додате делатности. Интензитет помоћи износи 80% укупних прихватљивих трошкова код следећих инвестиција: 101.1.1; 101.1.2; 101.1.3 и 101.1.4. Минимални износ повраћаја средстава је 10.000,00 РСД, максимални износ повраћаја средстава је 500.000,00 РСД. Максимална висина повраћаја по приплодном грлу за инвестицију 101.1.1 определиће се Конкурсом у складу са актуалном ценом на тржишту. Потенцијални корисник подстицајних средстава има право да поднесе више захтева у оквиру средстава планираних за подстицајне мере руралног развоја. Потенцијаном кориснику је ограничена максимална висина подстицаја по подносиоцу на 500.000,00 динара на основу планираних инвестиција у оквиру Мера руралног развоја за 2021 годину. За доделу свих субвенција висина подстицаја се израчунава на основу набавне цене умањене за износ средстава на име ПДВ-а.

2.2.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број подржаних пројеката.
2	Укупан број поднесених захтева.

2.2.12. Административна процедура: Административна процедура, критеријуми, начин исплате подстицаја и друга питања од значаја регулисана су Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мера руралног развоја на територији општине Димитровград у 2022. У складу са Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград за 2022 годину и Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мера руралног развоја на територији општине Димитровград у 2022, председник Општине Димитровград расписује Конкурс о реализацији мера. Председник Општине Димитровград решењем образује Комисију за реализацију програма мера пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину (у даљем тексту – Комисија). Административно – техничке послове Комисије обавља организациона јединица надлежна за послове пољопривреде и руралног развоја Општинске управе општине Димитровград. Пријаве на Конкурс са прописаном документацијом достављају се путем поште на адресу: Општина Димитровгра, ул. Балканска бр.2. 18320 Димитровгра, са назнаком или непосредно на писарници Општинске управе Општине Димитровград у затвореној коверти са пуном адресом пошиљаоца на полеђини коверте. Комисија утврђује листу подносилаца пријава који испуњавају услове на основу достављене документације, у складу с Конкурсом и Правилником. У складу с критеријумима, који су дефинисани Програмом и Правилником, формира се бодовна листа на основу

које се додељују бесповратна средства . Комисија има право да заседа, када процени да су се стекли услови за доношење записника са предлогом одлуке о додели средстава у ком ће навести укупан број поднетих пријава са приказом тражених средстава, прихватљиве пријаве са приказом бодова и износа, неприхватљиве пријаве разврстане по разлозима неприхватљивости. Предлогом одлуке о додели средстава утврђени су појединачни износи средстава по подносиоцу пријаве коме су одобрена средства и начин бодовања, а подносиоцима пријава којима средства нису одобрена наводе се разлози одбијања/одбацивања. Одлуку о додели средстава доноси Општинско веће општине Димитровград на основу образложене Листе вредновања и рангирања коју је сачинила Комисија. Одлука о додели средстава објављује се на огласној табли, званичној интеренет страници Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs). Након донете одлуке којом се одобравају подстицајна средства, подносилац пријаве се позива да потпише уговор са председником Општине Димитровград, којим ће бити регулисана међусобна права, обавезе и одговорности, рокови реализације, динамика преноса средстава, обавезе наменског трошења средстава и извештавања, као и достављања средстава обезбеђења од стране корисника средстава за случај ненаменског трошења средстава или неизвршавања обавеза у року, затим поступак у случају раскида сарадње и друга питања од значаја за реализацију тог уговора. Средства се додељују бесповратно, по редоследу пристиглих пријава до утрошка опредељених средстава. Бесповратна средства ће се исплаћивати у складу с приливом средстава у буџет Општине Димитровград. Конкурс је отворен до утрошка средстава, а закључно са 30.11.2019. године. Резултати Конкурса биће објављени на огласној табли Општине Димитровград и на званичном сајту Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs).

2.3. Назив и шифра мере: 104 Управљање ризицима

2.3.1. Образложење: Осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња има позитиван ефекат у смислу повећања броја корисника и све већег прихватања ове мере као неопходну и реалну потребу за осигурањем, у односу на климатске појаве и друге негативне утицаје на пољопривредну производњу. Како су штете на пољопривредним усевима, плодовима, животињама и другим ресурсима, редован пратилац пољопривредне производње и како велику штету посебно чине елементарне непогоде, које су из године у годину све чешће и обимније, неопходно је подстицати реализацију овог програма. Такође велику штету на усевима и воћу, причињава разна дивљачи, а и сточни фонд је подложан болестима и угинућу. Штете већег обима превазилази могућност санирања од стране произвођача и могу озбиљно да угрозе даљи опстанак газдинства, а тиме и дугорочно одрживи развој пољопривредне производње, с тога је било која висина помоћи од значаја.

2.3.2. Циљеви мере: Повраћај дела средстава премије осигурања за усеве, плодове и животиње с циљем да се пружи подршка пољопривредним произвођачима да осигурају усеве, плодове и стоку чиме се обезбеђује смањивање трошкова, уколико дође до негативних последица, штете проузроковане природним непогодама и другим ванредним догађајима. – увођење газдинства у обавезу осигурања, повећање стабилност дохотка пољопривредних газдинства.

2.3.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 104.3 Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера руралног развоја која је комплементарна са Национални програм руралног развоја од 2018 до 2020. године (Број: 320-6670/2018 од 30. јула 2018. године). Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњавање се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.3.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере су физичка лица – носиоци регистрованих пољопривредних газдинства.

2.3.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано пољопривредно газдинство у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинства, са активним статусом на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за финансирање инвестиције корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Корисник који подноси захтев, не сме користи подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације) за исту намену, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја, осим подстицаја у складу са посебним прописом којим се уређује кредитна подршка регистрованим пољопривредним газдинствима. 5. Да је полиса осигурања код друштва за осигурање осигурала усеве и плодове од ризика умањења приноса, расаднике и животиње од ризика који су прописани условима осигуравајућих друштава, у периоду од 1. новембра претходне до 31.октобра текуће године.

2.3.7. Специфични критеријуми: За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
104.3	Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња

2.3.9. Критеријуми селекције:

2.3.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи за осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња износи 50% од висине премије осигурања без ПДВ-а. Максимални износ подстицаја за једно пољопривредно газдинство у току 2022.године је 20.000,00 динара на име осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња. Мера ће трајати у периоду од објављивања конкурса па до утрошка планираних средстава, односно најкасније до 31.10.2022. године.

2.3.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број примљених захтева.
2	Број одобрених захтева.

2.3.12. Административна процедура: Административна процедура, критеријуми, начин исплате подстицаја и друга питања од значаја регулисана су Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију Мера руралног развоја на територији општине Димитровград у 2022. У складу са Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград за 2022 годину и Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију Мера руралног развоја на територији општине Димитровград у 2022, председник Општине Димитровград расписује Конкурс о реализацији мере. Председник Општине Димитровград решењем образује Комисију за реализацију програма мера пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину (у даљем тексту – Комисија). Административно – техничке послове Комисије обавља организациона јединица надлежна за послове пољопривреде и руралног развоја ОУ Димитровград. Пријаве на Конкурс са прописаном документацијом достављају се путем поште на адресу: Општина Димитровгра, ул. Балканска бр.2. 18320 Димитровгра, са назнаком или непосредно на писарници Општинске управе Општине Димитровград у затвореној коверти са пуном адресом пошиљаоца на полеђини коверте. Комисија утврђује листу подносилаца пријава који испуњавају услове на основу достављене документације, у складу с Конкурсом и Правилником. У складу с критеријумима, који су дефинисани Програмом и Правилником, формира се бодовна листа на основу које се додељују

бесповратна средства . Комисија има право да заседа, када процени да су се стекли услови за доношење записника са предлогом одлуке о додели средстава у ком ће навести укупан број поднетих пријава са приказом тражених средстава, прихватљиве пријаве са приказом бодова и износа, неприхватљиве пријаве разврстане по разлозима неприхватљивости. Предлогом одлуке о додели средстава утврђени су појединачни износи средстава по подносиоцу пријаве коме су одобрена средства и начин бодовања, а подносиоцима пријава којима средства нису одобрена наводе се разлози одбијања/одбацивања. Одлуку о додели средстава доноси Општинско веће општине Димитровград на основу образложене Листе вредновања и рангирања коју је сачинила Комисија. Одлука о додели средстава објављују се на огласној табли, званичној интеренет страници Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs). Након донете одлуке којом се одобравају подстицајна средства, подносилац пријаве се позива да потпише уговор са председником Општине Димитровград, којим ће бити регулисана међусобна права, обавезе и одговорности, рокови реализације, динамика преноса средстава, обавезе наменског трошења средстава и извештавања, као и достављања средстава обезбеђења од стране корисника средстава за случај ненаменског трошења средстава или неизвршавања обавеза у року, затим поступак у случају раскида сарадње и друга питања од значаја за реализацију тог уговора. Средства се додељују бесповратно, по редоследу пристиглих пријава до утрошка опредељених средстава. Бесповратна средства ће се исплаћивати у складу с приливом средстава у буџет Општине Димитровград. Конкурс је отворен до утрошка средстава, а закључно са 31.10.2022. године. Резултати Конкурса биће објављени на огласној табли Општине Димитровград и на званичном сајту Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs).

2.4. Назив и шифра мере: 201.3 Органска производња

2.4.1. Образложење: Имајући у виду природно-географске ресурсе и друштвене карактеристике, Општина Димитровград пружа могућност за развој органске производње. Овај вид пољопривреде може значајно допринети развоју руралних подручја, а тиме и пољопривреде уопште. Органска производња различитих органских производа на подручју Општине Димитровград, у складу је са захтевима потрошача за органском храном, уз примену поступака који нису штетни за здравље људи, биљака, животиња и животну средину. Општина Димитровград је издвојио средства за инвестиције које ће подржати када је у питању органска пољопривредна производња. До сада, Општина Димитровград је подржавлала инвестиције које се односе на Контролу и сертификацију. Општина Димитровград подржаће органске пољопривредне произвођаче и путем субвенционисања набавке неопходне опреме и ситне механизације у органској пољопривредној производњи као и садни и семенски материјал дозвољен за употребу у органској производњи.

2.4.2. Циљеви мере: Општи циљеви односе се на одрживо управљање ресурсима и заштиту животне средине, унапређење органске производње, система контроле, сертификације и надзора у органској производњи и очување биолошке разноврсности. Специфични циљеви: производња квалитетне и здравствено безбедне хране; повећање броја произвођача укључених у програм; повећање површине земљишта под органском производњом; рационално коришћење енергије и природних ресурса; уравнотежена биљна производња која уважава природне системе и циклусе, побољшава квалитет земљишта, воде и ваздуха; социјална одрживост кроз већу одговорност према захтевима потрошача.

2.4.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 201.3 Органска производња, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера руралног развоја која је комплементарна са Национални програм руралног развоја од 2018 до 2020. године (Број: 320-6670/2018 од 30. јула 2018. године). Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњаваће се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.4.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници средстава ове мере су пољопривредни произвођачи - физичка лица и удружења пољопривредних произвођача, који су заинтересовани да започну органску пољопривредну производњу, као и произвођачи који су започели процес органске пољопривредне производње, произвођачи чија је производња у периоду конверзије, произвођачи којима је завршен период конверзије и налазе се у поступку издавања сертификата, и произвођачи који имају

сертификовану биљну производњу.

2.4.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано пољопривредно газдинство у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинства, са активним статусом на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за финансирање инвестиције корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Корисник за инвестицију за коју подноси захтев, не сме користи подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације) за исту намену, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја, осим подстицаја у складу са посебним прописом којим се уређује кредитна подршка регистрованим пољопривредним газдинствима; 5. У случају када корисник није власник катастарских парцела и објекта који су предмет инвестиције за коју се подноси захтев, неопходно је да на њима има право закупа, односно коришћења на основу уговора закљученог са закуподавцем физичким лицем или министарством надлежним за послове пољопривреде на период закупа, односно коришћења од најмање десет година почев од календарске године за коју се подноси захтев за коришћење подстицаја. 6. Наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење инвестицију која је предмет захтева у периоду од пет година од дана набавке; 7. Корисник и место реализације инвестиције морају бити са територије Општине Димитровград. Корисник мора да је пријављен на територији Општине Димитровград минимум шест (6) месеци.

2.4.7. Специфични критеријуми: - Да корисник има закључен уговор са овлашћеном контролном организацијом за контролу и сертификацију органске производње (у периоду конверзије или /и органском статусу), - да корисник обавља производњу у складу са прописима којима се уређује органска производња.

2.4.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
201.3.1	Садни и семенски материјал дозвољен за употребу у органској производњи
201.3.2	Контрола и сертификација
201.3.4	Друге инвестиције које се односе на органску производњу а део су свих осталих мера руралног развоја

2.4.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере с обзиром на то да није предвиђено рангирање потенцијалних корисника. Мера се спроводи према редоследу пристиглих захтева, до утрошка средстава.	не	

2.4.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи износи 70% укупних прихватљивих трошкова ако је подносилац захтева пољопривредни произвођач који се искључиво бави пољопривредном производњом. Интензитет помоћи износи 50% укупних прихватљивих трошкова ако је подносилац захтева пензионер или се бави пољопривредном производњом у својству додате делатности. Минимални износ повраћаја средстава је 5.000,00 РСД, максимални износ повраћаја средстава је 100.000,00 РСД. За доделу свих субвенција висина подстицаја се израчунава на основу набавне цене умањене за износ средстава на име ПДВ-а.

2.4.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Површина пољопривредног земљишта на којем је потребно извршити заштиту и наводњавање усева
2	Површина пољопривредног земљишта које испуњава услове за органску пољ. производњу
3	Укупан број пољопривредних произвођача који се баве органском производњом

2.4.12. Административна процедура: Административна процедура, критеријуми, начин исплате подстицаја и друга питања од значаја регулисана су Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мере „Органска производња“ на територији општине Димитровград у 2022. У складу са Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград за 2022 годину и Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мере „Органска производња“ на територији општине Димитровград у 2022, председник Општине Димитровград расписује Конкурс о реализацији мера. Председник Општине Димитровград решењем образује Комисију за реализацију програма мера пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину (у даљем тексту – Комисија). Административно – техничке послове Комисије обавља организациона јединица надлежна за послове пољопривреде и руралног развоја Општинске управе општине Димитровград. Пријаве на Конкурс са прописаном документацијом достављају се путем поште на адресу: Општина Димитровгра, ул. Балканска бр.2. 18320 Димитровгра, са назнаком или непосредно на писарници Општинске управе Општине Димитровград у затвореној коверти са пуном адресом пошиљаоца на полеђини коверте. Комисија утврђује листу подносилаца пријава који испуњавају услове на основу достављене документације, у складу с Конкурсом и Правилником. У складу с критеријумима, који су дефинисани Програмом и Правилником, формира се бодовна листа на основу које се додељују бесповратна средства . Комисија има право да заседа, када процени да су се стекли услови за доношење записника са предлогом одлуке о додели средстава у ком ће навести укупан број поднетих пријава са приказом тражених средстава, прихватљиве пријаве са приказом бодова и износа, неприхватљиве пријаве разврстане по разлозима неприхватљивости. Предлогом одлуке о додели средстава утврђени су појединачни износи средстава по подносиоцу пријаве коме су одобрена средства и начин бодовања, а подносиоцима пријава којима средства нису одобрена наводе се разлози одбијања/одбацивања. Одлуку о додели средстава доноси Општинско веће општине Димитровград на основу образложене Листе вредновања и рангирања коју је сачинила Комисија. Одлука о додели средстава објављује се на огласној табли, званичној интеренет страници Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs). Након донете одлуке којом се одобравају подстицајна средства, подносилац пријаве се позива да потпише уговор са председником Општине Димитровград, којим ће бити регулисана међусобна права, обавезе и одговорности, рокови реализације, динамика преноса средстава, обавезе наменског трошења средстава и извештавања, као и достављања средстава обезбеђења од стране корисника средстава за случај ненаменског трошења средстава или неизвршавања обавеза у року, затим поступак у случају раскида сарадње и друга питања од значаја за реализацију тог уговора. Средства се додељују бесповратно, по редоследу пристиглих пријава до утрошка опредељених средстава. Бесповратна средства ће се исплаћивати у складу с приливом средстава у буџет Општине Димитровград. Конкурс је отворен до утрошка средстава, а закључно са 30.11.2022. године. Резултати Конкурса биће објављени на огласној табли Општине Димитровград и на званичном сајту Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs).

2.5. Назив и шифра мере: 301 Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга

2.5.1. Образложење: Лоше стање инфраструктуре у селима Општине Димитровград и предиспозиције за развој туризма у циљу диверзификације руралне економије, обавезује општину да инвестира у изградњи, одржавању и очување објеката у руралном подручју.

2.5.2. Циљеви мере: • Повећање квалитета живота на селу. • Стварање предуслова за развој руралног туризма. • Очување културног и историјског наслеђа. • Очување животне средине.

2.5.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 301 Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера руралног развоја

која је комплементарна са Национални програм руралног развоја од 2018 до 2020. године (Број: 320-6670/2018 од 30. јула 2018. године). Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњавање се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.5.4. Крајњи корисници: Савети месних заједница, месне заједице.

2.5.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.5.6. Општи критеријуми за кориснике: Савети месних заједница и месне заједице са територије општине Димитровград. Обезбеђено учешће корисника – материјално или учешће активностима које могу да се вредностно искажу (грађевински материја, рад становника МЗ, ангажовање њихове механизације ...).

2.5.7. Специфични критеријуми: Усаглашеност са локалним стратешким документима: • Стратегија локалног одрживог развоја општине Димитровград. • Сеторски план руралног развоја општине Димитровград. • Стратегија развоја туризма општине Димитровград.

2.5.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
301.4	Инвестиције у успостављање, унапређење или проширење основих услуга локалном становништву везаних за одмор и културу, укључујући и пратећу инфраструктуру
301.5	Инвестиције у рекреативну инфраструктуру за јавну употребу, туристичке инфо центре и туристичку инфраструктуру мањег обима

2.5.9. Критеријуми селекције:

2.5.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи Општине Димитровград од 80 до 100%.

2.5.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број поднесених захтева.
2	Укупан број подржаних пројеката.

2.5.12. Административна процедура: Одлуку о додели средства за меру 301 „Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре“ доноси Општинско веће Општине Димитровград, на основу поднетих захтева. Општинско веће општине Димитровград ће одлуке о опредељивању средстава доносити у складу са утврђеним критеријумима. Избор пружаоца услуге вршиће у складу са Законом о јавним набавкама.

2.6. Назив и шифра мере: 402 Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

2.6.1. Образложење: Одрживи развој пољопривреде и руралних подручја захтева да буде заснован на праћењу нових технологија, стручном усавршавању и константном трансферу знања и информација. Пољопривредни произвођачи и сеоско становништво све теже успевају да самостално, без икакве стручне помоћи примењују иновације у производњи, пласману, развоју непољопривредних делатности, маркетингу и другим активностима везаним за развој руралних средина. Облици стицања нових знања – стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности биће усмерене на пољопривредне произвођаче, сеоско становништво и на стручњаке локалног агросектора, из свих пољопривредних и непољопривредних области, који ће резултате стручног усавршавања користити за

даљи рурални развој на подручју општине Димитровград. Подршка информативним активностима обухватиће подршку промоције развојних потенцијала и потреба села, очувања традиције, подршку активностима везаним за подизање нивоа пласмана производа и услуга и активностима везаним за развој села у образовном, здрвственом, културном, спортском, социолошком и осталим аспектима, који ће утицати на побољшање квалитета живота сеоског становништва. Општина Димитровград у сарадњи са удружењима, пре свега са удружење пчелара организује предавања током зимског периода на различите теме које су од интереса за пчеларе. Слична предавања организују се и у сардњи са удружењем Биобалкан под формом зимсих школа органске пољопривреде. Одличном сарадњом Општине Димитровград и ПСС Пирот сваке године организују се низ семинара и тренига пресвега на темама из области сточарства, воћарства и органске пољопривреде. Сарадњом Општине Димитровград и Факултета ветеринарске медицине током летњих месеци организују се посете предавача и студената пољопривредним газдинствима на подручју Старе планине. Општина Димитровград организује редовне посете сајмовима у Београду, Нишу и Новом Саду. Суфинансирањем одржавања традиционалних манифестација доприноси се јачању локалних заједница, очувању културне баштине, сеоских обичаја и традиције, које су уско повезане са пољопривредном производњом, сеоским окружењем и начином живота. Стога је важно, пре свега, очувати и заштитити културну баштину и традиционалне вредности, али и нагласити значај пољопривреде, кроз организацију традиционалних манифестација. Одржавање сеоских манифестација типа сајмова и изложби које су везане за пољопривреду, прераду, исхрану и рурални развој суфинансираће се са циљем: промоције пољопривредних производа, проширења тржишта домаћих производа, као и ради повезивања произвођача инпута, пољопривредних произвођача, прерађивача, продаваца и купаца пољопривредних производа. Научно стручне манифестације обрађиваће теме везане за: унапређење пољопривредне производње, прераду пољопривредних производа, сигурност хране и квалитет производа, организовање пољопривредних произвођача, рурални развој и друге теме од значаја.

2.6.2. Циљеви мере: • Развој пољопривреде и руралних подручја заснован на знању; • Повећање доступности и квалитета знања, унапређење социјалне и економске инклузије малих и средњих газдинстава и микропредузећа у руралним срединама; • Одрживи развој, заштита ресурса, побољшање биодиверзитета и смањење миграције становништва; • Јачање капацитета и промоција руралних средина; • Повезивање пољопривредних произвођача.

2.6.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 402. Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера руралног развоја која је комплементарна са Национални програм за пољопривреду за период 2018 – 2020. године, („Службени гласник РС“, број 120/17 од 30.12.2017. године).

2.6.4. Крајњи корисници: Циљна група су носиоци и чланови регистрованих пољопривредних газдинства са територије општине Димитровград, и удружења грађана која се баве пољопривредном производњом или руралним развојем.

2.6.5. Економска одрживост: Није примењиво.

2.6.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано удружење грађана или земљорадничка задруга на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за финансирање инвестиције корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Удружења грађана и земљорадничке задруге да су уписани у регистар привредних субјеката и налазе се у активном статусу, те да није покренут поступак стечаја и ликвидације, односно, да није било више од 30 дана у блокади у периоду од годину дана пре подношења пријаве на конкурс (предузетници и правна лица).

2.6.7. Специфични критеријуми: Није примењива

2.6.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
402.1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања

2.6.9. Критеријуми селекције:

2.6.10. Интензитет помоћи: Општина Димитровград, финансира са највише 100% активности која се односи на стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности, као и организовање информативних активности посете и учешћа на сајмовима, изложбама, манифестацијама, студијским путовањима.

2.6.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број примљених захтева.
2	Број одобрених захтева.

2.6.12. Административна процедура: Средства за инвестицију 402.1 „Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања“, распоређује Општинско веће општине Димитровград, на основу поднетих захтева или предлога организационе јединице надлежне за пољопривреду и рурални развој ОУ Димитровград. Избор пружаоца услуге вршиће у складу са Законом о јавним набавкама.

2.7. Назив и шифра мере: 601 601 Набавка приплодних грла аутохтоних раса домаћих животиња.

2.7.1. Образложење: Подручје општине Димитровград представља једно од најзначајнијих подручја Србије у области очувања генетичких ресурса домаћих животиња, а уједно је декларацијом Скупштине општине Димитровград у новембру 2012. Године, проглашено за Парк агробиодиверзитета. 15 газдинстава укључено је у тзв. „on-farm, in situ“ програм очувања аутохтоних раса, узгајајући следеће расе: домаћи брдски коњ (око 100 грла свих старосних категорија), балкански магарац (око 40 грла свих старосних категорија), домаћи биво (17 грла свих старосних категорија), буша (преко 300 грла свих старосних категорија), пиротска овца (око 200 грла); каракачанска овца (око 300 грла); бардока (око 100 грла); сврљишка овца (око 200 грла); балканска коза (око 150 грла); мангулица, сврљишка кокош (око 50 грла), каракачански пас, шарпланинац.... Очување и одрживо коришћење генетичких ресурса наведено је у локалним стратешким Стратегија одрживог економског развоја и Секторски план руралног развоја. Циљ ове мере је да унапреди услове за очување и одрживо коришћење генетичких ресурса кроз подршку одгајивачима. Спровођењем ове мере, очекује се повећање броја одгајивача, односно броја локација очувања, као и укупан број животиња која припадају категорији аутохтоних раса чиме ће стабилизовати статус ових раса. Одгајивачи аутохтоних раса на подручју Димитровграда суочени су са следећим препрекама. Нижи обим производње у поређењу са газдинствима која производњу заснивају на алохтоним расама које су конкурентније у интензивним системима држања (за које карактеристична производња за масовну потрошњу). Иако су аутохтоне расе у екстензивним и полуекстензивним системима конкурентније у погледу самог квалитета производа, ниска куповна моћ грађана онемогућава продају производа аутохоних раса по вишим ценама. Недовољна препознатљивост производа аутохтоних раса и њиховог етичког, научног, еколошког, историјског и економског значаја. „in breeding“ као последица малог броја преосталих животиња аутохтоних раса и услед недовољне финансијске моћи одгајивача да са стране допреме „свежу крв“, односно мушка приплодна грла и нове линије. У случају пиротске овце, која је најугроженија аутохтона раса оваца на подручју Србије, неопходна је идентификација и карактеризација на терену.

2.7.2. Циљеви мере: Подстицај за набавку приплодних грла (нарочито мушких), као и подстицај за формирање нових колекција, довешће до још већег профилисања општине Димитровграда као подручја

које представља уточиште за аутохтоне расе овог дела Европе. Намера општине Димитровград да газдинства која одгајају аутохтоне расе постану сутб агроекотуристичке понуде руралног подручја општине. Набавком нових линија/родова односно мушких приплодних грла, отклониће опасност од негативних појава које носи укрштање у сродству. Истовремено, уређење газдинстава створиће додатне услове неопходне за развој агроекотуризма као суштинског начина за економску валоризацију генетичких ресурса домаћих животиња. Плаћање за пропуштену добит када је реч о биволима, овцама и козама, неопходна је мера која би помогла очување раса које су тренутно у економском смислу посебно неконкурентне у поређењу са алохтоним расама коришћеним у интензивним системима производње.

2.7.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Мера 601 Набавка приплодних грла аутохтоних раса домаћих животиња, Програма мера подршке пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину, је мера руралног развоја која је комплементарна са Национални програм руралног развоја од 2018 до 2020. године (Број: 320-6670/2018 од 30. јула 2018. године). Давањем писане изјаве уз материјалну и кривичну одговорност подносиоци пријаве изјашњаваће се да ли су користили средства Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде по истом основу за који конкуришу код Општине Димитровград.

2.7.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере су физичка лица и правна лица – носиоци регистрованог пољопривредног газдинства.

2.7.5. Економска одрживост: Подносилац захтева није у обавези да докаже кроз бизнис план економску одрживост пројекта.

2.7.6. Општи критеријуми за кориснике: 1. Подносилац пријаве је регистровано пољопривредно газдинство у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинства, са активним статусом на територији општине Димитровград. 2. Подносилац пријаве нема неизмирене доспеле пореске обавезе према Општини Димитровград, као и друге неизмирене обавезе према Општини Димитровград и јавним предузећима чији је оснивач Општина Димитровград. 3. У случају подношења захтева за финансирање инвестиције корисник мора да испуни доспеле обавезе по раније одобреним инвестицијама финансираним из средстава буџетског Фонда за развој пољопривреде и руралног подручја општине Димитровград и према другим фондовима Општине Димитровград. 4. Корисник за инвестицију за коју подноси захтев, не сме користи подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације) за исту намену, односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја, осим подстицаја у складу са посебним прописом којим се уређује кредитна подршка регистрованим пољопривредним газдинствима; 5. Наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење инвестицију која је предмет захтева у периоду од пет година од дана набавке приплодних грла; 6. Корисник и место реализације инвестиције морају бити са територије Општине Димитровград. Корисник мора да је пријављен на територији Општине Димитровград минимум шест (6) месеци.

2.7.7. Специфични критеријуми: За набавку мушких приплодних животиња треба да поседују најмање 3 женска приплодна грла одговарајуће аутохтоне расе (за копитаре, свиње и велике преживаре), односно најмање 20 женских приплодних грла (за мале преживаре и живину) одговарајуће аутохтоне расе. За набавку нових колекција – услов је да поседују техничке услове за прихват, држање и коришћење животиња. За доделу подстицаја за набавку приплодних животиња аутохтоних раса могу се прихватити само грла набављена ван подручја пиротског управног округа.

2.7.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
601	Очување животињских генетичких ресурса

2.7.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Број чланова комерцијалног регистрованог пољопривредног газдинства (укључујући и носиоца РПГ).		до 2 - 10; од 3 до 4 - 15; 5 и више 20.
2	Досадашње коришћење бесповратних средстава Фонда за развој пољопривреде Општине Димитровград од стране подносиоца захтева		I - 20; II - 10; III - 5.
3	Оцена одрживости инвестиције/повећање обима производње за коју се тражи додела подстицаја		ниска 0; средња 10; висока 20.
4	Пољопривредно газдинство се налази на подручју Забрђа, Висока, Бурела и Дерекула (место реализације инвестиције)	да	20
5	Подносилац захтева је жена	да	10
6	Подносилац захтева је задруга или члан задруге	да	10
7	Подносилац захтева бави се пољопривредном производњом – у својству делатности		искључиво - 30; додатно и пензионери - 10.
8	Старост подносилац захтева носилац пољопривредног газдинства		до 40 год - 20; од 41 до 55 год. - 15; 56 год и више - 10.

2.7.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи износи 80% укупних прихватљивих трошкова. Минимални износ повраћаја средстава је 5.000,00 РСД, максимални износ повраћаја средстава је 100.000,00 РСД. Максимална висина повраћаја по приплодном грлу определиће се Конкурсом у складу са актуалном ценом на тржишту. За доделу свих субвенција висина подстицаја се израчунава на основу набавне цене умањене за износ средстава на име ПДВ-а.

2.7.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број приплодних животиња унутар категорија аутохтоних раса на територији општине Димитровград
2	Укупан број аутохтоних раса на подручју општине у програму тзв. „in situ“ очувања на територији општине Димитровград

2.7.12. Административна процедура: Административна процедура, критеријуми, начин исплате подстицаја и друга питања од значаја регулисана су Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мере „Набавка приплодних грла аутохтоних раса домаћих животиња“ на територији општине Димитровград у 2022. У складу са Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Димитровград за 2022 годину и Правилником о додели подстицајних средстава за реализацију мере „Набавка приплодних грла аутохтоних раса домаћих животиња“ на територији општине Димитровград у 2022, председник Општине Димитровград расписује Конкурс о реализацији мера. Председник Општине Димитровград решењем образује Комисију за реализацију програма мера пољопривредне политике и политике руралног развоја Општине Димитровград за 2022 годину (у даљем тексту – Комисија). Административно – техничке послове Комисије обавља организациона јединица надлежна за послове пољопривреде и руралног развоја Општинске управе општине Димитровград. Пријаве на Конкурс са прописаном документацијом достављају се путем поште на адресу: Општина Димитровгра, ул. Балканска бр.2. 18320 Димитровгра, са назнаком или непосредно на писарници Општинске управе Општине Димитровград у затвореној коверти са пуном адресом пошиљаоца на полеђини коверте. Комисија утврђује листу подносилаца пријава који испуњавају услове на основу достављене документације, у складу с Конкурсом и Правилником. У складу с критеријумима, који су дефинисани Програмом и Правилником, формира се бодовна листа на основу које се додељују бесповратна средства . Комисија има право да заседа, када процени да су се стекли услови за доношење записника са предлогом одлуке о додели средстава у ком ће навести укупан број поднетих пријава са приказом тражених средстава, прихватљиве пријаве са приказом бодова и износа, неприхватљиве пријаве разврстане по разлозима неприхватљивости. Предлогом одлуке о додели средстава утврђени су појединачни износи средстава по подносиоцу пријаве коме су одобрена средства и начин бодовања, а подносиоцима пријава којима средства нису одобрена наводе се разлози одбијања/одбацивања. Одлуку о додели средстава доноси Општинско веће општине Димитровград на основу образложене Листе вредновања и рангирања коју је сачинила Комисија. Одлука о додели

средстава објављује се на огласној табли, званичној интеренет страници Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs). Након донете одлуке којом се одобравају подстицајна средства, подносилац пријаве се позива да потпише уговор са председником Општине Димитровград, којим ће бити регулисана међусобна права, обавезе и одговорности, рокови реализације, динамика преноса средстава, обавезе намењског трошења средстава и извештавања, као и достављања средстава обезбеђења од стране корисника средстава за случај ненамењског трошења средстава или неизвршавања обавеза у року, затим поступак у случају раскида сарадње и друга питања од значаја за реализацију тог уговора. Средства се додељују бесповратно, по редоследу пристиглих пријава до утрошка опредељених средстава. Бесповратна средства ће се исплаћивати у складу с приливом средстава у буџет Општине Димитровград. Конкурс је отворен до утрошка средстава, а закључно са 30.11.2022. године. Резултати Конкурса биће објављени на огласној табли Општине Димитровград и на званичном сајту Општине Димитровград (www.dimitrovgrad.rs).

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја

III. ИДЕНТИФИКАЦИОНА КАРТА

Табела: Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина	/	рзс*
Регион	Регион Јужне и Источне Србије	рзс*
Област	Пиротска област	рзс*
Град или општина	општина	рзс*
Површина	483 км2	рзс*
Број насеља	43	рзс*
Број катастарских општина	42	рзс*
Број подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	40	
Демографски показатељи		
Број становника	10118	рзс**
Број домаћинстава	3952	рзс*
Густина насељености (број становника/површина, km^2)	21	
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 - 100)	13,9 %	рзс**
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	18,4 %	рзс**
Становништво млађе од 15 година (%)	11,3 %	рзс**
Становништво старије од 65 година (%)	23,8 %	рзс**
Просечна старост	46,5	рзс*
Индекс старења	2,11	рзс*
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем (%)	16,4 %	рзс*
Основно образовање (%)	29,5 %	рзс*
Средње образовање (%)	39,87 %	рзс*
Више и високо образовање (%)	14 %	рзс*
Пољопривредно становништво у укупном броју становника (%)	14,37 %	Процена
Природни услови		
Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	Брдско планински рељеф	Интерни
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	Псеудоглеј	Интерни
Клима (умерено-континентална, субпланинска ...)	Умерено континентално	Интерни
Просечна количина падавина (mm)	635,5	Интерни
Средња годишња температура (oC)	10 C	Интерни
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Јерма, Нишава, Лукавачка и Височица подземне воде плитке до 4м испод нивоа терена.	Интерни
Површина под шумом (ha)	14811,44 ха	рзс*
Површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС (%)	30 %	рзс*
Пошумљене површине у претходној години (ha)	3,42 ха	рзс*

Посечена дрвна маса (m3)	10895 м3	рзс*
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	1080	рзс***
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	517	Управа за трезор
- породична пољопривредна газдинства (%)	99,4 %	
- правна лица и предузетници (%)	0,56 %	
Коришћено пољопривредно земљиште - КПЗ (ha)	7561 ха	рзс***
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС (%)	15,7 %	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало(18) (ha, %)	7523 ха	рзс***
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало(19) (ha, %)	2081 ха	рзс***
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству (ha)	7 ха	рзс***
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом (ha)	0	Интерни
Обухваћеност земљишта неким видом удруживања (ha)	0	Интерни
Број пољопривредних газдинстава која наводњавају КПЗ	75	рзс***
Одводњавана површина КПЗ (ha)	660 ха	Интерни
Наводњавана површина КПЗ (ha)	115 ха	рзс***
Површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији АП(20) (ha)	12894,4649 ха	Интерни
Површина пољопривредног земљишта у државној својини која се даје у закуп (ha):	1094,1763 ха	Интерни
- физичка лица (%)	29 ПГ, 1042,3038 ха.	Интерни
- правна лица (%)	2 ПГ, 51,8725 ха.	Интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела (број)	26573	рзс***
Трактори, комбајни, прикључне машине (број)	3408	рзс***
Пољопривредни објекти (број)	3495	рзс***
чч, сушаре, стакленици и пластеници (број)	119	рзс***
Употреба минералног ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља (ha, број ПГ)	3544 ха; 2155 ПГ.	рзс***
Број чланова газдинства и стално запослених на газдинству:	2556 и 11 стално запослених	рзс***
(на породичном ПГ: на газдинству правног лица/предузетника) (ha)	2554:12	рзс***
Годишње радне јединице (број)	1043	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника (број)	3 задруге и 3 удружења	Интерни
Производња пољопривредних производа(количина):		
- биљна производња (t)	22965 т	рзс***
- сточарска производња (t, lit, ком.)	4.000.000,00 лит/год	Интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		
Саобраћајна инфраструктура		
Дужина путева(km)	128,8 км	рзс*
Поште и телефонски претплатници (број)	5 поште, 3681 корисника	рзс*
Водопривредна инфраструктура		

Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (број)	3183	рзс*
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (број)	2619	рзс*
Укупне испуштене отпадне воде (хиљ.m3)	500.000 м3	рзс*
Пречишћене отпадне воде (хиљ.m3)	500.000 м3	рзс*
Енергетска инфраструктура		
Производња и снабдевање електричном енергијом (број)	0	Интерни
Социјална инфраструктура		
Објекти образовне инфраструктуре (број)	7	рзс*
Број становника на једног лекара	533	рзс*
Број корисника социјалне заштите	1811	рзс*
Диверзификација руралне економије		
Запослени у секторима пољопривреде, шумарства и водопривреде (број)	184	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности(30) (број)	112	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС (број)	1031 (2,3 домаћ и 1,7 страни туристи)	рзс*
Трансфер знања и информација		
Пољопривредна саветодавна стручна служба (да/не)	да	Интерни
Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем (број)	517	ПССС

бр. 06-59/2022-17/17-5

У Димитровграду 29.04.2022

Датум и место

М.П.

Потпис овлашћеног лица у АП/ЈЛС

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике

На основание чл.22, ал.1, т.2 и ал.3 от Закона за публичните предприятия („Държавен вестник на РС”, № 15/2016 и 88/2019), чл.32, ал.1, т.8) от Закона за местното самоуправление ("Държавен вестник на РС", № 129/2007 г., 83/2014 г. - др. закони, 101/2016 г. - др. закони, 47/2018 г. и 111/2021 - др. закони) и чл. 40, ал. .т.58) от Устава на Община Цариброд („Държавен вестник на Община Цариброд“, № 6/2019 г.), Общинският съвет на Община Цариброд, на заседанието проведено на 29.04.2022г. взе

Р Е Ш Е Н И Е

ЗА ДАВАНЕ НА СЪГЛАСИЕ НА ИЗМЕНЕНИЕ НА БИЗНЕС ПРОГРАМАТА НА ОБЩЕСТВЕНОТО ПРЕДПРИЯТИЕ „КОМУНАЛАЦ“ ЦАРИБРОД ЗА 2022 ГОДИНА С ФИНАНСОВИЯ ПЛАН И ЦЕНОРАЗПИС НА УСЛУГИТЕ ЗА 2022 ГОДИНА

член 1.

Дава се съгласие за изменение на Бизнес програмата на ОП „Комуналац” Цариброд за 2022 г. с финансов план и ценоразпис на услугите за 2022 г. № 721-1/22 от 20 април 2022 г., приета от Надзорния съвет на предприятието Н.С. № 719-9/22 от 21.04.2022г.

Член 2.

Решението се публикува в „Служебен вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-6
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.32, ал.1, т.8) от Закона за местното самоуправление ("Държавен вестник на РС", № 129/07, 83/14 - др. закони, 101/2016 - др. закони, 47/2018 г. и 111/2021 г. – д-р закон) и чл.40, ал.1, т.68) от Устава на Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 6/19) на ОбС на Цариброд, на проведената сесия на 29.04.2022г. взе

Р Е Ш Е Н И Е

ЗА ПРИЕМАНЕ НА ОТЧЕТА ЗА РАБОТА НА ЦЕНТЪРА ЗА СОЦИАЛНИ ГРИЖИ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД С ФИНАНСОВ ОТЧЕТ ЗА 2021 ГОДИНА

Член 1.

Приема се Отчетът за работата на Центъра за социални грижи за община Цариброд за 2021 г., с финансов отчет, приет с Решение на Управителен съвет на институцията, № донет Р.О. 28-1/2022 от 14.04.2022 г.

Член 2.

Решението се публикува в „Служебен вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-7
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ,
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.42, ал.1, т.4) от Закона за правата на пациента („Държавен вестник на РС” № 45/13 и 25/19 – др. закон) и чл.40, ал.1, т.58) и Устава на Община Цариброд („Държавен вестник на Община Цариброд“, № 6/19), ОбС на Община Цариброд, на сесията, проведена на 29.04.2022г. взе:

РЕШЕНИЕ
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ОТЧЕТА ЗА РАБОТАТА НА СЪВЕТА ПО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ КЪМ ОБЩИНА ЦАРИБРОД
ЗА 2021 ГОДИНА

член 1.

Приема се Отчетът за работата на Съвета по здравеопазване към община Цариброд за 2021 г., № 06-56/2022-17/1 от 19.04.2022г.

член 2.

Решението да се публикува в „Сл. Вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-8
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ,
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.40, ал.1, т.58) от Устава на Община Цариброд („Държавен вестник на Община Цриброд”, № 6/19), ОбС на Община Цариброд на заседанието, проведено на 29 април 2022 г. взе:

РЕШЕНИЕ
ЗА ДАВАНЕ СЪГЛАСИЕ НА ПЛАНА ЗА РАБОТА НА СЪВЕТА ПО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ КЪМ ОБЩИНА ЦАРИБРОД ЗА 2022 Г.

член 1.

Дава се съгласие на Плана за работа на Съвета по здравеопазване към Община Цариброд за 2022 г., № 06-56/2022-17/2 от 21.04.2022г.

член 2.

Решението да се публикува в „Сл. вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-9
В Цариброд, 29.04.2022г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ,
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл. 116, ал. 5 от Закона за основите на системата на образованието и възпитанието ("Държавен вестник на РС", № 88/2017 г., 27/2018 г. - д-р. право, 10/2019 г., 27/2018 г. - д-р. 40, ал.1, т.74) от Устава на Община Цариброд („Държавен вестник на Община Цариброд“, № 6/19), ОбС на Община Цариброд, на сесията, проведена на 29.04.2022г., взе:

РЕШЕНИЕ

ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА МАНДАТА НА ЧЛАНОВЕТЕ НА УЧИЛИЩНИЯ СЪВЕТ НА ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ
„ХРИСТО БОТЕВ“ ЦАРИБРОД

Член 1.

Прекратява се мандатът на Училищния съвет на Основно училище „Христо Ботев“ Цариброд, в състав:

- **• От родителите, по предложение на Родителския съвет:**

  1. ИВАНА ЛИЛОВ ИГОВ - д-р зъболекар,
  2. ЕМИЛИЯ ТОШЕВ – полицай,
  3. НЕГИЦА ВАСИЛЕВА – икономист,

  • От служителите по предложение на Учителския съвет на училището:

  1. ИВИЦА МАРКОВ – преподавател по физическо възпитание,
  2. ЕМИЛИЯ АНТОВА – преподавател по математика и информатика,
  3. СЪРБИЯНКА БРАНКОВИЧ - учителка,

- **• Пред местното самоуправление**

  1. ЦЕНКО ЧИРОВ – професор,
  2. СОНЯ ПЕТРОВА – професионален санитарен и екологичен инженер,
  3. СИЛВАНА ДИМИТРОВ – търговец.

Член 2.

Решението се публикува в „Служебен вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-10
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл. 116, ал. 5 от Закона за основите на системата на образованието и възпитанието ("Държавен вестник на РС", № 88/2017 г., 27/2018 г. – др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон 40, ал.1, т.74) от Устава на Община Цариброд („Служебен вестник на Община Цариброд“, № 6/19), ОбС на Община Цариброд, на заседанието, проведено на 29.04.2022г. взе:

РЕШЕНИЕ
ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА УЧИЛИЩЕН СЪВЕТ НА
ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ХРИСТО БОТЕВ“ ЦАРИБРОД

Член 1.

НАЗНАЧАВА СЕ Училиен съвет на Основно училище „Христо Ботев“ Цариброд, в състав:

• От родителите, по предложение на Родителския съвет:
1. АЛЕКСАНДРА АЛЕКСОВ,
2. ЖИВКА СТОЙКОВ,
3. ВЛАДИЦА ИВАНОВ,

• От заетите по предложение на Учителския съвет на училището:
1. МЛАДЕНКА СОКОЛОВ,
2. МИЛЕНА МИЛЧЕВ,
3. ЯСМИНА ИВАНОВ,

• Пред местното самоуправление
1. ЦЕНКО ЧИРОВ,
2. СОНЯ ПЕТРОВ,
3. СИЛВАНА ДИМИТРОВ.

Член 2.

Решението се публикува в „Служебен вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-11
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.32, ал.1, т.9) от Закона за местното самоуправление ("Държавен вестник на РС", № 129/07, 83/14 - др. закон, 101/16 - др. закон, 47/ 18 и 111 /21 - др. закон) и чл.40, ал.1, т.14) от Устава на Община Цариброд ("Служебен вестник на Община Цариброд", № 6/19), ОбС на Цариброд, на заседанието, проведено на 29.04.2022г. взе

Р Е Ш Е Н И Е
ЗА ДАВАНЕ НА СЪГЛАСИЕ НА РЕШЕНИЕ ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА УСТАВА НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
“ДЕТКО ПЕТРОВ” ЦАРИБРОД

Член 1.

Дава се съгласие на Решението за изменение и допълнение на Устава на Народна библиотека „Детко Петров” Цариброд, № 61-21/04-2022 г., прието от Управителния съвет на институцията на заседанието, проведено на 21.04.2022 г.

Член 2.

Решението се публикува в „Сл. вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-12
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ
Зоран Джуров, с.р.

На основание чл.32, ал.1, т.8 от Закона за местното самоуправление ("Държавен вестник на РС" № 129/07, 83/14 - др. закон, 101/2016, 47/2018 и 111/2021) и чл.40, ал.1, т.58) и 68) от Устава на Община Цариброд ("Държавен вестник на Община Цариброд", № 6/19), на ОбС на Община Цариброд, на заседанието проведено на 29.04.2022г. взе:

РЕШЕНИЕ
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ОТЧЕТА ЗА РАБОТАТА НА ЧЕРВЕН КРЪСТ ЦАРИБРОД С ФИНАНСОВ ОТЧЕТ ЗА 2021 ГОДИНА

Член 1.

Приема се Отчетът за работа на ЧК Цариброд за 2021 г., приет от Управителния съвет с Решение №. 5/22 на заседанието, проведено на 09.03.2022 г.

Член 2.

Решението се публикува в „Сл. вестник на община Цариброд“.

№ 06-59/2022-17/17-13
В Цариброд, 29.04.2022 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД

ПРЕДСЕДАТЕЛ,
Зоран Джуров, с.р.

ОСНОВАТЕЛ:
Общински съвет на община Цариброд
ИЗДАТЕЛ:
ОБЩИНСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ОБЩИНА ЦАРИБРОД
Главен редактор:
Зорица Соколов, секретар на Общински съвет Цариброд
Технически редактор:
Мая Алексов Методиев, координатор на работата за МИР и преводач за български език
E-mail: skupstina@dimitrovgrad.rs
Тел: 010 / 361 – 582